

TOIVEITA RIVIEN VÄLISSÄ

Naistenlehtitoimittajat informaalin pedagogisen toiminnan kentällä

Pro gradu -tutkielma
Johanna Ruhanen
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden yksikkö
lokakuu 2012

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

RUHANEN, JOHANNA: Toiveita rivien välissä – Naistenlehtitoimittajat informaalin pedagogisen toiminnan kentällä

Pro gradu -tutkielma, 86 s. + liitteet 2 s.

Kasvatustiede

Lokakuu 2012

TIIVISTELMÄ

Tämä kasvatustieteen ja journalismin näkökulmia yhdistelevä tutkimus selvittää naistenlehtien toimittajien työssä ilmeneviä informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä. Tarkastelun kohteina ovat erityisesti tavoitteet, joita toimittajat asettavat työlleen suhteessa lukijoihin sekä se, miten he asemoivat itsensä lukijoihin nähden. Lisäksi tutkimus käsittelee naistenlehtityössä käytettäviä esitystapoja, jotka tukevat työn informaalia pedagogisuutta.

Tutkimuksen pääkäsitteen, eli informaalin pedagogisen toiminnan käsitteen, taustalla ovat Ari Kivelän (2004) ja Eetu Pikkaraisen (2004) väitöskirjatutkimuksissaan esittämät pedagogisen toiminnan määritelmät. Muina keskeisinä teoreettisina lähtökohtina ovat kriittisen ja julkisen pedagogiikan piirissä esitetyt ajatukset siitä, etteivät kasvatus, opetus ja oppiminen rajoitu vain muodollisiin kasvatustutkintoihin, kuten kouluun. Tutkimus nojaa myös Carlos E. Cortésin (2005) tekemään jäsenyykseen, jonka mukaan medialla on pedagogisia seurauksia riippumatta siitä, pyrkivätkö mediassa työskentelevät ihmiset niiden aikaansaamiseen.

Laadullisen tutkimuksen perinteisiin pohjautuvan tutkimuksen aineistona ovat neljässä laajalevikkisessä suomalaisessa naistenlehdessä työskentelevien kahdeksan kirjoittavan toimittajan teemahaastattelut. Keväällä 2010 tehdyt haastattelut analysoitiin sisällönanalyysia ja teemoittelua soveltaen.

Tutkimuksessa toimittajien työstä hahmottui kolme informaalin pedagogisen toiminnan piirrettä. Ensinnäkin osoittautui, että toimittajat asettavat työlleen useita pedagogisiksi luettavia tavoitteita, jotka kohdistuvat sekä yksilöihin että laajemmin yhteiskuntaan. He pyrkivät paitsi ravistelemaan lukijoiden ajattelutapoja ja pehmentämään asenneilmastoa, myös innostamaan yhteiskunnalliseen toimintaan, aktivoimaan julkista keskustelua ja tukemaan lukijoiden elämänhallintaa. Toiseksi kävi ilmi, että naistenlehteä voidaan pitää pedagogisten pyrkimysten jännitteisenä tilana, sillä toimittajien on sovittava oman työnsä sisältö ja muodot naistenlehden informaaliin pedagogiseen toimintaympäristöön, eli muun muassa lukijoiden ja toimitusorganisaation odotuksiin ja lehden konseptiin. Kolmanneksi toimittajat suosivat työssään lukijoiden oppimista tukevia esitystapoja, kuten sosiaalisen oppimisen kannalta otollista tarinamuotoisuutta ja lukijan ja toimittajan tasavertaisuutta korostavaa vinkkaamista.

Haastateltujen toimittajien informaali pedagoginen toiminta näyttäytyy hienovaraisena ja vertaisuutta painottavana oppimisen paikkojen tarjoiluna, jossa lukijoiden, toimittajien ja lehden toiveet hakevat jatkuvasti keskinäistä tasapainoa. Vaikka toimittajilla on juttujensa seurausten suhteen omat toiveensa ja tavoitteensa, paremmin tietäminen ei sovi heidän rooliinsa.

Tutkimus tuo esiin ammattilaisten joukon, jonka näkemyksiä on tutkittu suhteellisen vähän ja vielä vähemmän kasvatuksen maailman näkökulmasta. Toimittajien puheenvuorot voi nähdä journalismin sisäisiä järjestyksiä ja toimintalogiikoita purkavina pelinavauksina, jotka tarjoavat uusia näkökulmia niin kasvatustieteilijöille, journalisteille kuin mediakasvatuksen parissa toimiville.

Asiasanat: informaali pedagoginen toiminta, informaali oppiminen, naistenlehdet, toimittajat, journalismi

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	INFORMAALIA OPPIMISTA JA PEDAGOGISTA TOIMINTAA.....	6
2.1	Pedagogiikan laeva määritelmä.....	6
2.2	Perhe ja kirkko -mallista perhe ja media -malliin.....	7
2.3	Valtaosa yksilön oppimisesta on informaalia.....	9
2.4	Informaalin pedagogisen toiminnan ja toimijuuden määrittelyä.....	11
2.5	Median pedagogisia ulottuvuuksia.....	13
3	NÄKÖKULMIA NAISTENLEHTIIN JA NIIDEN TOIMITUSTYÖHÖN.....	17
3.1	Naistenlehdet journalismin kentällä.....	17
3.2	Naistenlehdet ennen – naisten kasvattajia ja vahvistajia.....	20
3.3	Naistenlehdet ja niiden toimittajat tutkimuksen kohteina.....	23
3.4	Naistenlehtityön keskeisiä piirteitä: konseptoituneisuus ja lukijalähtöisyys.....	26
3.5	Toimittajan objektiivisuus – särjety illuusio.....	28
3.5.1	Organisationaalinen identiteetti rakenteiden ja yksilöllisen yhdistäjänä.....	28
3.5.2	Toimittajien ammatilliset ihanteet.....	30
3.5.3	Kaikki lehtijutut ovat ideologisia.....	32
3.6	Teoriasta tutkimuskysymykseen: naistenlehtitoimittajat informaalin pedagogisen toiminnan kentällä.....	33
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	35
4.1	Taustalla konstruktivismi ja kielen keskeisyys.....	35
4.2	Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelut.....	37
4.3	Tutkittavina naisten yleislehtien yleistoimittajat.....	41
4.4	Aineiston analysointi.....	42
5	TULOKSIA.....	45
5.1	Toimittajien pedagogisista tavoitteista.....	45
5.1.1	Ajattelutapojen ravistelu ja asenneilmaston pehmentäminen.....	46
5.1.2	Yhteiskunnalliseen toimintaan innostaminen ja julkisen keskustelun herättäminen.....	48
5.1.3	Lukijoiden elämänhallinnan tukeminen.....	50
5.2	Toimittajan positiosta suhteessa lukijoihin.....	52
5.2.1	Tuttu tuntematon lukija.....	52
5.2.2	Ihanteena vertaisuus ja matalahierarkkinen pedagoginen tila.....	53
5.3	Lehden konseptin merkityksestä toimittajan työssä.....	58
5.3.1	Konsepti auttaa rajaamaan, mutta voi myös rajoittaa.....	59
5.3.2	Lehdessä lehden tavalla: kirjoittaminen mukautuu talon tapoihin.....	60
5.4	Koskettavuus vie viestin perille.....	63
5.5	Tulosten yhteenvetoa: Naistenlehtien toimittajien työssä on useita informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä.....	65
5.5.1	Piirre 1: Toimittajilla on pedagogisia tavoitteita.....	65
5.5.2	Piirre 2: Naistenlehti on jännitteinen pedagoginen tila.....	66
5.5.3	Piirre 3: Journalistiset käytännöt tukevat työn pedagogisuutta.....	68
6	TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA.....	69
6.1	Luotettavuuden arviointia.....	69
6.2	Omien taustasitoumusteni tarkastelua.....	71
6.3	Tutkimuksen eettisten kysymysten tarkastelua.....	73
6.4	Tutkimuksen kokonaisuuden arviointia.....	74
7	LOPUKSI.....	75
7.1	Johtopäätöksiä.....	75
7.2	Jatkopolkuja.....	77
	LÄHTEET.....	79
	LIITTEET.....	87

1 JOHDANTO

Juha Varton (2005, 18) mukaan se, mitä tutkija valitsee tutkittavaksi, on aina suoraan sidoksissa hänen omaan elämäänsä – aivan erityisesti ihmistä koskevassa tutkimuksessa. Tämän tutkimukseni tärkeinä inspiraation lähteinä ovat olleet median ja kasvatuksen maailman yhteyksiä avanneet kasvatustieteen ja mediakasvatuksen opintoni sekä alkamassa ollut toimittajan työurani.

Opinnoissani olen omaksunut näkemyksen, jonka mukaan media on nykyisessä länsimaisessa kulttuurissa kaikenikäisille ihmisille keskeinen oppimisen ja identiteettien rakentamisen ympäristö, niin sanottu informaali pedagoginen tila (Cortés 2005) tai paikka (Giroux 1996; 2000). Maakuntalehden kesätoimittajana taas olin ehtinyt huomata jo lyhyessä ajassa sen, ettei media ole kasvoton kone, jollaisena se saattaa näyttäytyä tavalliselle mediankäyttäjälle. Sen sijaan media on lukuisten erilaisten valintojen arkinen näyttämö, jossa yksittäisellä toimittajalla on melko paljon liikkumatilaa: teksti, jonka jätin toimitussihteerin lokerikkoon töistä lähtiessäni, oli seuraavan päivän lehdessä yleensä kutakuinkin sellaisenaan. Nämä ajatukset yhdessä saivat minut kysymään: jos media nähdään pedagogiseksi tilaksi, eikö siellä työskentelevät toimittajat voisi saman logiikan mukaisesti nähdä eräänlaisiksi informaaleiksi pedagogisiksi toimijoiksi?

Tutkimusasetelma ei ole aivan perinteinen. Journalismi on pysynyt kasvatustieteelle melko vieraana alueena, samoin kuin pedagoginen näkökulma on ollut suhteellisen vieras journalismin ja median tutkimukselle. Tähän asti yhteisiä keskustelualueita ovatkin niin tutkimuksen kuin käytännön tasolla olleet lähinnä mediakasvatus ja kansalaisjournalismi. Tieteenalojen näennäinen keskinäinen vieraus on ollut hyvin näkyvästi läsnä myös minulle itselleni. Toimittajaopintoihin hakeutuminen sekä toimittajana työskenteleminen eivät ole kasvatustieteen pääaineopiskelijalle niitä tavallisimpia urapolkuja. Sen ovat tuoneet esille myös toimittajakollegani, joista jotkut ovat pitäneet kasvatustiedettä suorastaan outona pääaineena toimittajalle. Oma ajatukseni on kuitenkin ollut, että media on niin erottamaton osa nykyisten länsimaalaisten ihmisten elämää ja siten myös kasvua ja oppimista, että on luontevaa tutustua molempiin alueisiin. Tämä tutkielma on tuon saman yhdistelyn tulosta.

Toimittajan työ on erilaista eri medioissa, joten oli valittava, minkä median toimitustyötä tarkastelen. Keskityn kuvaamaan tutkimuksessani sitä, millaisia informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä on nähtävissä nimenomaan naistenlehtien toimittajan työssä. Päätin tutkia naistenlehtitoimittajia, koska olen ollut naistenlehtien lukija ainakin varhaisteini-ikästä lähtien,

koska naisena koen naistenlehdet omaa elämänpiiriäni lähellä olevaksi mediaksi, ja koska halusin tietää naistenlehtityöstä lisää ammatillisessa mielessä. Tutkimusprosessin loppuvaiheessa kartutinkin työkokemustani myös naistenlehdessä. Kontekstivalintaa perustelee lisäksi se, että vaikka naistenlehtien lukijamäärät ovat suuria, lehtien yhteiskunnallinen merkitys nähdään arjessa herkästi vähäisemmäksi kuin esimerkiksi uutisjournalismin (ks. mm. Ruoho & Torkkola 2010).

Naistenlehtien toimittajien työtä, ja toimittajien työtä ylipäätään, katsotaan usein vain sen julkaistujen lopputulosten, eli lehtijuttujen, näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa jätän tekstit tarkoituksella sivuun ja käänän katseen toimittajiin. Koska journalistista työtä muotoilevat työn rakenteiden lisäksi myös toimittajan omat arvot ja muut yksilölliset tekijät (ks. luku 3.5), kysyn toimittajilta muun muassa sitä, millaisia asioita he haluavat edistää omalla työllään ja millä tavoin.

Tarkastelen naistenlehtitoimittajien työtä aikuisiin lukijoihin suuntautuvana informaalina pedagogisena toimintana, jonka hahmotan pedagogisen toiminnan yhdeksi muodoksi. Ennen kaikkea pyrin tekemään naistenlehtityön informaalia pedagogisuutta *näkyväksi*. Tavoitteenani ei siis ole säilyttää toimittajien harteille uusia velvoitteita, vaan tuoda esille ajatus siitä, että pedagoginen ulottuvuus on sisäänrakennettuna heidän jo olemassa olevissa – ja siten kenties myös tulevilla – tehtävissään. Siksi työn pedagogiset piirteet ovat tutkimisen arvoisia.

Tutkimusraportin toisessa luvussa täsmennän, mitä tässä tutkimuksessa tarkoitetaan pedagogiikalla, informaalilla oppimisella ja informaalilla pedagogisella toiminnalla ja tuon esille median yleisiä pedagogisia ulottuvuuksia. Kolmannessa luvussa siirryn tarkastelemaan naistenlehtiä ja naistenlehtityötä eri näkökulmista, minkä jälkeen esittelen tutkimuskysymykseni. Neljännessä luvussa kerron, miten olen kerännyt ja analysoinut tutkimuksen empiirisen aineiston. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen keskeisimmät tulokset ja kuudennessa luvussa arvioin tutkimusta esimerkiksi luotettavuuden ja eettisyyden kannalta. Viimeisen, eli seitsemännen, luvun olen varannut johtopäätöksille ja jatkotutkimushaasteiden hahmottelulle.

2 INFORMAALIA OPPIMISTA JA PEDAGOGISTA TOIMINTAA

Tutkimukseni nojaa perustavalla tavalla informaalin oppimisen ja informaalin pedagogisen toiminnan ajatuksiin, joita avaan tässä luvussa. Lähdän kuitenkin liikkeelle pedagogiikan määrittelystä, joka luo kivijalan koko tutkimukselle.

2.1 Pedagogiikan lavea määritelmä

Arkipuheessa sanat pedagogiikka, pedagoginen ja pedagogisuus assosioituvat usein lapsiin ja nuoriin, muodolliseen kasvatukseen, koulutukseen ja oppimiseen ja ehkä aivan erityisesti opetus- ja ohjaustyöhön. Pedagogiikan kantasana on muinaiskreikan paidagogos, joksi kutsuttiin lapsia kouluun vienyttä ja koulusta hakenutta orjaa. Siksi on perusteltua ajatella, että vertauskuvallisesti pedagogiikan tehtävänä on saattaa oppija oppimaan. (Salovaara 2004.)

Perinteisessä mielessä pedagogiikalla tarkoitetaan yhä edelleen opettamisen teoriaa tai opetusoppia. Tässä tutkimuksessa se ymmärretään kuitenkin kriittisen pedagogiikan viitoittamalla lavealla tavalla, eli niin kuin ajatussuunnan keskeiset vaikuttajat ja tunnetut nykyteoreetikot Henry Giroux ja Peter McLaren (1992, 16) ovat sen ilmaisseet (käännös Suorannan 1998, 33): "pedagogiikka tapahtuu aina kun tietoa tuotetaan, aina kun kulttuurissa työstetään kokemusta ja rakennetaan totuuksia, vaikka totuudet olisivat armottoman liioittelevia, ylimalkaisia ja itsestään selviä". Kriittisessä pedagogiikassa pedagogiikka kattaa kaikenlaisen informaalin ja formaalin oppimisen – merkitysten vaihdon ja omaksumisen – eikä ole väliä, tapahtuuko tämä koulun seinien sisä- vai ulkopuolella. Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta arjen, populaari- ja mediakulttuurin pedagogiset ”käytännöt” näyttäytyvät koko ajan tärkeämpinä kasvatuskonteksteina, kun taas koulu menettää perinteistä valta-asemaansa. (Kupiainen 2005, 12.)

Giroux (2000, 133) on todennut, että kulttuurissa tuotetuilla narratiiveilla, metaforilla ja kuvilla on suurta pedagogista valtaa (pedagogical force) siihen, miten ihmiset ajattelevat itsestään ja heidän suhteistaan toisiin ihmisiin. Siten mediakulttuuri on niin aikuisille, lapsille kuin nuorille pedagoginen paikka, jossa rakennetaan identiteettejä, mobilisoidaan haluja ja muokataan arvoja (vrt. mt. 132). Giroux'n (1996, 153) mukaan pedagogisia paikkoja ovat myös esimerkiksi televisio-ohjelmat, työpaikat, päiväkodit, kirkot, nuorisotilat, sairaalat ja elokuvastudiot, joissa kaikissa tuotetaan, välitetään ja jaetaan tietoa erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (ks. myös Kupiainen 2005, 12). Näihin pedagogisiin paikkoihin luetaan tässä tutkielmassa myös naistenlehdet.

Kriittisen pedagogiikan lisäksi, tai sen rinnalla, tutkimukseni on saanut vaikutteita julkisen pedagogiikan ajatuksista. Julkista pedagogiikkaa (eng. public pedagogy) voi kuvailla väljääraamiseksi keskustelualueeksi tai – kuten Juha Suoranta (2006, 671) on sitä luonnehtinut – ajattelutavaksi, joka on muotoutunut eri tieteenalojen kesken. Sen monitieteisyyttä ja moninäkökulmaisuutta kuvastaa hyvin se, että yli 700-sivuinen *Handbook of Public Pedagogy* (Sandlin, Schultz & Burdick 2010) koostuu artikkeleista, joiden kirjoittajat ovat useilta eri aloilta. Jo pelkästään kasvatusalalta kirjoittajiin lukeutuu niin aikuiskasvatuksen, opetussuunnitelmatutkimuksen, taidekasvatuksen kuin kuluttajakasvatuksen asiantuntijoita, minkä lisäksi mukana on esimerkiksi antropologeja, mediatutkijoita, oikeustieteilijöitä ja naistutkijoita. Lähtöpisteiden erilaisuudesta huolimatta kirjoittajat jakavat ajatuksen siitä, etteivät kasvatus, opetus ja oppiminen rajoitu vain formaaleihin kasvatusinstituutioihin, kuten kouluun, vaan että käytännössä ”kaikki julkiset laitokset mukaan lukien media ovat kasvattavia” (Suoranta 2006, 671).

Julkinen pedagogiikka on likeistä sukua kriittiselle pedagogiikalle, mitä selittää osaltaan se, että juuri Henry Giroux'ta (s. 1943) pidetään julkisen pedagogiikan nykymuotoisen käsitteen isänä ja aihealueen nykykeskustelun käynnistäjänä. Giroux'n työtä Suomessa esille tuonut Suoranta (2006, 671) on kuitenkin huomauttanut, etteivät julkinen pedagogiikka tai julkisuuden pedagogiikka ole Giroux'n omia käsitteellisiä keksintöjä, vaan että niiden juuret ovat jo John Dewey'n ja muiden progressiivisten kasvatusajattelijoiden ajatuksissa.

Giroux (1999, 5) painottaa, ettei pedagogiikka rajoitu vain taitojen ja tekniikkojen hallitsemiseen. Sen sijaan se voidaan määritellä kulttuuriseksi käytännöksi, ”jonka on oltava eettisesti ja poliittisesti vastuussa tuottamistaan tarinoista, sosiaalisia ilmiöitä koskevista väitteistään ja toivotuiksi katsomistaan tulevaisuudenkuvista”. Giroux'n (mt.) mukaan kriittisten pedagogisten käytäntöjen ei pitäisi piileskellä objektiivisuusväitteiden takana, vaan niiden tulee yhdistellä teoriaa ja käytäntöä, jotta demokraattisen elämän mahdollisuudet voivat laajentua.

2.2 Perhe ja kirkko -mallista perhe ja media -malliin

Nykyistä aikakautta on kutsuttu mediakulttuurin aikakaudeksi. Mediakulttuurin käsitteellä korostetaan sitä, että nykyinen länsimaalainen elämä on erilaisten medioiden, kuten television, verkkopalvelujen, aikakauslehtien, radion ja elokuvien, läpäisemää ja kyllästävä. Enää ei ole kummoinkaan uutinen, että merkittävä osa ihmisten kokemuksista on nykyään mediavälitteisiä, medioituneita. (Mm. Kellner 1998; Kotilainen 2001; Suoranta 2003.)

Douglas Kellnerin (1998, 47) mukaan mediakulttuuri on käsitteenä varsin osuva, koska joukkoviestimet median yhtenä osa-alueena ovat kulttuurin levityksen ensisijaisia välineitä ja koska niiden alueen laajentuminen on vienyt tilaa aiemmilta kulttuurimuodoilta, kuten puhutulta sanalta. Kasvatustieteelliselle tutkimukselle mediakulttuurin tarkastelu on tärkeää siksi, että se on 2000-luvun alun ihmisille väistämätön toiminnan ympäristö (mm. Niinistö & Suoranta 2008, 127). Media on mukana niin koulussa, työssä kuin jalkapallokentän tai kasvimaan laidalla. Se on läsnä lähes kaiken aikaa ja kaikkialla.

Varhaisemmissa yhteiskunnissa kasvatukseen ovat osallistuneet lähinnä koti, koulu ja kirkko. Näiden perinteisten kasvatustieteellisten instituutioiden ulkopuolisia pedagogisia tahoja on kutsuttu kasvatustieteellisessä kirjallisuudessa oheiskasvattajiksi tai epävirallisiksi kasvattajiksi (ks. mm. Antikainen 1998, 14; Värri 2002, 106). Niistä tärkeimpinä on pidetty työn ja vertaisryhmien lisäksi joukkoviestintää (Antikainen 1998, 14). Aikojen kuluessa perhe ja kirkko -mallista on kuitenkin siirrytty perhe ja media -malliin, jossa osa kirkon tehtäviin kuuluneesta kulttuurin ja perinteiden siirrosta on siirtynyt median tehtäväksi. Koska koulu ja koti ovat nekin menettäneet kasvatusvaltaa median eri muodoille (mm. Hartley 1999, 42–43; Nyyssölä 2008, 25), nykytilanteessa niistä ei etenäkään kriittisen pedagogiikan edustajien mielestä voida puhua enää pelkkinä oheiskasvattajina (tämän näkemyksen puolesta puhuu mm. Suoranta 1998, 33). Media onkin vahva informaalin oppimisen ympäristö, joka on laajentunut käsi kädessä viestinnän tapojen laajenemisen kanssa (Kotilainen 2009, 13–14).

Viestinnän tutkija Erkki Karvonen (1999, 21–22) on kuvannut mediaa ihmisten tietoisuuteen johtavaksi valtatieksi, joka kytkee ihmisiä toisiinsa ja synnyttää edellytyksiä vuorovaikutukselle. Karvosen mukaan media on kuin äänenvahvistin, joka voi vahvistaa pienen rasahduksen valtavaksi pauhuksi. Vertaus tekee ymmärrettäväksi sitä, miksi myös kasvatuksen tutkijoiden kannattaa kiinnostua siitä, millaisiin rasahduksiin media tarttuu ja millä tavoin – varsinkin, kun tiedetään, että esimerkiksi vuonna 2010 suomalaiset viettivät eri medioiden parissa keskimäärin 8 tuntia ja 13 minuuttia päivittäin (Sanomalehtien liitto 2012). Määrä on kasvamaan päin, sillä vuonna 2007 vastaava luku oli 7 tuntia ja 41 minuuttia (Sanomalehtien liitto 2011).

Median levittäytyminen kasvatukseen alueelle on myös synnyttänyt kasvatustieteiden ja viestintätieteiden välimaastoon erityisen toiminta- ja tutkimusalan, mediakasvatuksen. Karkeasti yksinkertaistaen mediakasvatuksen voi sanoa tähtäävän siihen, että yksilöillä ja yhteisöillä on valmiudet toimia mediavälitteisessä yhteiskunnassa aktiivisesti ja kriittisesti. (Mm. Kotilainen,

Hankala & Kivikuru 1999.) Mediakasvatuksen tarvetta on perusteltu sillä, että medially on vahva ote ihmisten arjesta ja että se on muun muassa yksilöllisen tyylin, maun ja moraalisen ajattelun yksi perusta (Kotilainen & Kivikuru 1999, 14).

Vaikka tutkimuksen päähuomio on informaalin pedagogisen toiminnan osapuolista toimittajissa eikä lukijoissa, kokonaiskuvan luomiseksi esittelen lyhyesti myös toimittajien työn potentiaalista seurausta, lukijoiden informaalia oppimista.

2.3 Valtaosa yksilön oppimisesta on informaalia

Oppimisen muodot voidaan jaotella oppimistoiminnan institutionalisoituneisuuden ja tutkintotavoitteisuuden perusteella formaaliin, nonformaaliin ja informaaliin oppimiseen. Formaalisti, eli muodollisesti ja tutkintotavoitteisesti, opitaan yleisimmin koulussa ja nonformaalisti, eli epämuodollisesti ja ei-tutkintotavoitteisesti, opitaan esimerkiksi ohjatuissa harrastusryhmissä. Informaalisti, eli vapaamuotoisesti, opitaan puolestaan arkisissa oppimisympäristöissä – esimerkiksi työssä ja median parissa. (Vrt. mm. Tuomisto 2003, 69–70.)

Keskeisimmät oppimisen muodot vaihtelevat ihmisen eri elämänvaiheissa. Käytännössä formaalin, nonformaalin ja informaalin oppimisen välille on vaikea vetää rajaa, sillä ne kietoutuvat yhteen ja asettuvat lomittain lukuisin eri tavoin. (Tuomisto 1992, 177; Kauppila & Vanhalakka-Ruoho 2008, 65.) Voi kuitenkin sanoa, että siinä missä yksilö saattaa jättää formaalit oppimistilanteet taakseen nuoruusvuosina tai viimeistään työuransa aikana, informaali oppiminen jatkuu koko eliniän lapsuudesta vanhuuteen. Yksi kasvatustieteiden pitkäaikaisista ydinajatuksista, ajatus elinikäisestä oppimisesta, perustuukin juuri siihen, ettei ihmisen oppiminen lopu oppivelvollisuuden päättymiseen tai maisterin papereihin, vaan se jatkuu läpi elämän. Kun “pelkän” elinikäisen oppimisen (lifelong learning) sijasta puhutaan elinikäisestä ja elämänlaajuisesta oppimisesta (lifelong and life-wide learning), korostetaan sitä, että oppimista tapahtuu oppilaitosten ja muiden muodollisten oppimisympäristöjen lisäksi myös epämuodollisissa oppimisympäristöissä – käytännössä oppimisympäristönä on koko elämä kaikessa laajuudessaan. (Ks. Tuomisto 2003, 66–67.)

Informaalin oppimisen lisäksi tämän tutkimuksen olennainen taustakäsite on informaalin oppimisen lähikäsite satunnaisoppiminen (eng. incidental learning), jota on pidetty (mm. Tuomisto 1994, 24–25) neljäntenä oppimisen muotona formaalin, nonformaalin ja informaalin oppimisen rinnalla.

Vaikka sekä informaali että satunnaisoppiminen tapahtuvat muodollisten, järjestettyjen ja institutionalisoitujen oppimistilanteiden ulkopuolella, ja vaikka satunnaisoppiminen on olemukseltaan informaalia, ne eivät ole sama asia (Marsick & Watkins 1990, 6). Keskeinen ero on se, että informaalisessa oppimisessa yksilö oppii tietoja ja taitoja oman tietoisien tavoitteenasettelunsa pohjalta, kun taas satunnaisoppimisessa oppiminen tapahtuu muun toiminnan sivutuotteena ikään kuin vahingossa. (Mt. 7.) Satunnaisoppimiseen lukeutuu myös virheistä, olettamuksista, uskomuksista, arvostuksista, toisten ihmisten toimintaa koskevista sisäistetyistä merkitysrakenteista ja formaalin oppimisen piilo-opetus suunnitelmista oppiminen. (Mt.) Kaikki yksilön oppiminen saa alkunsa kokemuksesta – siitä, mitä ihmiselle tapahtuu hänen tietoisien elämänsä seurauksena – ja oppiminen puolestaan on kokemusten muuntamista tiedoiksi, taidoiksi ja asenteiksi. (Jarvis 1987, 16.)

Tässä tutkimuksessa oppimisella tarkoitetaan väljästi muotoiltuna informaalia oppimista, joka kattaa myös satunnaisoppimisen. Tutkimus ei siis aseta ehtoja sille, onko naistenlehden lukemisesta juontava oppiminen tavoitteellista vai ei, sillä lähtökohtana on, että yksilön on periaatteessa mahdollista oppia aina, kun hän prosessoi informaatiota (vrt. Dohmen 1998, 226). Juuri tämän vuoksi myös jokainen toimittajan kirjoittama juttu on pedagogisessa mielessä merkityksellinen. Ymmärrän oppimisen henkilökohtaiseksi ja aktiiviseksi prosessiksi, jossa yksilön kokemusten seurauksena hänen tiedoissaan, taidoissaan, asenteissaan, ajattelumalleissaan ja mahdollisesti myös ulkoisessa toiminnassaan tapahtuu jokseenkin pysyviä muutoksia. Tutkimukseni taustaorientaationa toimivan konstruktivismiin mukaan oppiminen ei ole passiivista tiedon vastaanottamista, vaan aktiivista merkitysten tuottamista aiempien tietojen ja kokemusten läpi (ks. Tynjälä 2000, 38). Omien kokemustensa lisäksi ihminen oppii myös toisten ihmisten kokemuksista, ja juuri tällaisia sosiaalisen oppimisen mahdollisuuksia naistenlehdissä on tarjolla erityisen paljon. Muiden kokemuksista oppiminen voi moninkertaistaa lukijan kokemusvaraston ja auttaa häntä selviämään ongelmista paremmin kuin jos hän nojaisi vain omiin kokemuksiinsa. (Vrt. Lindeman 1997.)

Viimeisimpien 15–20 vuoden aikana aikuisten oppimisen tutkijat ovat kiinnostuneet entistä enemmän paitsi aikuisten nonformaalista oppimisesta, myös harrastuksissa, työssä, kotona, joukkoviestinnän parissa tai muussa yhteiskunnallisessa toiminnassa tapahtuvasta aikuisten informaalisesta oppimisesta (Tuomisto 2003, 70). Suuntauksen voimistumiselle voi etsiä perusteluja esimerkiksi Günther Dohmenin (1998, 226) arviosta, jonka mukaan noin 75 prosenttia kaikista ihmisten oppimisesta on informaalia kokemuksellista oppimista (experiential learning) arkipäivän tilanteissa.

2.4 Informaalinen pedagogisen toiminnan ja toimijuuden määrittelyä

Kriittisen pedagogiikan ja mediakasvatuksen ulkopuolella pedagogisen toiminnan käsite on yhdistetty lähes yksinomaan formaaleihin ja nonformaaleihin oppimisympäristöihin ja -tilanteisiin. Samaa konkreettisuuden logiikkaa mukaillen pedagogisen toiminnan tekijöinä, pedagogisina toimijoina, on pidetty ennen kaikkea vanhempia ja formaaleihin ja nonformaaleihin oppimistilanteisiin osallistuvia pedagogiikan ammattilaisia. Kuten edellä on jo tullut ilmi, tämän tutkimuksen fokus on kuitenkin järjestettyjen oppimistilanteiden ja kotikasvatuksen ulkopuolella naistenlehden tuotantoprosessiin ja vastaanottoon kytkeytyvässä informaalissa pedagogisuudessa.

Tutkimuksen kannalta hyvin keskeinen teos on Eetu Pikkaraisen (2004) väitöskirjatutkimus, jossa hän tarkastelee pedagogisen toiminnan perusrakennetta. Pikkarainen (mt. 126–127) argumentoi selkeästi sen puolesta, ettei pedagogista toimintaa tule ymmärtää ainoastaan intentionaaliseksi ja institutionaaliseksi kasvatukseksi, vaan huomioon on otettava ”myös tahaton, funktionaalinen ja *informaalinen pedagoginen toiminta*” (korostus omani). Pikkarainen (mt.) toteaa pedagogisen toiminnan olevan ”äärimmäisen kompleksinen ja monitahoinen ilmiö, jota ei voi helposti puristaa mihinkään kattavaan ja sisällöllisesti antoisaan kuvaukseen tai määritelmään”. Hänen mukaansa on keskeistä huomata, että ”vaikka pedagoginen vuorovaikutus ja vaikutus tapahtuvat merkitysten välityksellä, samalla niiden on tarkoitus vasta tehdä mahdolliseksi merkitysten välittäminen; sen tavoitteena on kommunikaatiokyvyn tuottaminen kommunikoimalla.” (Mt.)

Pedagogisen toiminnan käsitteen problematiikkaa laajasti väitöstutkimuksessaan käsitellyt Ari Kivelä (2004, 25) päätyy siihen, että käsitteessä on huomioitava ”sekä kasvavan omaan toimintaan perustuva sivistysprosessi (Bildung) että kasvattajan pedagogiset vaikutusyriytykset (kasvatus/Erziehung)”, koska molemmat näkökulmat ja henkilöt osallistuvat pedagogisten tilanteiden muotoiluun. Pedagoginen toiminta ei siis ole yhtä kuin sivistys tai kasvatus yksinään, vaan kyseessä on näiden kahden synteesi. (Mt. 25.) Kivelän mukaan pedagogista toimintaa leimaa aina tietynlainen jännite, joka syntyy edellä mainitusta synteesistä, eli siitä, että pedagogisessa vuorovaikutuksessa yksilön omat sivistymistavoitteet ja pedagogisen toimijan, kuten ohjaajan, pedagogiset pyrkimykset törmäävät toisiinsa. Näistä yhteentörmäyksistä huolimatta pedagoginen toiminta voidaan ymmärtää yritykseksi luoda yhteisesti jaettua kommunikatiivista pelitilaa tai yhteisesti jaettua maailmaa. (Mt. 230–234.)

Tässä tutkimuksessa tarkoitan informaalilla pedagogisella toiminnalla sellaista formaalien oppimistilanteiden ulkopuolella tapahtuvaa mediavälitteistä inhimillistä vuorovaikutusta, jonka

enemmän tai vähemmän tiedostettuna tavoitteena on tarjota aineksia muun muassa tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja toiminnan rakentamiseen. Pedagoginen toiminta voi täten olla myös tiedostamatonta. Ollakseen pedagogista toiminnan ei aina ole johdettava – tai edes pyrittävä – erityiseen muutokseen, vaan joskus pedagoginen toiminta on säilyttävää, eli vuorovaikutuksen seurauksena yksilön vanhat merkitysrakenteet pysyvätkin ennallaan ja kenties vahvistuvat (vrt. Panula 1997, 79). Kuten formaalia pedagogista toimintaa, informaaliakin pedagogista toimintaa muotoilee myös toiminnan ympäristö.

Tässä tutkimuksessa tarkoitettuun informaaliin pedagogiseen toimintaan kuuluu kaksi osapuolta, naistenlehtien toimittajat ja naistenlehtien lukijat, joiden kesken valta jakautuu epätasaisesti. Yleistasolla näiden osapuolten roolia kuvaa toimijuuden (eng. agency) käsite, josta erityisesti yhteiskuntatieteet, feministinen tutkimus ja kulttuurintutkimus ovat olleet viime vuosina kiinnostuneita. Toimijuuskeskustelu on tehnyt tuloaan myös kasvatustieteisiin, mitä pidetään ennen kaikkea koulutuksen feministisen tutkimuksen ansiona. (Ks. Ojala, Palmu & Saarinen 2009, 8.)

Tarkastelen empiirisesti vain toimittajien näkökulmaa. Näen toimittajat informaaleina pedagogisina toimijoina, ja koska toimijuus saa voimansa motiiveista, kiinnostuksen kohteista ja aikomuksista, myös tutkimuksellisen huomioni kohteena ovat erityisesti ne toiveet ja tavoitteet, joita toimittajilla on tekstiensä vastaanottoon ja seurauksiin liittyen. On selvää, että nuo tavoitteet eivät itsessään määritä tekstien pedagogisia seurauksia, sillä lukijoiden oppimiseen vaikuttavat ratkaisevalla tavalla lukijoiden omat kokemukset, tulkinnat, merkitysrakenteet ja pyrkimykset (Vrt. esim. Kivelä 2004, 235; Tynjälä 2000). Tästä huolimatta näen toimittajien tavoitteet lähtökohtaisesti hyvin merkityksellisinä, koska ne voivat suunnata toimittajien työskentelyä joko tiedostetulla tai tiedostamattomalla tasolla ja vaikuttaa siihen, millaisia tulevaisuudenkuvia jopa satojatuhansia lukijoita saavien lehtien sivuille painetaan. Samanaikaisesti on hyvä muistaa, että vaikka jokainen lehtijuttu voi potentiaalisesti tarjota lukijoille uusia ajatuksia sekä kognitiivisia ja affektiivisia, eli tiedollisia ja tunteita koskettavia, ristiriitoja, naistenlehdistä oppimisessa on kuitenkin aina kyse nimenomaan oppimisen mahdollisuudesta. Lukija lukee naistenlehteä, kuten muitakin mediatekstejä, aina suhteessa muihin medioihin ja teksteihin sekä omaan kulttuuriseen ja sosiaaliseen taustaansa (Töyry 2006c, 218). Siksi toimittajakaan ei voi koskaan olla varma, miten lukija merkityksellistää jutun, millaiseen kontekstiin hän sen asettaa ja miten hän käyttää sitä omassa arjessaan (Sirkkunen 1996, 72).

Toimijuuden tarkastelussa puhutaan usein subjektipositiosta, jolla viitataan ensinnäkin siihen, että toimijuus edellyttää aina subjektia, eli toimijaa. Toiseksi sillä painotetaan sitä, että toimijuus on luonteeltaan kohteellista, eli että toiminta suuntautuu aina johonkin kohteeseen ja että toimija ja hänen toimintansa kohde asettuvat keskenään vastavuoroiseen suhteeseen. Toimija, siis tässä tapauksessa naistenlehden toimittaja, ei voi olla huomioimatta kohteen, eli muun muassa työnantajalehden, tietolähteiden ja lukijakunnan ominaisuuksia, vaan hänen on suhteutettava toimintansa niihin. Kolmanneksi subjektiposition käsite alleviivaa toimijuuden liikkuvaa luonnetta, eli sitä, että toimijuus näyttäytyy erilaisena eri olosuhteissa. Subjektiposition voikin ymmärtää eräänlaisena asemapaikkana, josta toimija katsoo toiminnan kohdetta. (Leiman, i.a, 34.) Olen hyödyntänyt tällaista laajaa toimijuuden ajatusta aineiston analyysin apuvälineenä, jotta olen voinut ymmärtää paremmin tutkimukseen osallistuneiden toimittajien työn kokonaisuutta kaikkine mahdollisuuksineen, vapauksineen ja rajoituksineen.

2.5 Median pedagogisia ulottuvuuksia

Median pedagoginen rooli on tunnistettu ja tunnustettu kenties selvimmin jo esittelemäni kriittisen pedagogiikan piirissä. Kriittisen pedagogiikan koulukuntaa ovat rakentaneet 1960-luvulta asti pääasiassa britannialaiset ja yhdysvaltalaiset uudet kasvatussociologian edustajat, joiden innoittajina ovat toimineet Frankfurtin koulukunnan ajatukset ja Paulo Freiren hahmottelema toivon pedagogiikka (Suoranta 1998, 39).

Hanna Niinistö ja Juha Suoranta (2008, 127) nostavat esille kriittisten pedagogien Peter McLarenin ja Ramin Farahmandpurin (2001) tekemän luonnehdinnan, jonka mukaan media on ”jatkuvässä liikkeessä oleva kasvattaja”. Jatkuvässä liikkeellä ololla McLaren ja Farahmandpur viittaavat siihen valtavaan tahtiin, jolla media – sekä painettu että sähköinen – nykyään tuottaa merkkejä, symboleita ja representaatioita. Nuo mediarepresentaatiot, jotka voidaan ymmärtää median erilaisiksi tavoiksi esittää jokin jonakin, tuotetaan McLarenin ja Farahmandpurin mukaan aina tiettyssä kontekstissa ja tiettyissä sosiaalisissa tuotantosuheteissa. Vaikkei mediaesitysten merkityksiä lyödä lukkoon ennalta, ja vaikka yleisö lukee niitä omista lähtökohdistaan, on representaatioiden tarkoituksena joka tapauksessa opettaa tiettyjä asioita. Paitsi että mediarepresentaatiot vahvistavat vakiintuneita merkityksiä ja ideologisia tavoitteita, ne myös luovat kokonaan uusia. (McLaren & Farahmandpur 2001.)

1970-luvulla hyvissä kantimissa olleen ajattelutavan mukaan vain tietyt joukkotiedotuksen osa-alueet, kuten esimerkiksi lehtien pääkirjoitukset, olivat vaikuttamista (Hemánus 1976, 18–19). Uutisiin tai viihteeseen ei sen sijaan normaalisti katsottu sisältyvän vaikutuspyrkimyksiä (mt. 19). Nykyään kuitenkin myös viestintätutkimuksessa vallitseva lähtöajatus on se, että ”viestintä, sen yksittäiset sanomat ja kulutustavat vaikuttavat ihmisten toimintaan ja sosiaalisiin käytäntöihin” (Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 23).

Mediaan ja monikulttuurisuuskasvatukseen erikoistunut historian emeritusprofessori Carlos E. Cortés (2005, 55) on vakuuttunut siitä, että kaikki media – siis yhtä lailla aikakauslehdet, sanomalehdet, elokuvat, radio, televisio kuin verkkomedia – toimii pedagogisesti (hän itse käyttää verbiä *teach*, opettaa). Artikkelissaan *How the Media Teach?* (mt.) Cortés toteaa, että medialla on pedagogisia seurauksia riippumatta siitä, pyrkivätkö ”mediatyöläiset” (mediamakers) niihin tai ymmärtävätkö he koko asiaa. Samoin median käyttäjät väistämättä oppivat mediasta tiedostamattaan ja ilman erityisiä omia pyrkimyksiä. Cortés (mt.) kutsuukin viestintävälineitä informaaleiksi mutta kaikkialla läsnä oleviksi ”koulun ulkopuolisiksi oppikirjoiksi” (nonschool textbooks). Näihin samoihin ”oppikirjoihin” lasketaan tässä tutkimuksessa myös naistenlehdet.

Cortés (mt.) esittää artikkelissaan, että media toimii pedagogisesti viidellä erilaisella, mutta toisiinsa kytkeytyvällä tavalla. Jäsennyksen mukaan media paitsi 1) esittää informaatiota, 2) järjestelee ideoita ja 3) levittää arvoja, myös 4) luo ja vahvistaa odotuksia sekä 5) tarjoaa käyttäytymismalleja.

Informaatio, jota media esittää (tapa 1), saattaa olla tarkkaa tai epätarkkaa. Cortés (2005, 55–57) huomauttaakin, että vaikka mediaa kritisoidaan vinoutumista ja vääristymistä, tietynasteinen mediaan luottaminen ja mediavälittyneisyyteen myöntyminen on nykyihmiselle välttämätöntä, sillä hänen on mahdotonta hankkia ensikäden tietoa kaikesta menneestä, nykyisestä ja tulevasta. Median tiedonvälityksessä ei myöskään ole kysymys vain tiedon täsmällisyydestä, vaan myös frekvenssistä tai toistuvuudesta, sillä toisto tehostaa viestin omaksumista. Tarpeeksi usein toistettuna vääristyneetkin väitteet voivat siis muuttua mediajulkisuudessa oletetuiksi tosiasioiksi. Näin saattaa tapahtua etenkin silloin, kun samaa aihepiiriä koskevia näkökulmaltaan vaihtoehtoisia mediatekstejä on tarjolla vähän tai ei lainkaan. (Mt. 57.)

Ideoiden järjestelyllä (tapa 2) Cortés viittaa siihen, että media ohjaa yleisön tiedollisia rakenteita, eli sitä, miten median käyttäjät ajattelevat, tekevät havaintoja, tulkitsevat ja muistavat. Tämä

järjestelyulottuvuus näkyy hänen mukaansa erityisen selvästi muun muassa lehtien pääkirjoituksissa ja aikakauslehtien kolumneissa. (Cortés 2005, 59.) Silloinkin, kun toimittaja yrittää tuoda laajaa ilmiötä koskevassa uutisessa esille ilmiön eri puolet moniäänisesti, lukija todennäköisesti poimii jo jutun otsikosta tai aikakauslehden kannesta tulkintakehyksen, joka ehdottaa, miten juttu tulee lukea (mt. 29). Myös tarinallisuus toimii ideoiden ja tietojen järjestelyn työkaluna. Cortés toteaaakin, että sekä fiktiiviset että faktaperustaiset mediakertomukset toimivat kuin perinteiset kansantarut ja sadut. Ne auttavat ihmisiä ymmärtämään maailmoja, jotka he usein tuntevat vain median välityksellä. (Mt. 60.)

Arvojen kylväjänä tai levittäjänä (tapa 3) media on osa samaa pedagogista tilaa (pedagogical space) koulun oppikirjojen kanssa. Aivan alkuajoista lähtien mediaa onkin toisaalta kiitelty sen kyvystä levittää myönteisinä pidettyjä arvoja, toisaalta taas kritisoitu kielteisten ja antisosiaalisten arvojen edistämistä tai edistämisen uhasta. Media myös luo ja vahvistaa odotuksia (tapa 4). Vähä vähältä media jättää jälkensä siihen, millaisia ennakko-oletuksia ihmisillä on ja mitä he pitävät hyväksyttävänä. (Mt. 61.)

Lisäksi media on käyttäytymismallien tarjoaja (tapa 5) – hyvässä ja pahassa. Kokonaan uusien käyttäytymismallien tarjoamisen ohessa seurauksena saattaa olla myös se, että aiemmin tukahdutetut käyttäytymistavat tulevat sallituiksi. Näiden lisäksi on esitetty – Cortés huomauttaa – että media saattaa jopa hidastaa yhteiskunnallista muutosta. Kun ihmiset näkevät esimerkiksi elokuvia, joissa eri etnisiin ryhmiin kuuluvat ihmiset ovat ystäviä keskenään, ihmisille saattaa vaivihkaa muodostua se passivoiva käsitys, että yhteiskunta muuttuu niin nopeasti ja itsestään selvästi, ettei erityisiä lisäponnistuksia tarvita. (Mt. 70–71.)

Englantilaiset kasvatustieteilijät Colin Lacey ja David Longman ovat keskittyneet erityisesti lehdistön pedagogiseen rooliin ja tutkineet lehdistöä julkisena kasvattajana. Teoksensa *The press as a public educator* (1997) johdannossa he argumentoivat, että media – tai mediat, jos halutaan korostaa eri välineiden kirjoa – ovat upottaneet itseensä julkisen kasvatuksen järjestelmän, joka tulisi myös tunnustaa sellaiseksi. Erityisen keskeisenä median osa-alueena Lacey ja Longman pitävät uutistuotantoa, mikä on oletettavasti vaikuttanut siihen, että heidän tutkimuksensa empiirinen osuus käsittelee ympäristöasioiden uutisointia britannialaisissa sanomalehdissä vuosina 1988–1992.

Lacey ja Longman (1997, johdanto) huomauttavat, että vaikka esimerkiksi kykyä arvioida asioiden suhteellista tärkeyttä pidetään yhteiskunnissa yleisesti tärkeänä taitona, muodollisen kasvatuksen ja koulutuksen piirissä sen käsittely on usein vähäistä. He toteavat, että monia yhteiskunnallisia kysymyksiä koskeva mielipiteenmuodostus ja päätöksenteko on jätetty yksilöiden itse järjeiltäväksi ”julkisuuden areenalla”. (Mt.) Juuri tuo prosessi, jonka avulla ihmiset hankkivat tietoa ja rakentavat omaa ymmärrystään kysymyksistä, kuten ”mikä on tärkeää?” tai ”kuinka hyvin hallitus on huolehtinut vähäosaisista?”, on Lacey ja Longmanin mukaan merkittävä. He kysyvätkin, tulisiko sitä pitää yhtenä kasvatuksen muotona, vai onko se selvästi jotakin muuta. Vihjailevasti he päätyvät toteamaan, että prosessilla ja institutionaalisella kasvatuksella on ainakin kiinnostavia yhtäläisyyksiä, ja että yleisön (public) informointi ja vaikuttaminen, ja siten myös kasvatus, on mahdollinen elementti suurimmassa osassa kaikkea median toimintaa. (Mt.)

Tähän mennessä olen tarkastellut median ja informaalin pedagogisen toiminnan yhteyksiä lähinnä median yleisellä tasolla. Koska eri mediat kuitenkin poikkeavat monin tavoin toisistaan, nimenomaan naistenlehtien toimittajien informaalia pedagogista toimintaa paremmin ymmärtääkseni etsin tutkimuskirjallisuudesta vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Miksi naistenlehdistöä ei ole totuttu pitämään myönteisessä mielessä merkityksellisenä journalismin ja informaalin oppimisen alueena? Millaisia yhteiskunnallisia ja kasvatuksellisia merkityksiä naistenlehdillä on ollut aiemmissa historian vaiheissa? Entä mitkä eri tekijät vaikuttavat toimittajan työskentelyyn ja samalla siihen, mitä lehtien sivuille päätyy? Näihin kysymyksiin pyrin esittämään vastauksia seuraavassa luvussa, ja samalla luon katsauksen tässä tutkimuksessa kontekstina olevien naistenlehtien kehitykseen ja asemaan.

3 NÄKÖKULMIA NAISTENLEHTIIN JA NIIDEN TOIMITUSTYÖHÖN

Tässä luvussa käsittelen naistenlehtiä ja niiden toimitustyötä viidestä toisiaan täydentävästä näkökulmasta. Koska naistenlehtien toimitustyötä ei juurikaan ole tutkittu kasvatustieteissä, nojaudun toimitustyön tarkastelussa journalismin aiempaan tutkimukseen. Ensin paikannan naistenlehdet journalismin laajalta kentältä. Sitten esittelen naistenlehtien ja niiden toimitustyön historiallista kehitystä ja kuvailen naistenlehtitutkimuksen yleisiä linjoja. Sen jälkeen tarkennan huomion naistenlehtityön erityispiirteisiin sekä siihen, mitä ne tarkoittavat tai voivat tarkoittaa toimittajien kannalta ja tarkastelen toimittajien työn kokonaisuutta objektiivisuuden ja subjektiivisuuden näkökulmasta. Luvun lopuksi esittelen tutkimuskysymyksiäni.

Samaan aikaan kun puhun naistenlehdistä lajityyppinä ja naistenlehtien toimittajista ammattiryhmänä tiedostan, että niin lehdet, juttutyypit, jutut kuin niiden tekijät voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia. Käsitteillä naistenlehden toimittaja tai naistenlehtitoimittaja tarkoitan yksinkertaisesti toimittajia, jotka työskentelevät naistenlehdessä.

3.1 Naistenlehdet journalismin kentällä

Yhden, kenties hallitsevan, määritelmän mukaan naistenlehdillä tarkoitetaan naisille suunnattuja aikakauslehtiä (ks. Töyry 2005, 26). Aikakauslehdet ovat säännöllisesti vähintään neljästi vuodessa ilmestyviä julkaisuja, joiden jokaisessa numerossa on useita artikkeleita tai muuta toimituksellista aineistoa. Ne voivat olla joko painettuja tai verkkojulkaisuja ja lajityyppiin kuuluu, että ne ovat kaikkien tilattavissa tai muuten yleisesti saatavissa. (Aikakausmedia 2011a.) Nykyään painettua lehteä täydentävät verkkosivut, joihin lehdissä viitataan ahkerasti. Aikakauslehden käsitteen ala onkin kenties laajenemassa verkkoon päin.

Naistenlehdet ovat siis naisille suunnattua aikakauslehtijournalismia, jota universaalista nimestä huolimatta tehdään kuitenkin aina jollekin tietylle naisten osajoukolle (Töyry 2005, 57). Etuliite ”naisten-” ei myöskään tarkoita, että lehtiä lukisivat vain naiset. Itse asiassa Kansallisen mediatutkimuksen lukijatutkimus syksyltä 2010 ja keväältä 2011 osoittaa, että naisten yleislehtien lukijoista keskimäärin 15 prosenttia on miehiä (Kansallinen mediatutkimus 2011). Kenties juuri lukijakunnan heterogeenisuutta korostaakseen osa niistä lehdistä, jotka Aikakauslehtien Liitto eli Aikakausmedia luokittelee naistenlehdiksi, nimittääkin itseään mielellään perhelehdiksi.

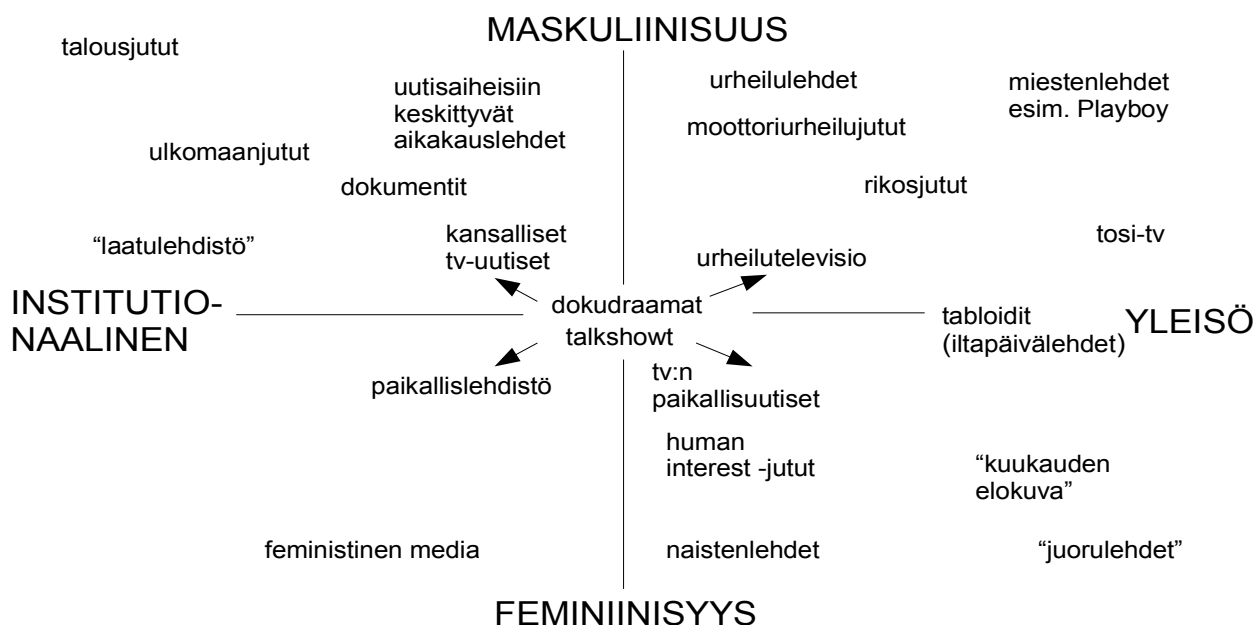
Yksi Suomessa käytetty naistenlehtikentän jäsennostapa on lehtien jaottelu naisten yleislehtiin ja naisten erikoislehtiin. Sitä käyttää esimerkiksi Aikakausmedia, jonka verkkosivujen mukaan Suomessa ilmestyi marraskuussa 2011 säännöllisesti 10 naisten yleislehteä ja 17 naisten erikoislehteä. Niistä jälkimmäisiin lasketaan esimerkiksi terveys-, käsityö- ja muotilehdet. (Aikakausmedia 2011b; Töyry 2005, 24.) Mediatutkija Jonita Siivonen (2006, 231) toteaa, että naistenlehdissä pääosassa on lähes aina nainen, toisin kuin muussa journalismissa ja esimerkiksi useimmissa televisiosarjoissa. Lehdet kertovat naisten elämästä sekä yleisesti että henkilökohtaisesti, ja nämä kaksi näkökulmaa on tavallista yhdistää jutussa niin, että äänessä ovat sekä asiantuntijat että kulloinkin aiheena olevan asian henkilökohtaisesti kokeneet ihmiset. Naistenlehtien toimittajien – kuten maan kaikkien muidenkin journalistien – työn eettisenä koodistona toimivat Journalistin ohjeet. 35-kohtaisen ohjeiston avulla journalistit ja julkaisijat pyrkivät turvaamaan hyvän journalistisen tavan toteutumisen (Journalistiliitto 2012).

Toimittaja Ilkka Malmberg (1998, 50) on luonnehtinut, että journalismi on *näkyväksi tekemistä*. ”Hyvä juttu voi näyttää meille asiantilan, joka on koko ajan silmien edessä, mutta jota emme osaa nähdä”, hän kirjoittaa. Nojaan journalismin määrittelyssä myös yhteenvetoon, jonka Ari Heinonen (1995, 12–13) on tehnyt aiempaan tiedotusopilliseen kirjallisuuteen perustuen. Sen mukaan journalismi on sekä tosiasiapohjaisten esitysten kokoamisen, muokkaamisen ja joukkotiedotusvälineissä esittämisen prosessi että tuon prosessin lopputulos. Lisäksi se on kaksijakoinen yhteiskunnallinen instituutio, sillä se on samanaikaisesti demokratian edistämisen kannalta tärkeä kulttuuri-instituutio ja maksimaaliseen kannattavuuteen tähtäävää liiketoimintaa. (Mt.) Tämä kaksijakoisuus koskee myös naistenlehtiä.

Arkisissa keskusteluissa, mutta myös journalismia käsittelevissä oppikirjoissa journalismi isolla J:llä konkretisoituu usein sanomalehdistöksi, uutisjournalismiksi ja politiikan journalismiksi (ks. Ruoho & Torkkola 2010, 200; vrt. myös Ruoho & Saarenmaa 2011, 15). Uutisjournalismi onkin sekä monien media-alan ammattilaisten että yleisön silmissä se journalismin lajityyppi, jonka ominaisuuksiin naistenlehtiä ollaan taipuvaisia vertaamaan – olkoonkin, ettei tätä vertailupistettä usein nimetä erikseen. Aikakauslehtiala, joka on työvoimarakenteen näkökulmasta naisten hallitsema, sopii huonosti journalismin perinteiseen ”ajankohtaista ja faktapohjaista joukkoviestintää” -määritelmään ja esimerkiksi yleisön palvelu, objektiivisuus, autonomisuus ja eettisyys yhdistetään arvoina herkemmin uutistoimituksiin kuin naistenlehtiin (Ruoho & Torkkola 2010, 200; Ruoho & Saarenmaa 2011, 15). Kun keskustelun aiheena ovat mediakulttuurin

kielteisiksi koetut kehityssuunnat, kuten henkilöityminen, viihteellistyminen tai kaupallistuminen, ovat naistenlehdet suosittuja esimerkkejä (Ruoho & Saarenmaa 2011, 8). Ruoho (2006, 172) on huomauttanut myös, että journalismin ihanteena ovat julkiset asiat ja että ”yksityiselämä, yksityinen, otetaan tavallisesti esille häiriötekijänä ja julkisuuden rapauttajana”. Ruohon kuvailema asennoituminen selittää osaltaan sitä, miksi yksityistä elämänaluetta arvostava ja esillä pitävä naistenlehtikenttä on joutunut kipuilemaan sosiaalisen arvostuksen kanssa vuosikymmenestä toiseen.

Hollantilaisen mediatutkija Liesbet van Zoonenin (1998, 127) mukaan journalismi on usein nähty maskuliiniseksi alaksi sen teemojen, tyylin, puhuttelutavan ja yleisöjen sukupuolijaon perusteella. Hänen mukaansa näkemys on paikkansa pitävä vain silloin, jos journalismina pidetään ainoastaan journalismin maskuliinisia institutionaalisia muotoja, kuten esimerkiksi juuri uutistuotantoa. Van Zoonen (mt. 139; käänös omani) kritisoikin, että vaikka ”mediaorganisaatiot ja journalistit tuottavat merkittävän osan symbolisesta ympäristöstä, jossa ihmiset elävät ja joka ohjaa heidän tietämystään asioista ja tapahtumista, nykyinen journalismia ja journalisteja koskeva ymmärrys on rajoittunut vaatimattomaan tietämykseen institutionaalisesti suuntautuneesta maskuliinisesta journalismista”.

Kuvio 1. Median ja journalismin lajityyppiäottelu van Zoonenin (1998, 127) mukaan.

Van Zoonen (1998, 126–127) on luokitellut eri medioita ja journalismin lajityyppejä (ks. kuvio 1) niiden orientaatio- ja sukupuolipainotuksen (gender) mukaan. Kentän kahden ulottuvuuden ääripäät ovat institutionaalisuus ja yleisökeskeisyys sekä maskuliinisuus ja feminiinisyys. Institutionaalisesti suuntautuvassa journalismissa toimittajien työn viitekehyksenä ovat demokratian ja julkisuuden edellyttämät arvot ja normit, aihepiireinä ovat erityisesti politiikka, talous, liike-elämä ja kansainväliset suhteet, ja yleisöä puhutellaan ensisijaisesti kansalaisina. Yleisökeskeisen tai yleisöorientoituneen journalismin aiheita taas on luonnehdittu pikemminkin kiinnostaviksi kuin tärkeiksi, luonnetta pikemminkin sitoutuneeksi ja emotionaaliseksi kuin objektiiviseksi ja rationaaliseksi ja yleisön puhuttelun tapaa kuluttajapainotteiseksi. Koska yleisösuuntautuneisuus voi olla taloudellisesti hyvinkin kannattavaa, mukana tulevasta sosiaalisen arvostuksen vähenemisestä huolimatta journalismin yleistrendinä on katsoa yhä vahvemmin lukijoiden ja katsojien suuntaan. (Mt.)

Naistenlehdet täsmentyvät van Zoonenin (mt. 132–133) jaottelussa feminiinisiksi yleisöorientoituneiksi medioiksi. Niille on tyypillistä matala sosiaalinen status, mutta toisaalta myös yleisön kesken jaettu vahva, perustavanlaatuinen yhteisöllisyyden kokemus (sense of community). Institutionaalisesti orientoitunut ja piirteiltään selvästi feminiininen journalismi on van Zoonenin (mt.) mukaan melko harvinaista, mutta yhtenä esimerkkinä hän mainitsee toisen maailmansodan aikaiset naistenlehdet, jotka olivat selvästi sitoutuneet sosiaalisen ja julkisen elämän ylläpitoon miesten poissa ollessa.

3.2 Naistenlehdet ennen – naisten kasvattajia ja vahvistajia

Naistenlehtien juuret ulottuvat 1600- ja 1700-luvun taitteeseen, jolloin naisten ja miesten elämämaailmat alkoivat erkaantua toisistaan modernin yhteiskunnan työnjaon mukaisesti. Siinä missä julkinen elämä omistettiin miehille, naisten elinympäristö sidottiin yksityiseen, siis lähinnä kotiin ja perheeseen. Ensimmäinen naistenlehdeksi luonnehdittava painetun sarjajulkaisun variaatio *The Ladies Mercury* syntyi Lontoossa vuonna 1698, eli samoihin aikoihin kuin lehdistö ylipäätään. (Töyry 2006a, 81–82.)

Ensimmäisenä suomalaisena naistenlehtenä pidetään ruotsinkielistä *Om konsten att rätt behagaa* (suom. *Oikean miellyttämisen taidosta*, tekstissä myöhemmin KRB), joka perustettiin Turussa vuonna 1782. Se oli Suomen ensimmäinen aikakauslehti ja kaiken kaikkiaan maan kolmas lehti (Töyry 2005, 21, 41). KRB oli viikoittain ilmestynyt nelisivuinen kuvitukseton vihko, jonka

elinaika jäi neljään kuukauteen ja jonka levikin, eli lehden myytyjen numeroiden keskimääräisen lukumäärän, arvioidaan olleen alle 200 kappaletta (Töyry 2005, 71, 104). Lehden yksi numero vastasi merkkimäärältään kutakuinkin yhtä nykyisen *Annan* tai *Me Naisten* aukeamaa (Lahtinen 2005, 2).

Tämän tutkielman kannalta on kiinnostavaa, että KRB:tä on luonnehdittu lehtenä kasvatukselliseksi. Suomen varhaisia naistenlehtiä ja naistenlehtien historiallista kehitystä väitöskirjassaan tutkineen Maija Töyryn (2005, 104, 134) mukaan se tarjosi "nuorille naisille elämänohjeita valistusajan hengessä" tavalla, josta käy ilmi, että sen tekijän tavoitteena oli itsensä ilmaiseminen ja naisten kasvattaminen. Naisten kasvattaminen oli tärkeällä sijalla myös muissa Suomen varhaisissa naistenlehdissä: vuosina 1860–1861 ilmestyneellä *Från närä och fjerran* -lehdellä oli esimerkiksi oma naiskasvatuksen ohjelmansa. Sitä tarvittiin, koska naiset nähtiin keskeneräisinä siinä missä miehiä pidettiin "kypsinä ja valmiina erikoisihmisinä, jotka olivat ansainneet paikkansa kansakunnan kaapin päällä." Naisten tärkein tehtävä oli äitiys, ja siksi naisen koulutuksen tarkoituksena olikin ennen kaikkea miehen tukeminen. (Mt. 169, 183–186.)

KRB:n toimittajan tai toimittajien henkilöydestä tai biologisesta sukupuolesta ei ole päästy tutkimuksissa selvyyteen, mutta he kirjoittivat miehen positiosta eli "paikalta" hierarkkista otetta kaihtamatta. Sitä vaihtoehtoa, että tekijä olisi ollut myös biologiselta sukupuoleltaan mies, ei ole voitu sulkea pois (Töyry 2005, 106–108, 117; Töyry 2006c, 209). Kun nykyään mies on naistenlehden toimittajana harvinaisuus, Suomen naistenlehdistön historian kirjoittaneen Raili Malmbergin (1991, 271) mukaan tilanne oli päinvastainen 1900-luvun alkuvuosikymmenille asti. Vasta 1920- ja 1930-luvun naistenlehdet olivat naisten toimittamia, ja siitä lähtien yleensä myös naistenlehtien päätoimittajat ovat olleet naisia. (Mt. 271–272.) Aivan varhaisimmat naistenlehdet olivat pienilevikkisiä, ja niitä lukivat sekä Suomessa että ulkomailla ennen kaikkea säätyläiseliitti ja porvaristo. "Suurten lukijajoukkojen puoleen" ne kääntyivät Suomessa vasta 1900-luvulla. (Töyry 2005, 108.)

Naistenlehtien yhteiskunnallinen tehtävä voidaan jakaa historiallisesta näkökulmasta kolmeen vaiheeseen. Poliitiikan tutkija Erkka Railo (2011, 18) päätyy väitöskirjassaan erottelemaan seuraavaksi esittelemistäni vaiheista varsinaisiksi vaiheiksi vain kaksi viimeistä, mutta hänen tekemänsä tarkastelu antaa perustelun myös tässä käytetylle kolmijaolle.

Ensimmäinen vaihe oli poliittisten naistenlehtien kausi 1900-luvun taitteessa. Silloin järjestöt, kuten Suomen Naisyhdistys ja Unioni Naisasialiitto, alkoivat julkaista omia naisten toimittamia ja naisten tasa-arvoista poliittiseen elämään osallistumista painottavia lehtiään. Niissä tavoiteltiin naisten yhteiskunnallisen aseman kohentumista ja käsiteltiin yhteiskunnan, työelämän ja koulutuksen kysymyksiä. Toinen vaihe alkoi Suomen itsenäistymisestä ja jatkui toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan asti. Silloin naistenlehtien suurena tehtävänä oli kasvattaa ja sivistää kansalaisia, sillä lehdillä nähtiin olevan merkitystä kansakunnan vahvistumisen edistämiseksi. Paitsi että ne tarjosivat pulaa helpottavia käytännön ohjeita, ne myös kohottivat naisten mielialaa vaikeina aikoina. (Töyry 2006a, 82–83; Töyry 2006b, 97; Malmberg 1991, 193; Railo 2011, 18.)

Viimeistään toisen maailmansodan jälkeen alkoi kolmas vaihe, jonka myötä suomalaisten naistenlehtien luonne ja sisällölliset painotukset muuttuivat ratkaisevasti. Kun elintaso kohosi, yhä suuremmalla osalla naisista alkoi olla varaa viihtyä ja paitsi kiinnostusta myös mahdollisuuksia tavaroiden ostamiseen. Koska kuluttajuudessa oli imua naistenlehtienkin talouden näkökulmasta, lehdet siirtyivät naisten kasvattamisesta naisten kuluttajuuden tukemiseen. Muoti-, sisustus- ja kauneusaiheisten artikkeleiden avulla lukijoille osoitettiin, minkälainen kuluttaminen tukee heidän naiseuttaan parhaalla mahdollisella tavalla. (Töyry 2006a, 82–83; Töyry 2006b, 97; Railo 2011, 18.)

Kuluttajalehtien talous perustuu ilmoitustuloihin, lukijoilta saatuihin tilausmaksuihin ja numeroiden irtomyyntiin ja niiden sisällössä ilmoitukset ja journalismi tukevat toisiaan (Töyry 2005, 17). Ensimmäisinä suomalaisina kuluttajalehtinä pidetään vuonna 1922 perustettua *Kotiliesi*-lehteä ja 12 vuotta myöhemmin perustettua *Eevaa*, jotka löysivät heti oman laajan lukijakuntansa ja jotka ilmestyvät edelleen. (Töyry 2006a, 82–83; Railo 2011, 18.) Niistä erityisesti *Kotiliesi* nautti yleistä arvostusta, ja lehtivaihtoehtojen vähälukuisuus lisäsi molempien painoarvoa entisestään (Malmberg 1991, 282).

Vaikka lukijat ottivat uudet kuluttajalehdet omikseen, "kansakunnan kasvatustehtävästä" irtautuminen vähensi naistenlehtien yhteiskunnallista arvostusta merkittävästi ja löi niiden kansiin pinnallisuuden ja materialismin näkymättömän leiman (ks. mt., 282). Naistenlehtiä alettiin arvostella 1960-luvulla avoimesti, eikä itseään älykkäinä pitävien naisten ollut enää sopivaa lukea naistenlehtiä muuten kuin "salaa kampaajalla toisen lehden välissä". Kritiikki oli hyvin samankaltaista kuin 2010-luvullakin, sillä lehtiä syytettiin muiden muassa "uusien turhien tarpeiden

synnyttämisestä, tyhjänpäiväisten, toisten siivellä elävien ylellisyysrouvien, missien, mannekiinien, iskelmätahtien, kevyen luokan julkkisten, kaiken maailman kuninkaallisten ihannoimisesta”. (Malmberg 1991, 282) Ajan kulumisesta ja asenteiden muuttumisesta huolimatta naistenlehtiin ja niiden edustamaan journalismiin liittyvät kielteiset mielikuvat istuvat yhä tiukassa (Ruoho & Saarenmaa 2011, 9). Vaikka Ruohon ja Saarenmaan (mt. 8, 41) haastattelemat naistenlehtitoimittajat eivät mieluusti sanoneet, ettei naistenlehtiä arvosteta, on jännite tutkijoiden mukaan joka tapauksessa olemassa. Naistenlehtiin liittyvät ennakkoluulot olivat tuttuja myös tämän tutkimuksen haastateltaville.

Malmbergin (1991, 284–286) mukaan naistenlehdet ovat tarjonneet käytännön ohjeita ja toimineet yhteiskunnallisen tiedon popularisoijina, tarjoilleet päiväunelmia, korvanneet puuttuvia ihmiskontakteja, toimineet terapeutteina ja naisten itsetunnon vahvistajina, yhteiskunnallisina vaikuttajina sekä suomalaisnaisten elämäntavan arkistioijina. Töyry (2006b, 97) puolestaan toteaa, että varhaiset naistenlehdet antoivat naisille pääsyn painetun tiedonvälityksen pariin ja että naiset ovat saaneet ajatuksensa kuuluviin juuri naistenlehtien välityksellä.

Ruoho ja Saarenmaa (2011, 7) painottavat, että suomalaiset naistenlehdet ovat olleet historiansa aikana aktiivisia kansalaisyhteiskunnan rakentajia ja yhteiskunnan modernisaatioprosessin edistäjiä. Naistenlehtien historialliseen rooliin liittyy ja sen muutosta kuvaa myös heidän tutkimuksensa nimi *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan*. Tutkijoiden (mt.) mukaan lehtien kulttuurinen paikka on historian valossa yhteiskunnallinen, mihin perustuvat sekä naistenlehtiin liittyvät erityisodotukset että pettymykset silloin, kun odotuksiin ei ympäristön mielestä vastata tarpeeksi hyvin.

3.3 Naistenlehdet ja niiden toimittajat tutkimuksen kohteina

Vaikka lehdistötutkimus on kaiken kaikkiaan painottunut sanomalehti- ja uutistutkimukseen (ks. esim. Holmes 2007, 510–511), naistenlehdistä on runsaasti niin suomalaista kuin kansainvälistä tutkimusta (näin ovat todenneet mm. Ruoho & Saarenmaa 2011, 10, jotka huomauttavat, että suuri osa Aalto-yliopiston ylläpitämässä Aikakauslehtitutkimuksen tietokannassa mainituista noin 250 suomalaistutkimuksesta on pro gradu -tutkielmia). Naistenlehtitutkimus on laajin naisia ja mediaa yhdessä tarkasteleva tutkimuskenttä, ja alan tutkijat ovat olleet lähes poikkeuksetta feministejä (Töyry 2006b, 98–99, ks. myös Gough-Yates 2003, 7). Feministisen mediatutkimuksen lisäksi

naistenlehdet ovat olleet tutkimuskohteena lähinnä markkinointitutkimukselle (ks. Töyry 2005, 30; Hermes 1995, 149).

Maija Töyryn (2005, 32–34) mukaan naistenlehtitutkimuksessa on ollut tyypillistä keskittyä joko lehtien naiskuvan analysointiin tai sitten naistenlehtien ja niiden yleisön suhteen tarkasteluun. Tämä tutkimus jatkaa tietystä mielessä näistä jälkimmäistä. Kun vielä 1960-luvun tutkimuksissa koko lajityyppi saatettiin leimata naisia alentavaksi ja heidän etujaan nujertavaksi, sittemmin on alettu tutkia ja ymmärtää lehtien ja lukijoiden suhteita sekä niitä moninaisia tapoja, joilla naiset käyttävät lehtiä arkipäivän haasteista selviytymiseen, nautintoon ja myös tiedon etsimiseen (Töyry 2006c, 223). Jonita Siivonen (2006, 230) huomauttaa, että vaikka naistenlehti yhtäältä yllyttää naista muuttamaan itseään yhteiskunnan vaatimusten mukaiseksi, toisaalta se kertoo asioista, joista kulttuurin valtavirta vaikenee. Juuri tämä ristiveto tekee lehdistä samanaikaisesti sekä ärsyttäviä että kiehtovia (mt.).

Töyry (2005, 36) toteaa, että vaikka tutkimuksen trendit ja naistenlehtien tulkinnat ovat vaihdelleet naistenlehtitutkimuksen kulta-aikana 1960–1990-luvuilla, itse naistenlehdet eivät ole muuttuneet samassa ajassa merkittävästi. Muoti, kauneus ja ruoanlaitto, uran ja äitiyden yhtensovittaminen, lastenkasvatus ja parisuhdekysymykset sekä jatkokertomukset ja henkilöhaastattelut olivat suomalaisten naistenlehtien aiheita 1960-luvulla aivan kuten nykyäänkin (mt.). Nykyisiä tutkimuksia yhdistävät muun muassa ajatukset siitä, että naistenlehdet sisältävät usein jonkinlaista neuvottelua naiseudesta ja että lehdet ovat sisällöltään ristiriitaisia: saman numeron peräkkäisillä sivuilla voidaan hyvinkin antaa ensin laihdutusvinkkejä ja houkutella sitten kakun tekoon. (Vrt. Töyry 2006c, 223.)

Erityisen suosittuja naistenlehdet ovat Töyryn (2005, 37) mukaan ”tutkimusten aineistopankkeina”, jolloin tutkitaan, mitä naistenlehdissä kirjoitetaan tästä tai tuosta asiasta. Itse lehtien ominaisuuksia tiedotusvälineenä ei näissä tutkimuksissa huomioida välttämättä lainkaan, eikä niissä aina pohdita naistenlehdissä tehtävää tavoitteellista aineistojen muokkaamista, vaan aineistot otetaan jopa suorana todellisuuden kuvauksena. Se, miten lehti valitsee ja käsittelee aineistojaan ja kenen maailmankuvasta aineisto kertoo eniten – haastateltavien, lehden vai lehteä edustavan toimittajan – jää tällöin kokonaan tutkimatta. Naistenlehtitutkimuksessa sivuutetaankin usein se, miten yhtäältä yleisö ja toisaalta lehden tuotantopuoli, kuten kustantaja, toimittajat, mainostajat ja ilmestymisaikataulu, vaikuttavat julkaisun sisältöihin. (Mt.) Tässä tutkimuksessa tuotannon näkökulma on kuitenkin keskeisesti esillä.

Hollantilainen Joke Hermes tutki 1990-luvun alkupuolella naistenlehtien lukemista arkisena käytäntönä. Hän etsi vastausta muun muassa siihen, miksi ja missä tilanteissa naistenlehtiä luetaan ja mitä merkityksiä haastatellut yli 80 nais- ja mieslukijaa niille antoivat. Etnografiseksi luonnehdittu tutkimus osoitti, että lukijat käyttävät lehden sisältöjä hyvin eri tavoin. Paitsi että lehdet tarjoavat tirkistelyikkunan kuuluisuuksien yksityiselämään, ne myös luovat tunteen oman elämän hallinnasta ja antavat aineksia muun muassa täydellisen minän kuvittelemiseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Hermes havaitsi myös, että lukijoille naistenlehtien sisältöä tärkeämpää oli lopulta se, että lehdet asettuivat vaivattomasti osaksi heidän arkirutiinejaan: ne on helppo laskea käsistä ja niiden lukemista voi jatkaa sopivan hetken tullen. Niiden lukeminen näytti olevan lyhyt ja rentouttava arkinen rituaali, johon lehden sisältöjen syvällinen pohdinta ei kuulu kovinkaan usein ja josta ei jää välttämättä mitään mieleen. Toisaalta haastateltavat kuitenkin perustelivat lehtien lukemista esimerkiksi sillä, että ne antavat heille käytännöllistä tietoa ja mahdollisuuden rentoutumiseen sekä tarjoavat roolimalleja, esikuvia ja välineitä emotionaaliseen oppimiseen. (Hermes 1995, 14–16, 23, 149; ks. myös Töyry 2006c, 218–221 ja Puustinen, Ruoho & Mäkelä 2006, 41–42.)

Naistenlehtialaa laajasti tutkinut Anna Gough-Yates (2003, 14) toteaa, että siinä missä (naisten)lehtien lukemiskäytäntöjä ja lukijuuksia on analysoitu paljon, lehdenkijöiden käytännöt ja pyrkimykset ovat pysyneet melko tutkimattomina. Poikkeuksena hän tuo esille tämänkin tutkimuksen kannalta olennaisen, vuonna 1983 julkaistun Marjorie Fergusonin väitöskirjatutkimuksen, johon myös tässä luvussa esitellyn Zoonenin lajityyppiäottelu osittain nojaa. Itsekin naistenlehtitoimittajana työskennellyt Ferguson vertaili tutkimuksessaan kolmen aikansa luetuimman britannialaisen naistenlehden – *Womanin*, *Woman's Ownin* ja *Woman's Weeklyn* – sisältöjä ja otti monimenetelmäisen tarkastelunsa kohteeksi paitsi lehtitalot ja toimitustyön perinteet ja rutiinit, myös lehtien toimittajakunnan ja erityisesti päätoimittajat.

Fergusonin (1985, 1) mukaan naistenlehdet – perheen, koulun, kirkon ja muun median lisäksi – osallistuvat kulttuurisiin prosesseihin, jotka määrittelevät naisten aseman kussakin yhteiskunnassa kunakin aikana ja auttavat muokkaamaan paitsi naisen näkemystä itsestään, myös yhteiskunnan näkemystä hänestä. Fergusonin ajatukset ovat hyvin samansuuntaisia kuin Cortésin näkemykset (ks. luku 2.5), kun Ferguson katsoo, että naistenlehdet toimivat sosiaalistajina ja arvojen ja asenteiden levittäjinä. Lisäksi lehdet ovat hänestä huomattavia normatiivisia ohjeistajia, jotka ”-- kertovat naisille, mitä ajatella ja tehdä itselle, rakastajalle, aviomiehelle, vanhemmille, lapsille, kollegoille, naapureille tai pomolle.” (Ferguson 1985, 2.) Maija Töyryn (2005, 93) mukaan

naistenlehti ”tyydyttää informoinnin, tulkitsemisen, viihdyttämisen, vaikuttamisen ja neuvotuksi tulemisen tarpeita.” Naistenlehti toimii peilinä naislukijan identiteetille, ja naisten tarve peilata omaa identiteettiään onkin naistenlehtien keskeistä toiminta-aluetta (Töyry 2005, 93).

3.4 Naistenlehtityön keskeisiä piirteitä: konseptoituneisuus ja lukijälähtöisyys

Naistenlehteä tehdään aina jonkin etukäteen suunnitellun mallin, eli konseptin, mukaisesti. Myös aikakauslehtityötä käsittelevässä kirjallisuudessa (mm. Töyry 2005; Töyry, Rätty & Kuisma 2008) korostuu se, että lehtitaloissa eletään parhaillaan konseptiajattelun aikakautta. Maija Töyryn, Panu Rädyn ja Kristiina Kuisman (2008, 26) jäsenyyksen mukaan konsepti kattaa lehden sisällön ja ulkoasun, julkaisijan tavoitteet ja arvot sekä julkaisijan käsityksen yleisön tarpeista. Niiden lisäksi siihen kuuluvat olennaisena osana toimitustyön organisointitavat, journalistinen kulttuuri sekä päivittäisen työn tavoitteet ja keinot. Konseptista ilmenee, kenelle lehteä tehdään, miten se erottautuu muista saman lajityypin lehdistä sekä mistä lehdessä puhutaan ja miten. Kaikkien toimituksessa tehtävien valintojen tulisi perustua konseptiin (vrt. mt.).

Vaikka laveasti ja historiallisesti katsoen kaikki nykyiset naistenlehdet ovat alun perin ulkomaisiin konseptilainoihin perustuvia kuluttajalehtiä (mm. Töyry 2005, 17, 72), 1970-luvulla kiristyneen yleisöstä kilpailun myötä lehtikonseptit ovat eriytyneet yhä hienojakoisemmilla tavoilla, ja lehdet ovat nykyään hyvin tarkkoja erityispiirteidensä vaalimisesta (mm. Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 16; Malmberg 1991, 271–272). Naisten kuluttajalehden konseptiin kuuluu, että lehti tavoittelee taloudellista voittoa ja sisältöjä muokataankin tätä tavoitetta tukeviksi (Töyry 2005, 344).

Konseptin jatkuva hiominen on nähty keskeiseksi välineeksi, jonka avulla lehti voi tavoittaa haluamansa lukijat, vastata heille antamiinsa lupauksiin myös pitkällä aikavälillä, vakiinnuttaa asemansa ja erottautua kilpailijoistaan. Naistenlehteä ei voida tehdä Suomen kaikille naisille, koska jos lehdellä yritetään miellyttää jokaista, sen konsepti hajoaa (Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 39). Lehteä tehdään siis tärkeimpänä pidetylle lukijajoukolle (mt. 37–38).

Käytännössä konseptiajattelu näkyy siten, että lehdet keskittyvät puhuttelemaan tietynlaisia – esimerkiksi tietyn ikäisiä – lukijoita ja jättävät heidän kannaltaan epäkiinnostaviksi oletetut aiheet ja ilmiöt muiden lehtien käsiteltäviksi. Siksi lehden ääni, eli lehden arvoihin perustuva tapa ja sävy, joilla lehti puhuu lukijalleen, on olennainen osa lehden konseptia (vrt. Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 36–37). Naistenlehtien historian alussa, miestoimittajien aikana, naistenlehtien ääni oli isällinen ja

ohjaava, minkä jälkeen puhetapa vaihtui äidilliseksi 1700-luvulla ja sisarelliseksi 1900-luvulla. Nykyisten lehtien ääntä pidetään ystävättären äänenä. Lukijan ystäväksi pyrkiminen on tyypillistä myös muille nykyisille aikakauslehdille (Töyry 2008, 28; Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 36; Ruoho & Torkkola 2010, 46), mutta naistenlehdissä piirrettä voinee pitää erityisen vahvana.

Toinen naistenlehtien ja aikakauslehtien erityispiirre on lukijalähtöisyys. Käytännössä lukijalähtöisyyden voi ymmärtää niin, että kun toimituksessa valitaan, mitä lehdessä julkaistaan, mietitään: ”millaisen jutun meidän lukijamme haluaisi lukea tästä aiheesta?” sen sijaan että kysyttäisiin auktoriteetin tapaan: ”mitä lukijan pitäisi tietää tästä ja tästä asiasta?”. Oman kokemuksen mukaan myös jälkimmäisellä kysymyksellä on yhä paikkansa, mutta kyse on siitä, että myös ensimmäinen kysymys tulee esitetyksi.

Naistenlehtiä luetaan ennen kaikkea siksi, että niiden sisältö koetaan kiinnostavaksi, eikä siksi, että lukeminen olisi ”tärkeää”. Lehtien on ponnistettava kaikin voimin herättääkseen lukijoiden kiinnostus ja pitääkseen sitä yllä (vrt. Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 46). Etenkin länsimaissa nykyihmisillä on varaa median runsaaseen kulutukseen, mutta myös tarjontaa on paljon ja ihmiset ovat kuluttajina entistä valikoivampia (vrt. mt. 17). Aikakauslehtien on siksi perusteltava lukijalta vaatimansa aika jokaisella sivullaan (mt. 17), ja turvatakseen ilmestymisensä niiden on käytännössä välttämätöntä huomioida lukijoiden toiveet ja tarpeet (Töyry 2006c, 215). Paitsi että lukijat odottavat saavansa lehdestä tietoa, he haluavat myös viihtyä, tulla vaikutetuiksi, saada mielipiteitä ja jopa valmiiksi pohdittuja ajatuksia. Viihtymisen mahdollistaminen ei merkitse samaa kuin viihteellisyys, sillä vakavakin asiajournalismi ”voi olla oivaltavuudessaan, sujuvuudessaan ja yllättävyydessään viihdyttävää.” (Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 35.)

Ulla Paavilaisen (1999, 137) luonnehdinnan mukaan aikakauslehdet eivät pyri puhuttelemaan suuria joukkoja vaan tavoittamaan yksilön. Koska lukija tilaa tai ostaa naistenlehden omien mielenkiinnon kohteidensa perusteella, lehden ja lukijan suhde on oletettavasti henkilökohtaisempi kuin esimerkiksi sanomalehden ja sen lukijoiden välinen side (vrt. mt.). Se, että naistenlehdet pyrkivät tietämään lukijakunnastaan mahdollisimman paljon, ja että niiden lukijuus perustuu kiinnostukseen eikä velvollisuudentuntoon (kuten esimerkiksi sanomalehtien tapauksessa voi olla), antaa syyn olettaa, että kunhan lehti vain tulee avatuksi, sillä on hyvät edellytykset onnistua puhuttelemaan lukijoitaan syvällisestikin.

3.5 Toimittajan objektiivisuus – särjetty illuusio

Omassa toimittajan työssäni olen havainnut, ja minulle on joskus sanottu, että toimittajan tärkein työväline on toimittaja itse. Informaatiota on saatavissa monista asioista lähes rajattomasti, mutta olennaista on, mitä toimittaja osaa ja haluaa valita tuosta paljoudesta ja miten hän esittää sen lukijoille. Tässä mielessä työhön liittyy paljon subjektiivisia piirteitä.

Toimittajien näkeminen informaaleina pedagogisina toimijoina sisältää ajatuksen siitä, että toimittajat eivät ole tekstikoneita, vaan inhimillisiä toimijoita. Käsitykset subjektiivisuudesta työn osana vaihtelevat kuitenkin journalismin eri lajityyppien kesken, kuten tässä luvussa tuon esille.

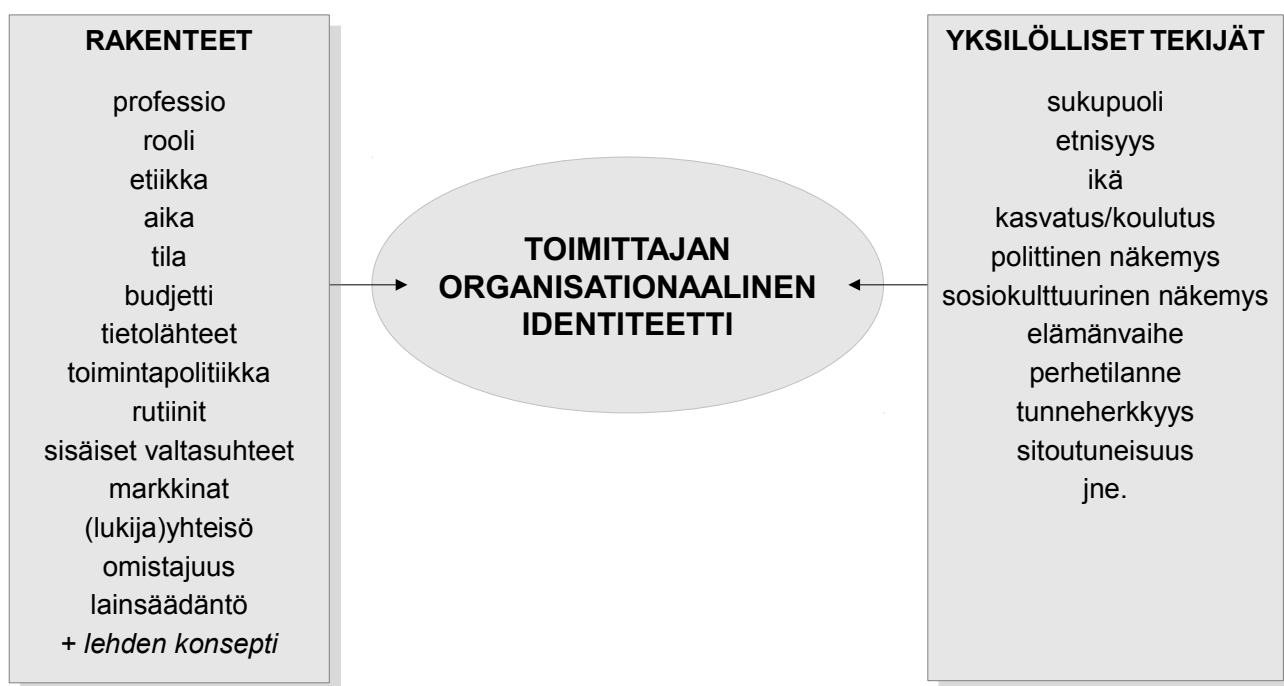
3.5.1 Organisaationaalinen identiteetti rakenteiden ja yksilöllisen yhdistäjänä

Toimittajan työn pedagogisen tarkastelun kannalta on keskeistä, että työn yhtenä perustana ovat toimittajan henkilökohtaiset arvot ja hänen maailmankuvansa. Työskentelyä ohjaavat vahvasti myös yhteiskunnan ja työyhteisön arvot sekä ammattieettiset normit. Journalistin ohjeet ovat velvoittavia, mutta tarvittaessa ne myös antavat taustatuen ja perustelut toimittajan valinnoille. (Huovila 1998, 10.)

Toimittajan työhön vaikuttavat samanaikaisesti sekä työn rakenteelliset reunaehdot että toimittajan persoona, henkilöhistoria ja elämäntilanne. Van Zoonen (1998, 137) tarjoaa näiden kahden alueen – siis rakenteiden ja toimittajan yksilöllisyyden, eli subjektiviteetin – väliseksi sillaksi organisaationaalisen identiteetin käsitettä. Organisaationaalista identiteettiä voi pitää rakenteiden ja yksilöllisyyden yhtymäkohtana (vrt. mt). Sen voi ajatella vastaavan kysymykseen ”kuka minä olen juuri tämän naistenlehden toimittajana?”

Van Zoonen (1998, 137) puhuu mieluummin organisaationaalista identiteetistä kuin organisaationaalista roolista, koska roolin käsite on hänestä liian kapea ja häilyvä kuvaamaan niitä rakenteiden ja yksilöllisten tekijöiden risteämisiä, joita toimittajien päivittäiseen työhön kuuluu. Identiteetin käsite on hänestä osuvampi myös siksi, että pelkän leipätyön sijasta toimittajuus on monille pikemminkin kutsumus sekä osa itseä ja elämäntapaa. Asiaa voisi lähestyä myös kasvatustieteellisissä tutkimuksissa yleisemmin käytetyn ammatti-identiteetin käsitteen avulla, mutta keskityn kuitenkin organisaationaalisen identiteetin näkökulmaan, koska se tarjoaa tiiviin kuvauksen juuri journalistiseen työhön vaikuttavista tekijöistä.

Van Zoonen (1998, 137) on kuvannut osa-alueiden suhdetta kolmiosaisella kuviolla (ks. kuvio 2), joka havainnollistaa sitä, millaisten rakenteiden ja yksilöllisten tekijöiden välimaastossa organisationaalinen identiteetti muotoutuu. Olen täydentänyt alkuperäistä kuviota lisäämällä rakenteisiin lehden konseptin, joka liittyy läheisesti moniin muihin rakennetekijöihin. Van Zoonen (mt.) toteaa, että vaikka rakenteiden valta käsitteellistetään yleensä toimijuuden rajoittavana ja tuhoavana vastavoimana – jonakin, joka estää toimittajan oman yksilöllisyyden ilmaisemista ja vaikutusta – rakenteet ovat kuitenkin myös avuksi. Esimerkiksi toimintapolitiikka ja rutiinit luovat työlle tukirangan, joka kannattelee ja näyttää suuntaa kiireessä ja epätietoisuuden hetkinä.

Kuvio 2. Toimittajan organisationaalinen identiteetti van Zoonenia (1998, 137) mukaillen.

Rakenteelliset tekijät rajaavat toimittajan yksilöllisyyttä journalismin kaikilla aiemmin mainitulla neljällä eri loholla (maskuliinisella institutionaalisella, feminiinisellä yleisökeskeisellä jne.), mutta lopputuloksena muotoutuvat toimijuus ja organisationaalinen identiteetti ovat niissä kaikissa huomattavan erilaisia (van Zoonen 1998, 135).

Tämän tutkimuksen ydinalueella, eli yleisöön suuntautuvassa feminiinisessä journalismissa, professionaalista ideologiaa ja käyttäytymistä luonnehtivat intuitiivisuus ja subjektiivisuus, jotka määrittävät toimijuutta yhtä paljon kuin rakenteellisetkin tekijät. Rakenteellisella tasolla journalistisia käytäntöjä eivät rajoita niinkään suhteet tietolähteisiin kuin markkinoiden tai

lukijayhteisön monenlaiset tarpeet ja vaatimukset. (Van Zoonen 1998, 136). Esimerkiksi talousjournalismin kaltaisessa maskuliinisessa institutionaalisessa journalismissa rakenteelliset tekijät taas sisältyvät professionaaliseen ideologiaan, jonka mukaan toimittajat ovat asioihin nähden ulkopuolisia henkilöitä, jotka eivät voi edistää mitään erityisiä intressejä. Lajityyppi on neljästä alueesta ainoa, jonka ihanteissa subjektiivisuudelle ei ole tilaa. Vaikka alan mytologia hellii ajatusta, jonka mukaan journalistit ovat individualisteja, toimijuus näyttää maskuliinisessa institutionaalisessa journalismissa pitkälti rakenteellisten tekijöiden määrittelemältä. (Mt.)

Organisationaalinen identiteetti on organisaatio- tai ainakin organisaatiotyyppikohtainen. Niinpä työpaikasta tai journalismin lajityypistä toiseen siirtyessään toimittaja joutuu rakentamaan uuden organisationaalisen identiteetin, joka vastaa uuden organisaation vaatimuksia. Tämä identiteetti voi muuttua myös silloin, kun toimittajan yksilöllisyyteen liittyvät osatekijät, kuten perhetilanne tai vaikkapa elämänarvot, muuttuvat. Olennaista on rakenteiden ja yksilöllisten tekijöiden yhteensopivuus, sillä ne suurelta osin määrittävät toimittajan työtyytyväisyyden, suoriutumisen, aseman sekä toimittajan kokeman vapauden ja arvostuksen asteen. Juuri näiden kahden alueen keskinäinen epäsopivuuden vuoksi monet naistoimittajat turhautuvat institutionaalisen maskuliinisen journalismin puolella, kuten uutistoimituksissa. (Mt. 138.)

Organisationaalisen identiteetin käsite ehdottaa, että ensisijainen toimija journalismissa on toimittaja ”tiimipelaajana” tai organisaation jäsenenä (mt. 137). Van Zoonen (mt. 136) toteaaakin, että yksittäistä toimittajaa (individual journalist) ei tietyssä mielessä ole olemassa: toimittajan on aina tehtävä yhteistyötä kollegojensa kanssa, hänen on otettava huomioon ammattiin kuuluvat erityistarpeet, rutiinit ja perinteet ja häntä rajoittavat niin työnantajan sosiaaliset, taloudelliset kuin oikeudelliset ehdot.

3.5.2 Toimittajien ammatilliset ihanteet

Journalismiin ja journalisteihin liittyy ja liitetään lukuisia erilaisia ja monin paikoin ristiriitaisiakin odotuksia ja ihanteita, jotka ovat peräisin paitsi ulkopuolelta, myös toimittajakunnan sisältä. Odotuksia kantavat kaikki toimittajat ja ne muodostavat tärkeän osan niistä journalistisista arvostuksista, jotka ovat yksittäisen toimittajan ammattiroolin perustana (Nygren 2008, 24). Näen toimittajien ammatillisten ihanteiden olevan olennainen osa toimittajan organisationaalista identiteettiä (van Zoonen 1998, 137) ja informaalia pedagogista toimijuutta.

Ari Heinonen (1996, 93) on todennut omaan tutkimustyöhönsä perustuen, että suomalaistoimittajien itsestään ”piirtämä ihannekuva vastaa varsin perinteistä ammattiroolikäsitystä. Sen mukaan journalisti on riippumaton vallan vahtikoira, joka samalla toimii eräänlaisena kasvattajana tai valistajana kansalaisyhteiskunnan suuntaan.” Ihanteista puhuminen kertoo kuitenkin nimenomaan toimittajan tavoittelemasta tilasta, ja se, millaista toimittajien työ ”oikeasti” on, voi hyvinkin olla asia erikseen. Heinonen (1995) havaitsikin tutkimuksessaan, että suomalaisjournalistien ammatilliset ihanteet ja arkinen ammattikäytäntö ovat melko kaukana toisistaan.

Sama pedagogiseen rooliin viittaava näkökulma tuli esille ruotsalaisen Margareta Melin-Higginsin (1996) lisensiaatintutkimuksessa, joka selvitti ruotsalaisjournalistien ammatti-ihanteita. Tutkimuksen mielenkiintoisin anti tämän tutkielman kannalta liittyy Melin-Higginsin tekemään journalistien tyypittelyyn, jossa yhden tyypin muodostivat pedagogi-ihanteiset toimittajat. Pedagogi-ihanteiset toimittajat katsovat, että journalistien tulee selittää tapahtumia ihmisille yksinkertaisesti ja antaa heille elämyksiä sekä uusia ajatuksia ja ideoita. He tulivat alalle ilmaista itseään ja / tai vaikuttaakseen toisiin. Pedagogi-ihanteisilla toimittajilla on yleisönsä tietty etäisyys, johon he eivät koe voivansa vaikuttaa. Heidän mielestään yleisöön pitää kuitenkin pyrkiä vaikuttamaan. Tyypittelyn mukaan näin ajattelevat toimittajat edustavat kuitenkin vain osaa toimittajakunnasta. (Melin-Higgins 1996, 81–83, 85.) Keskeistä Melin-Higginsin tyypijaottelussa ja Heinosen (1996) esiin nostamassa ihannekuvassa on nähdäkseni se, että toimittajat suuntautuvat työhönsä hyvin eri tavoin ja tavoittein, ja että ihanteissakin voi olla tilaa informaalille pedagogiselle toiminnalle.

Yksi journalismin taustalla vaikuttava ja Heinosen ja Melin-Higginsin tutkimustuloksissakin kuuluva keskeinen ihanne on pyrkimys tiedonvälityksen objektiivisuuteen. Objektiivisuuden ihanteen taustalla on objektivismi, tieto-opillinen suuntaus, jonka kannattajat ajattelivat, että journalistisia juttuja on mahdollista tehdä ilman, että journalistin henkilökohtainen subjektiivinen katsomus, näkemys tai asennoituminen vaikuttaa lopputulokseen millään tavoin (Hemánus 1990, 18; Kuutti 2006, 156). Sittemmin ajatus objektiivisuuden mahdollisuudesta on haudattu (Hemánus 1990, 19) tai vähintäänkin voimakkaasti kyseenalaistettu (van Zoonen 1998, 139), koska tiedetään, että informaation omaksuminen edellyttää aina yksilön omaa tulkintaa, ja että tiedotusvälineen arvot, päämäärät, normit ja käytännöt vaikuttavat keskeisesti journalismin tekemisen tapaan (Hemánus 1990, 18–19). Joukkoviestinnän – ja sen osana siis myös journalismin – objektiivisuuden mittana pidetäänkin lähinnä sitä, kuinka ”todenmukaisesti, yleispätevästi,

asiallisesti, puolueettomasti tai ei-värityneesti joukkoviestintä pystyy kertomaan ympäröivästä todellisuudesta” (Kuutti 2006, 156). Journalistin ohjeissa (Journalistiliitto 2012) tavoitteeseen opastaa kahdeksas kohta, jossa todetaan, että ”[j]ournalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.”

Objektiivisuuden käytännön tason ongelmallisuudesta huolimatta objektiivisuuden käsite on säilyttänyt arvonsa laatujournalismin tunnusmerkkinä, kun taas subjektiivisuus, eli henkilökohtaisten mielipiteiden ja näkemysten vaikutus, on yleensä mielletty kielteiseksi ominaisuudeksi (van Zoonen 1998, 139). Van Zoonenin (mt.) käyttämän esimerkin mukaan subjektiivisuus on kiinteä ja tärkeä osa sekä naistenlehtien toimittajien että politiikan toimittajien työskentelyä, mutta naistenlehtien toimittajat tunnustavat asian avoimemmin kuin politiikkaan erikoistuneet kollegansa. Van Zoonen (mt. 140) katsoo, että journalistisen instituution harjoittama subjektiivisuuden ja rakenteellisten rajoitusten kiistäminen syö journalismin uskottavuutta, joka on yleisön silmissä jo muutenkin heikentynyt. Jotta journalismi voisi säilyttää asemansa demokraattisten yhteiskuntien keskeisenä instituutiona, sen pitäisi tuoda entistä avoimemmin esille sekä sen subjektiivinen että rakenteellinen koostuneisuus (mt.).

3.5.3 Kaikki lehtijutut ovat ideologiaa

Objektiivisuuden ongelmallisuus ilmenee myös journalismin arjessa. Työn käytännöllisillä ehdoilla, kuten teknisillä ja henkilöresursseilla, on olennainen vaikutus juttujen sisältöihin ja niiden esitystapoihin (Sirkkunen 1996, 69). Niiden lisäksi ja yläpuolella journalismiin ja journalismissa vaikuttaa myös ideologinen taso. Ideologiaa voi kuvailla todellisuuskäsitystämme tuottavaksi ja ylläpitäväksi käytännöksi. (Mt. 70.)

Toimittajien työn ideologisen latautuneisuuden kiteyttää erinomaisesti Sanna Haavisto (1999, 11), jonka mukaan ”jokaiseen kielelliseen valintaan sisältyy jokin näkökulma, näkemys todellisuuden luonteesta, maailmankuvasta – ideologiasta.” Mikä tahansa teksti rakentaa yhtäaikaisesti paitsi representaatioita maailmasta, myös sosiaalisia identiteettejä ja suhteita (Fairclough 1997, 26). Esa Sirkkunen (1996, 69) on todennut, että journalistiset tekstit tyrkyttävät yleisölleen tiettyjä maailman hahmottamisen tapoja. Lehtijutussa ei olekaan kysymys pelkästään joidenkin sisältöjen etuoikeuttamisesta (mt.), vaan samalla etusijalle asetetaan tai tullaan asettaneeksi myös joitakin tulkintakehyksiä. Kriittisen lingvistiikan tunnettu edustaja Norman Fairclough (1997, 120) kirjoittaa samassa hengessä, etteivät toimittajat ”pelkästään selosta tapahtumia uudelleen, vaan

myös tulkitsevat ja selittävät niitä yrittäen saada ihmiset näkemään asiat tietyllä tavalla ja toimimaan sen mukaisesti. Tämän lisäksi juttujen tehtävä on viihdyttää.” Fairclough'kaan ei anna kiteytyksessään sijaa objektiivisuusoletuksille, joiden mukaan toimittaja olisi vain ulkomaailman tapahtumia heijastava peili, jonka käsissä syntyneet tekstit ovat täysin erillisiä hänen omista arvoistaan ja pyrkimyksistään. Panu Rätty (1998, 139) on huomauttanut, että vaikka vahvassa aikakauslehtitekstissä toimittaja ei olekaan läsnä henkilönä, esimerkiksi minäkertojana, hän näkyy siitä huolimatta tyylissä, muodossa ja tehdyissä johtopäätöksissä. Näkökulma on subjektiivinen (mt.).

Naistenlehtien sivuilla kuvattavat todellisen elämän ilmiöt valikoidaan ja muokataan lehden omien arvojen ja tavoitteiden suuntaisesti (Töyry 2005, 37). Lehtien ja niiden toimittajien informaalia pedagogista toimintaa voikin ajatella kasvatustieteestä tutun opetussuunnitelman (curriculum) käsitteen avulla. William H. Schubertin (2010, 15) mukaan opetussuunnitelman keskeisin kysymys koskee siitä, mitä pidetään hyödyllisenä – tai yksityiskohtaisemmin – ”mikä on tietämisen, tarvitsemisen, kokemisen, tekemisen, olemisen, muuksi tulemisen, voittamisen, jakamisen ja edistämisen arvoista”. Samaan tapaan kuin oppilaitoksella on opetussuunnitelma, on mahdollista ajatella, että lehdelläkin on oma lehden toimintakulttuuriin sulautunut opetussuunnitelmansa – joskin hyvin epävirallinen ja joustava sellainen. Se konkretisoituu ilmestyvissä numeroissa ja ohjaa sitä, mistä puhutaan ja millä tavoin.

Kuten tässä luvussa on nähty, subjektiivisuuden ja objektiivisuuden ihanteiden välinen ristiriita on aina osa toimittajan työtä ja sitä koskevaa puhetta. Siksi sitä ei voi sivuuttaa tässäkään tutkimuksessa.

3.6 Teoriasta tutkimuskysymykseen: naistenlehtitoimittajat informaalin pedagogisen toiminnan kentällä

Tavoitteenani on kuvata suomalaisten naistenlehtitoimittajien informaalia pedagogista toimintaa ja etsiä toimittajien puheesta viitteitä tämän toiminnan olemassaolosta. Tutkimuskysymykseni on: **millaisia informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä on nähtävissä naistenlehtien toimittajien työssä?**

Kysymykseen sisältyy jo aiemmissa luvuissa esiin tullut oletukseni siitä, että naistenlehden toimittajien työ on informaalia pedagogista toimintaa ja että naistenlehden toimittajat ovat informaaleja pedagogisia toimijoita. Oletuksen yhtenä perustana on luvussa 2.5 esittelemäni Carlos

E. Cortésin (2005) jäsenys, jonka mukaan medially on pedagogisia seurauksia riippumatta siitä, onko niiden seurausten tuottaminen mediassa työskentelevien ihmisten tavoitteena. Kutsun tätä nimenomaista pedagogisen toiminnan muotoa informaaliksi, koska se tapahtuu lehtijuttujen välityksellä formaalin ja nonformaalin kasvatus- ja koulutusjärjestelmän ulkopuolella ja koska se on monella tapaa hyvin epävirallista.

Pyrin vastaamaan pääkysymykseen seuraavien alakysymysten avulla:

1. Millaisia tavoitteita toimittajat asettavat omalle työlleen?
2. Millaisena toimittajat näkevät oman paikkansa suhteessa lukijoihin?
3. Millaisia lukijoiden oppimista tukevia keinoja toimittajat käyttävät työssään?

Ensimmäisessä alakysymyksessä mainituilla tavoitteilla tarkoitan sellaisia tavoitteita, joita toimittajilla on liittyen heidän työnsä seurauksiin lukijoiden elämässä ja kenties laajemminkin yhteiskunnassa. Pyrin muodostamaan kuvan toimittajien keskeisimmistä päämääristä, koska luvuissa 2.4 ja 3.5 esittelemieni näkökulmien pohjalta on perusteltua ajatella, että näillä subjektiivisilla pyrkimyksillä on keskeinen merkitys heidän kirjoittamiensa lehtijuttujen ja siten koko heidän informaalin pedagogisen toimintansa kannalta.

Toisessa alakysymyksessä esille nostamastani toimittajien suhteesta lukijoihin olen kiinnostunut siksi, että se, miten toimittajat asemoivat itsensä suhteessa lukijoihin on oletettavasti yhteydessä heidän työskentelyynsä ja lukijoita koskeviin asenteisiinsa. Pyrin selvittämään myös toimittajien suhtautumista lehden konseptiin sekä sitä, miten paljon päätösvaltaa heillä käytännössä on juttujensa suhteen. Näiden aihepiirien käsittely on tarpeen, jotta toimittajien ihanteiden ja tavoitetilojen lisäksi myös toimitustyön arkiset realiteetit tulevat huomioiduiksi toimittajien informaalin pedagogisen toiminnan kuvauksessa.

Kolmannen alakysymyksen avulla pyrin selvittämään toimittajien käyttämiä lukijoiden oppimista tukevia keinoja tai esitystapoja. Olen kiinnostunut niistä sen vuoksi, että niitä voidaan pitää yksinä konkreettisina esimerkkeinä toimittajien informaalin pedagogisen toiminnan käytännöistä.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen, eli laadullinen. Laadulliset menetelmät ovat yleistyneet suomalaisessa kasvatustieteissä 1980-luvulta lähtien (Eskola & Suoranta 2005, 26, 31). Laadullinen tutkimus ei pyri tilastollisiin yleistyksiin, vaan sen tavoitteena on jonkin tapahtuman, toiminnan tai ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen tai teoreettisesti mielekäs tulkitseminen (mt. 61). Tämänkään tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä tilastollisia yleistyksiä, vaan kuvata ja ymmärtää sitä, mitä informaali pedagoginen toiminta voisi tarkoittaa naistenlehtitoimittajan työn kontekstissa. Vaikka olisin varmasti saanut jonkinlaisia vastauksia tutkimuskysymyksiini myös määrällisen tutkimuksen menetelmin, laadullisten metodien käyttö on tuntunut luontevimmalta ratkaisulta tutkimusprosessin alkumetreistä lähtien.

Tieteiden kartalla tutkimukseni asettuu ihmistieteiden kahden päähaaran – humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden – yhteiselle alueelle. Informaalin pedagogisen toiminnan tarkastelu on pääaineeni kasvatustieteen tutkimusalaa, kun taas toimittajien työn tutkimus kuuluu viestintätieteiden ja erityisesti journalismin tutkimuksen kenttään. Käyttämäni tutkimusmenetelmiä käytetään yleisesti molemmilla tieteenaloilla, joten tutkimukseni poikkitieteellisyys ei ole tuonut mukanaan mainittavia metodologisia haasteita.

Tutkimuksen toteutukseen liittyvät läheisesti eettiset kysymykset, kuten haastateltavien anonymiteetin varmistaminen ja muut tutkimuskäytäntöihin liittyvät seikat. Käsittelen niitä tutkimuksen muun arvioinnin yhteydessä tutkimusraportin päätösluvussa.

4.1 Taustalla konstruktivismi ja kielen keskeisyys

Tutkimukseni taustalla on konstruktivistinen ajatus siitä, että sosiaalinen todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, josta suuri osa on kielellistä. Tutkijana minua motivoi ja kiehtoo ajatus siitä, että sillä kielellisellä toiminnalla, jota kutsun tutkimuksessani informaaliksi pedagogiseksi toiminnaksi, on potentiaalinen todellisuutta luova ja muuttava merkitys lukijoiden elämässä. Konstruktivismi on yhteiskunta- ja ihmistieteissä laajalle levinnyt tieteenfilosofinen suuntaus tai monitahoinen tieteellinen liike, johon sisältyy useita eri suuntauksia. Niille yhteinen piirre on näkemys siitä, että kaikki tiedoksi kutsuttava on aina yksilön tai yhteisön konstruoimaa, eli rakentamaa, eikä siis tietäjästä riippumatonta maailman objektiivista tai puhdasta heijastumaa. Konstruktivismiin kaksi päähaaraa ovat yksilökeskeinen konstruktivismi ja sosiaalinen

konstruktivismi. Yksilökeskeisen konstruktivismin kannattajat korostavat, että ihminen tulkitsee havaintojaan sisäisten rakenteidensa pohjalta, kun taas sosiaalisen konstruktivismin puolestapuhujat painottavat tiedonmuodostuksessa ihmisen toiminnan ja kielen keskeisyyttä. (Tynjälä 2000, 25–27, 37; Jyväskylän yliopisto 2012.)

Konstruktivismi eri suuntauksineen on edustanut suomalaisen kasvatustieteen tieteenfilosofista valtavirtaa jo parinkymmenen vuoden ajan (Siljander 2011). 1960-luvulle asti kasvatustieteen ja muiden ihmistieteiden taustalla – samoin kuin niissä tehtävässä tutkimuksessa – vaikuttivat luonnontieteistä peräisin olevat positivismin objektivistiset ajattelutavat, menetelmät ja käsitteet. 1960-luvun lopussa niiden mielekkyys ihmisten sosiaalisen toiminnan tutkimuksessa kuitenkin kyseenalaistettiin, ja myöhemmin seurannut niin sanottu kielellinen käänne mullisti tiedemaailman käsitykset kielestä ja todellisuudesta. Kun aiemmin todellisuus oli nähty ”objektiivisena tosiasioiden tilana” ja kieli tämän todellisuuden viattomana heijastajana, kielellisen käänteen myötä alettiin ajatella, että todellisuus itsessään tuotetaan kielen ja kommunikaation avulla. (Heikkinen ym. 2005, 342.) Kieli on siis merkityksiä kantava väline, jolla ihminen pystyy ylittämään fyysisen maailmansa rajat, tekemään asioita, toteuttamaan itseään ja ilmaisemaan omaa mielellistä suhdettaan maailmaan (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2008, 49).

Kielellisyys on ohjannut myös tutkimukseni metodivalintoja: koska maailma nähdään kielellisesti rakentuneeksi, on tutkimustakin mielekästä tehdä menetelmillä, jotka korostavat kielen keskeisyyttä. Käyttämäni teemahaastattelua voi pitää konstruktivistisesti orientoituneeseen tutkimukseen sopivana aineistonkeruumenetelmänä. Tätä puoltaa muun muassa se, että Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 17) itse julkituomat metodin ontologiset ja epistemologiset taustaolettamukset voi tulkita konstruktivistisesti painottuneiksi. Heidän mukaansa ei nimittäin ”ole olemassa absoluuttista, kaikille yhteistä todellisuutta muuten kuin fysikaalisena maailmana.” He toteavat menetelmänsä lähtökohdiksi myös sen, että ihmisten puhe todellisuudesta perustuu ihmisten subjektiivisiin tulkintoihin, ja nuo tulkinnat taas perustuvat siihen, mitä ihmiset ovat oppineet omassa yhteisössään. Puheessa käytettävät käsitteetkin ovat sosiaalisesti konstruoituja, eli ne ovat sopimuksenvaraisia ja syntyneet jossakin nimenomaisessa sosiaalisessa ympäristössä oman aikansa kielen rajoissa. (Mt.)

4.2 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelut

Kun tutkimuksessa halutaan kuulla ihmisten mielipiteitä ja käsityksiä tai ymmärtää heidän toimintatapojaan, on luontevaa keskustella heidän kanssaan (Hirsjärvi & Hurme 2008, 11) – siis haastatella heitä. Lisäksi haastattelu sopii useisiin tarkoituksiin ja sillä voidaan saavuttaa syvällistä tietoa (mt.) Tämän tutkimuksen näkökulma ja tutkimuskysymys huomioiden haastattelu vaikutti selvästi mielekkäimmältä ja luontevimmalta aineiston keräämisen tavalta, sillä tavoitteena on koko ajan ollut päästä niin sanottua pintapuhetta syvemmälle ja koska olen toimittajan työssäni tottunut haastattelemaan.

Keräsin tutkimuksen aineiston haastattelemalla kahdeksaa suomalaisen naistenlehden toimittajaa (kuvailen tutkittavia tarkemmin luvussa 4.3.). Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua, joka on Suomessa eniten käytetty laadullisen aineiston keräämisen tapa (Eskola & Vastamäki 2001, 24). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka sopii käytettäväksi esimerkiksi silloin, kun tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta on etukäteen saatavilla suhteellisen vähän tietoa. Haastattelussa ei edetä yksityiskohtaisiksi muotoiltujen kysymysten avulla, vaan väljemmin niin, että keskustelun sisältö liikkuu tietyissä tutkijan ennalta valitsemissa teemoissa. Joustavuudesta ja haastattelun keskustelunomaisuudesta huolimatta aihepiirit pysyvät samoina haastattelusta toiseen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48; ks. myös Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelijan muistin tukena ja keskustelun suunnan varmistajana toimii haastattelun pohjaksi laadittu teemahaastattelurunko, johon on merkitty teema-alueet ja kenties joitakin avainsanoja ja apukysymyksiä. Teemojen valinta on tutkimustehtävän operationalisointia, ja valinnan onnistuminen edellyttääkin tutkijalta hyvää aiheeseen perehtyneisyyttä ja haastateltavien tilanteen tuntemusta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48; ks. myös Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sekä haastattelijan että haastateltavan kysymykset tarkentavat teema-alueita haastattelutilanteessa. Haastateltavan rooli kysymysten tarkentajana perustuu ajatukseen siitä, että on täysin tutkittavasta ja hänen elämäntilanteestaan kiinni, miten tutkittava ilmiö konkretisoituu tutkittavan maailmassa ja ajatuksissa. Jotta tutkittavaan ilmiöön liittyvä moninaisuus tavoitetaan mahdollisimman laajasti, on tutkijan valitsemien teema-alueiden oltava riittävän väljiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 66–67.)

Tämän tutkimuksen haastattelurungon (ks. liite 2) teema-alueiksi valikoituivat juttuaiheet, suhde lukijoihin, kasvattajuus (myöhemmin tutkimusprosessin aikana: informaali pedagoginen toiminta), ammatti-identiteetti sekä julkisuus ja journalismi. Teema-alueet olivat vain suuntaa-antavia, ja

olenkin sittemmin täsmentänyt tutkimuksessa käytettäviä käsitteitä ja tutkimuskysymystäni. Tutkimuksen perusajatus toimittajien työn informaalisesta pedagogisuudesta on kuitenkin pysynyt samana. Julkisuus ja journalismi -teema-alue oli mukana ennen kaikkea siksi, että Iris Ruohon ja Laura Saarenmaan pyynnöstä esitetasin heidän *Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan* -tutkimuksensa kahta haastattelukysymystä omilla haastateltavillani. Vaikka kysymykset menivätkin jonkin verran oman tutkimustehtäväni ulkopuolelle, olen hyödyntänyt niihin saamiani vastauksia mahdollisuuksien mukaan myös tässä tutkimuksessa. Käsittelen tätä tutkimusyhteistyötä tarkemmin tutkimuksen eettisyyttä tarkastelevassa luvussa 6.3.

Teemahaastattelun etuina voidaan pitää sitä, että menetelmä pitää ihmisten omia tulkintoja ja asioille antamia merkityksiä keskeisinä sekä sitä, että se tunnustaa merkitysten syntyminen alkulähteeksi inhimillisen vuorovaikutuksen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48). Koska haastattelu on useiden erilaisten sosiaalisten tekijöiden muovaama vuorovaikutustilanne, tutkijan tulee kiinnittää huomiota muun muassa haastattelupaikan valintaan (Eskola & Vastamäki 2001, 27). Vaikka haastattelun voi tehdä periaatteessa missä tahansa, hyvinä haastattelutilan ominaisuuksina on pidetty muun muassa rauhallisuutta ja vähävirikkeisyyttä, jotta haastatteluun keskittyminen on mahdollisimman helppoa (mt.). Eskola ja Vastamäki (mt. 27–28) korostavat tässä erityisesti haastateltavan näkökulmaa: jos tila on liian muodollinen tai virallinen, haastateltava saattaa kokea itsensä epävarmaksi, eikä tutkija välttämättä pääse haastattelussa niin lähelle haastateltavaa kuin hän haluaisi. Haastateltavien kotikentällä tehtävillä haastatteluilla onkin Eskolan ja Vastamäen (mt.) mukaan paremmat mahdollisuudet onnistua, koska tila on tuttu ja turvallinen. Jokaisen tutkijan on myös haettava omat rajansa siinä, miten hän kohtaa haastateltavan ja miten paljon hän haluaa antaa itsestään haastattelutilanteessa (mt. 25). Jos tilanne tuntui siihen luontevalta tai haastateltava kysyi, miksi tutkin juuri naistenlehtiä, kerroin avoimesti kiinnostuksestani naistenlehtityötä kohtaan. Toin yleensä esille myös siihenastisen kokemukseni maakuntalehden kesätoimittajan työstä.

Noin kaksi viikkoa ennen haastatteluja lähetin tutkittaville sähköpostitse ennakkotehtävän (ks. liite 1), jossa pyysin haastateltavia kertomaan, miten ja miksi heistä tuli naistenlehden toimittajia. Tehtävän tarkoituksena oli virittää tutkittavat pohtimaan tutkimuksen aihepiiriä ja jäsentämään omia siihen liittyviä ajatuksiaan jo ennen haastattelutilannetta. Lisäksi ajatuksena oli, että tehtävä voisi tuoda ilmi mahdollisia lisäkysymysten aiheita tai teemahaastattelurungon täsmennystarpeita.

Kysyin ennakkotehtävän yhteydessä myös joitakin taustatietoja, kuten tutkittavien ikää, koulutustaustaa, nykyistä tehtävänimikettä, työvuosia nykyisessä tehtävässä ja työhistoriaa

mediassa ja opetus- tai kasvatusalalla. Näin menetellen sain kysytyä tarvittavat taustatiedot tiiviisti, ilman että siihen kului varsinaista haastatteluaikaa. Opetus- ja kasvatusalan työkokemusta koskevassa kysymyksessä tausta-ajatuksenani oli se, että alalla työskennelleelle pedagogiset näkökulmat ovat oletettavasti tutumpia kuin heille, joilla kokemusta ei ole. En ohjeistanut vastausten pituutta, vaan haastateltavat saivat kirjoittaa niin pitkästi tai lyhyesti kuin he halusivat. En myöskään täsmentänyt tutkimuksen näkökulmaa sähköpostissa erikseen, sillä olin kertonut siitä yleistasolla jo haastattelua sopiessamme. Jotta minulle jäi tarvittaessa aikaa haastattelukysymysten muokkaamiseen, pyysin toimittajia palauttamaan vastaukset noin viikkoa ennen haastattelujen alkua. Kaikki haastateltavat vastasivat sekä ennakkotehtävään että taustatietokysymyksiin. Ennakkotehtävän vastausten pituudet vaihtelivat muutamasta virkkeestä yhteen liuskaan. Vastaukset eivät tuoneet merkittäviä muutoksia haastattelurunkoon, mutta sen sijaan varsinkin yhden toimittajan vastaus antoi vahvistusta tutkimuksen perusajatukselle, eli sille, että toimittajien työtä on perusteltua ajatella informaalina pedagogisena toimintana. Hän nimittäin kertoi oma-aloitteisesti pitävänsä itseään ”jossain määrin kansanvalistajana”.

Tein kaikki tutkimushaastattelut maaliskuussa 2010 hyvin tiiviissä aikataulussa: kahdeksasta haastattelusta seitsemän tein kolmen päivän aikana ja kahdeksannenkin heti seuraavalla viikolla. Haastatteluista viisi tehtiin haastateltavien työpaikalla, kaksi ravintolassa ja yksi yliopiston tiloissa. Haastateltavat saivat itse ehdottaa heille mieleistä haastattelupaikkaa. Haastattelut sujuivat lähes häiriöittä: kahteen haastatteluun tuli lyhyt katkos, kun ulkopuoliset piipahtivat haastattelutilassa.

Tallensin kaikki haastattelut mp3-tiedostoiksi haastateltavien luvalla. Toimittajille diginauhurin käyttö on työstä tuttua, joten nauhurin läsnäolo ei ollut ongelma kenellekään heistä. Lähinnä nauhurin toimivuudesta kannettiin kevyttä yhteistä huolta: toimittajat tietävät hyvin, miten stressaavaa on, jos nauhuri ei toimikaan odotetulla tavalla. Haastattelujen kesto vaihteli paljon: lyhin haastattelu kesti 52 minuuttia ja pisin taas kaksi tuntia. Keskimäärin haastattelut olivat 75 minuutin mittaisia.

Haastattelujen jälkeen litteroin (tai tarkemmin sanottuna purin; purkamisen ja litteraation erosta ks. Eskola & Suoranta 2005, 150) haastattelut mahdollisimman sanatarkasti kirjoitettuun muotoon. Tekstiksi purettuna aineiston kokonaislaajuudeksi tuli hieman yli 180 sivua. Yksi haastateltavista täydensi haastatteluvastaustaan haastattelupäivänä sähköpostilla, jonka otin mukaan varsinaiseen tutkimusaineistoon. Ensimmäisestä haastattelusta kirjoitin myös omat hymähdykseni, sillä arvelin niiden olevan kokonaisuuden kannalta merkityksellisiä. Koska tässä tutkimuksessa ei ole

tarkoituksena tutkia erityisesti haastatteluvuorovaikutusta, ja koska aktiivisen kuuntelun vuoksi kaikkien hymähtelyjen kirjaaminen olisi ollut kohtuuttoman työlästä, lopuissa haastatteluissa päätin kirjoittaa omasta puheestani vain ääneen lausumani varsinaiset sanat, kuten *joo*, *niin* ja *aivan*.

Haastateltavien puheen purin kuitenkin sanatarkasti. Pääsääntönäni pidin sitä, että huomioin vain kokonaiset sanat, mutta jos haastateltava selväsanaisesti muutti ajatustaan tai mieltään kesken lauseen, kirjasin myös puolikkaat. Joskus haastateltava saattoi sopivaa ilmaisua etsiessään toistaa samaa sanaa huomattavan monta kertaa, ja silloin kirjoitin sanan vain muutaman kerran, jotta sanojen löytämisen vaikeus käy ilmi litteraatiosta. Mahdolliset murteet ja puhekielisyyden ja kirjakielisyyden vaihtelut kirjasin ylös niin tarkasti kuin ne olivat normaalilla huolellisella kuuntelulla kuultavissa. Olen siistinyt tässä tutkimusraportissa käyttämäni aineistositaateista ylimääräisiä toistoja, epäröintejä ja täytesanoja, joilla ei sinällään ole merkitystä analyysin kannalta, mutta joiden koen heikentävän katkelmien luettavuutta tarpeettoman paljon niiden suuren määrän vuoksi. Olen myös tarvittaessa yhdistänyt samaan katkelmaan samaa asiaa koskevia osia haastattelun eri kohdista, mutta tällöin olen huolehtinut siitä, ettei merkitys muutu. Väleistä puuttuvat tekstinkohdat olen merkinnyt kahdella viivalla (--).

Hirsjärvi ja Hurme (2008, 48) luonnehtivat teemahaastattelua enemmän keskusteluksi kuin sätilliseksi kysymys kysymykseltä etenemiseksi. Näin voi luonnehtia myös tekemieni tutkimushaastattelujen kulkua. Haastattelut olivat keskustelevia ja epämuodollisia, vaikka haastattelussa edettiin pääosin haastattelurungon mukaan. Jos haastateltava alkoi oma-aloitteisesti puhua jostakin vasta myöhemmin haastattelurungossa vuoroon tulevasta aiheesta, siirryimme keskustelemaan siitä, ja muutin kysymysten järjestystä. Laatimani haastattelurunko sisälsi kysymykset hyvin tarkasti muotoiltuna, mutta käytännössä kysymysten täsmälliset muotoilut rakentuivat jokaisessa haastattelutilanteessa omanlaisikseen, kuten teemahaastattelulle on ominaista.

Tieteenalojen väliset käsitteelliset erot toivat haastatteluihin ja koko tutkimusprosessiin omat haasteensa. Ne syntyivät erityisesti siitä, että tutkimusprosessin alkuvaiheessa käyttämäni kasvatustieteelliset käsitteet kasvatusta ja opetusta olivat toimittajille merkityksiltään hyvin latautuneita, todennäköisesti journalismissa yhä elävien objektiivisuuden ihanteiden vuoksi. Vaikka en missään tapauksessa vähättele tutkimuksessa käytettävien käsitteiden merkitystä, haastattelutilanteessa pyrin kuitenkin ylittämään ilmi tulleet käsitteelliset haasteet joustavasti siten, että tarjosin toimittajien käyttöön useita muita vaihtoehtoisia termejä, kuten ohjaamista, neuvomista

ja opastamista. Koska käsitteiden käyttö oli haastatteluissa olosuhteiden pakosta melko vaihtelevaa, aineistoa analysoidessani jouduin luottamaan vahvasti omiin tulkintoihini käsitteiden kulloinkin relevanteimmista merkityksistä ja etsimään kokonaiskuvaa käytettyihin käsitteisiin liikaa takertumatta.

Mainituista haasteista huolimatta haastattelut onnistuivat mielestäni hyvin. Keskustelu oli enimmäkseen luontevaa ja vapaamuotoista, ja toimittajat pohtivat kysymyksiäni huolellisesti. Omalta puoleltani luontevuus ja vapaamuotoisuus ilmenivät haastattelussa joinakin spontaaneina, hieman provosoivinkin kysymyksenasetteluina. Uskalsin toimia niin, koska aiemman toimittajatuntemukseni perusteella minulla oli hyvä syy uskoa, että haastateltavat kyllä tuovat omat käsityksensä esille ja korjaavat mahdollisesti virheelliset olettamukseni.

4.3 Tutkittavina naisten yleislehtien yleistoimittajat

Vaikka aineiston riittävä koko on aina tutkimuskohtainen kysymys, kvalitatiivisessa tutkimuksessa on kuitenkin tavallista, että tapausmäärä on melko pieni ja että aineisto poimitaan harkinnanvaraisesti (Eskola & Suoranta 2005, 61–62). Katsoin hedelmällisimmäksi kerätä pienen mutta mahdollisimman perusteellisen aineiston, jossa tutkittavien oma ääni pääsee kuuluviin ja jossa on tilaa myös sellaisille näkökulmille, joita en itse olisi osannut ennakoita.

Kaikki kahdeksan haastateltavaa ovat suomalaisessa naistenlehdessä työskenteleviä ja syntyperäisesti suomalaisia kirjoittavia naistoimittajia. Haastatteluhetkellä he olivat 28–57-vuotiaita ja heidän keski-ikänsä oli 44 vuotta. Lähes kaikilla heistä on ylempi korkeakoulututkinto, ja yhdellä tutkinto oli haastattelun aikaan viittä vaille valmis. Nykyisessä työpaikassaan he olivat työskennelleet keskimäärin yhdeksän vuotta. Haastateltavista kolme on toiminut jossakin elämänsä vaiheessa opettajana, sijaisopettajana tai kouluttajana, kaksi heistä useiden vuosien ajan. Suomessa toimittajille on melko tavallista aloittaa työuransa sanomalehdessä – yleensä uutistoimittajana – ja jatkaa siitä myöhemmin aikakauslehteen tai muihin medioihin. Näin työhistoria oli edennyt myös monilla haastateltavilla. Pisimmillään sanomalehtiura oli jatkunut yli kymmenen vuoden ajan ennen kuin aikakauslehtityö oli vienyt mukanaan.

Eri lehtiä on mukana neljä, ja haastattelin kustakin lehdestä kahta toimittajaa. Koska tutkimuksen päähuomio ei kohdistu lehtien välisiin eroihin ja yhtäläisyyksiin, vaan toimittajien henkilökohtaisiin näkemyksiin, olisi kaikki haastateltavat voitu valita myös keskenään eri lehdistä.

Ajatuksena oli kuitenkin se, että kahden toimittajan edustus antaa kattavamman ja luotettavamman kuvan kunkin lehden sisäisistä käytännöistä ja linjauksista kuin jos jokainen haastateltava olisi edustanut lehteään yksin. Kaksi toimittajaa per lehti -ratkaisu ja haastateltavien määrän rajaaminen alle kymmeneen olivat myös tutkimustaloudellisia valintoja. En mainitse lehtiä nimeltä, sillä toimitukset ovat yleisesti ottaen melko pieniä ja lehden nimeäminen heikentäisi haastateltavien anonymiteettia olennaisella tavalla. Tärkeän kivijalan tekemilleni lehtivalinnoille antaa kuitenkin se, että ne kaikki luokitellaan naisten yleislehdiksi sekä Kansallisessa mediatutkimuksessa että Aikakauslehtien liitossa ja se, että kyseisillä lehdillä on laaja lukijakunta (Aikakausmedia 2011b; Kansallinen mediatutkimus 2011). Itse luen niistä jokaista satunnaisesti.

Vakituisten toimittajien lisäksi suomalaisiin naistenlehtiin kirjoittaa useita freelancertoimittajia. Valitsin haastateltavikseni kuitenkin nimenomaan toimitusten omat vakituiset toimittajat, sillä oletan, että säännöllisesti vain yhteen lehteen kirjoittavaa toimittajaa haastatteleamalla saan heidän työstään mahdollisimman yhtenäisen kuvan. Tästä joukosta valitsin vielä yleistoimittajat, eli niin kutsutut generalistit, koska katson heidän aihepiireiltään laajan työkenttensä istuvan parhaiten tutkimuksen avoimeen näkökulmaan. Lämmittelytehtävän ja haastattelujen aikana kävi ilmi, että haastatelluilla yleistoimittajillakin on lehden sisäisessä työnjaossa omia erikoisalueita, kuten kahden toimittajan tapauksessa terveys ja hyvinvointi. Tehtävänkuvan painotus näkyi heidän vastauksissaan terveys- ja hyvinvointinäkökulman pienenä korostumisena, jolla ei kuitenkaan ole merkitystä kokonaisuuden kannalta.

Koska toimitusten ulkopuolelta oli vaikeaa muodostaa käsitystä yksittäisten toimittajien työkentästä, haastateltavat valikoituivat toimittajien esimiesten avustuksella. Otin ensin yhteyttä lehtien päätoimittajiin, ja pyysin heiltä paitsi lehden suostumusta toimittajien haastattelemiseen, myös ehdotuksia haastateltaviksi sopivista toimittajista. Tämän jälkeen soitin näille ehdotetuille toimittajille, joista osa oli jo ehtinyt kuulla asiasta esimieheltään. Kaikki kahdeksan suostuivat saman tien mukaan tutkimukseen.

4.4 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysiprosessia on kuvattu toteamalla, että ensin tutkijan on päätettävä, mistä hän on aineistossa kiinnostunut. Kun päätös on syntynyt, aineistosta on poimittava erilleen juuri ja vain ne asiat ja jätettävä kaikki muu sivuun – olkoonkin tuo muu kuinka houkuttelevaa

tahansa. Jäljelle jäänyt aineiston osa tyypitellään, luokitellaan tai teemoitellaan, ja analyysi vedetään yhteen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92.)

Aineiston analyysiani ohjasi alusta asti melko selvä rajaus informaalia pedagogista toimintaa kuvaaviksi katsomiini elementteihin. Haastatteluiden aikaan jäsensin toimittajien roolia kuitenkin informaalin kasvatuksen ja opettamisen käsitteiden kautta. Ne osoittautuivat haastattelukäytössä ongelmallisiksi, sillä ei-kasvatustieteellisen koulutuksen saaneet toimittajat hahmottivat ne pääsääntöisesti kapeammin ja konkreettisemmin kuin minä. He liittivät kasvatuksen lähinnä lasten kasvatukseen ja opettamisen taas toisen osapuolen tiedollista ylivertaisuutta korostavaan kouluopetukseen, joskin haastattelun kuluessa osa toimittajista alkoi puhua kasvatuksesta, kasvattavuudesta ja kasvatuksellisuudesta hyvin samantapaisessa laajassa merkityksessä kuin minä.

Oman lisänsä käsitesolmuun toi myös se, että kasvatuksesta ja opettamisesta puhumisen sijasta ja sen ohessa toimittajat puhuivat paljon *vaikuttamisesta*, jolla on käsitteenä viestintätieteissä erityinen vaikutustutkimuksiin liittyvä merkityksensä ja jonka syvemmän pohdinnan olen halunnut rajata tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tiedotusopillisesta taustastani johtuen puhuin itsekin vaikutuksesta ja vaikuttamisesta haastatteluissa varsin laajasti. Analyysivaiheessa totesin kaipaavani tutkimukselle pääkäsitettä, joka kattaa tutkittavan ilmiön mahdollisimman monipuolisesti, joustavasti ja yleispätevästi ja jolla ei ole latautuneita arkimerkityksiä. Silloin löysin ja otin käyttöön informaalin pedagogisen toiminnan käsitteen. Tehdäkseni pesäeron vaikutustutkimusperinteeseen, vaikutus-käsitteen sijasta puhun tutkimuksessani muun muassa pedagogisista seurauksista ja pedagogisista merkityksistä.

Olen soveltanut aineiston analyysimenetelminä sisällönanalyysia ja sen yhtenä muotona teemoittelua, joka on tyypillinen teemahaastattelulla kerätyn aineiston analyysimenetelmä (Eskola & Vastamäki 2001, 41). Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmiin kuuluva tekstianalyysin muoto, jolla pyritään muodostamaan tiivistetty ja yleisessä muodossa esitetty sanallinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä sekä järjestämään aineisto johtopäätösten tekemistä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106, 108.) Sisällönanalyysi poikkeaa esimerkiksi diskurssianalyysista siten, että diskurssianalyysissa tekstistä (kuten haastattelupuheesta) etsitään merkitysten tuottamisen tapoja, kun taas sisällönanalyysissa haetaan tekstin merkityksiä sinänsä (mt. 104). Valitsin analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin juuri siksi, että olen kiinnostunut haastateltavien näkemyksistä sinänsä ja heidän puheensa kautta hahmottuvista informaalin pedagogisen toiminnan piirteistä.

Teemoittelulla tarkoitetaan aineiston jäsentämistä ja pelkistämistä tiettyjen aiheiden mukaisesti (Eskola & Vastamäki 2001, 41). Teemoittelua suositellaan analysointimenetelmäksi, kun ratkaistavana on jokin käytännöllinen ongelma, sillä teemoitellen aineistosta voi poimia ongelman kannalta olennaista materiaalia (Eskola & Suoranta 2005, 178). Teemoittelussa olennaista on se, mitä haastateltavat ovat sanoneet kustakin teemasta, eikä mainintojen lukumäärillä ole tällöin välttämättä merkitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93–94.) Vaikka käytin haastattelurungon teemajaottelua alkuvaiheessa aineiston järjestelemisessä, lopulliset teema-alueet eivät noudata haastattelurungon teemoittelua. Sen sijaan niissä yhdistyvät tutkimuskysymysteni linjat ja haastatteluissa esiin tulleet toimittajien omat painotukset.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 93) mukaan tutkijan on tarpeen miettiä, pyrkiikö hän kuvailemaan aineistoa sen yhteneväisyyksien vai eroavaisuuksien näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa vastaus kallistuu ensin mainittuun: toimittajien informaalin pedagogisen toiminnan kuvailevaa luonnehdintaa varten etsin toimittajien puheesta ennen kaikkea yhteisiä piirteitä – eroja kuitenkin sivuuttamatta. Esimerkiksi haastateltavien työhistoria kasvatus- ja opetusosalta (ks. luku 4.3) olisi ollut tutkimuskysymykseni kannalta kiinnostava taustatekijä, mutta koska haastateltavien verraten pienen määrän vuoksi työhistoriat eivät erotelleet vastaajia riittävästi, en tarkastele tutkimustuloksia niiden valossa. Tekemäni analyysi on monelta osin aineistolähtöistä, sillä etenin siinä ilman valmista tulkintakehikkoa ja etsin taustakirjallisuudesta havaintojani tukevia tai niitä kyseenalaistavia kohtia pääasiassa vasta aineiston jäsentelyn jälkeen. Analyysiprosessin eteneminen ei ollut suoraviivaista: pikemminkin sitä voi kuvata silmukan vähittäiseksi kiristymiseksi, kun toistuvan taustateoriaan palaamisen ja yhä tiivistetympään kuvaukseen pyrkimisen myötä monet mielenkiintoiset mutta tutkimuskysymyksen kannalta ylimääräiset rönsyt ovat karisseet matkasta.

Luin aineistoa useaan kertaan erilaajuisissa osissa ja joitakin kertoja myös kokonaisuutena. Kirjasin havaintojani marginaaleihin ja omiin muistiinpanoihini tutkimusprosessin eri vaiheissa, jotta saatoin palata niihin uudelleen. Pelkistin vastauksia ensin haastattelukysymysten ja myöhemmin tutkimuskysymysten ympärille ja lisäksi etsin vastauksissa usein toistuneita tai muuten korostuneita linjoja.

5 TULOKSIA

Tutkimuskysymykseni mukaisesti olen selvittänyt sitä, millaisia informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä naistenlehtien toimittajan työhön sisältyy. Olen selvittänyt ennen kaikkea toimittajien työlleen asettamia tavoitteita ja heidän ajatuksiaan siitä, mikä on heidän positionsa suhteessa lukijoihin. Samalla olen saanut viitteitä myös siitä, miten perusteltu ajatus toimittajan työn informaalista pedagogisuudesta on toimittajien mielestä.

Lähden tässä tulosluvussa liikkeelle toimittajien tavoitteista. Olen tulkinut tavoitteet pedagogisiksi, jos ne liittyvät tavalla tai toisella lukijoiden tietojen, taitojen, arvojen tai asenteiden muuttamiseen tai vahvistamiseen. Sen jälkeen tarkastelen sitä, miten toimittajat asemoivat itsensä lukijoihin nähden, millaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia lehden konsepti tuo toimittajien päivittäiseen työhön ja millaisia keinoja toimittajat käyttävät lukijoiden puhuttelussa. Lopuksi teen yhteenvedon tutkimuksen keskeisimmistä tuloksista. Toimittajien anonymiteetin varmistamiseksi käytän aineistokatkelmissa tunnistetietona yksinkertaista muotoa Toimittaja 1, Toimittaja 2 ja niin edelleen.

5.1 Toimittajien pedagogisista tavoitteista

Pidän toimittajia tiedostavina ja valveutuneina toimijoina, joilla on yhteiskunnallisia tavoitteita. Toimittajan tavoitteet kiinnittyvät keskeisesti journalistisen työn ihanteisiin ja toimittajan organisationaaliseen identiteettiin (ks. tarkemmin luku 3.5). Olen kiinnostunut toimittajien tavoitteista, koska ne kertovat paitsi siitä, mitä he pitävät lukijoille välittämisen arvoisina asioina, välillisesti myös siitä, millaisia toimittajia he kokevat olevansa.

Useat haastateltavat toivat arkisina realiteetteina esille sen, että tavoitteet vaihtelevat juttukohtaisesti ja ettei yhteen juttuun ole suinkaan mahdollista ladata kaikkia hyviä ja kannatettavia pyrkimyksiä. Toimittajat ovat myös hyvin tietoisia lukijan ajasta käytävästä kilpailusta, mistä kertoo muun muassa se, että kaksi toimittajaa erikseen mainitsi tavoitteekseen kaikkien muiden tavoitteiden täyttymisen ehdon: sen, että lukija ylipäättään huomaa ja lukee jutun. Jutun luetuksi tuleminen onkin jo sinällään voitto toimittajalle – joskin hän saa tietää tästä voitostaan vain hyvin harvan lukijan tapauksessa.

Aineistossa korostuivat karkeasti ottaen kolmenlaiset tavoitteet, jotka olen ryhmitellyt kolmeksi pedagogisen toiminnan tavoiteluokaksi sen mukaan, millaisia erilaisia tehtäviä toimittajille hahmottuu suhteessa lukijoihin. Luokat perustuvat toimittajien itse esiin nostamiin tavoiteluonnehdintoihin, jotka sitten pelkistin ja koostin tavoitteiden yläluokiksi.

Tavoiteluokiksi täsmentyivät ensinnäkin *ajattelutapojen ravistelu ja asenneilmaston pehmentäminen*, toiseksi *yhteiskunnalliseen toimintaan innostaminen ja julkisen keskustelun herättäminen* sekä kolmanneksi *lukijoiden elämänhallinnan tukeminen*. Seuraavaksi esittelen kutakin tavoiteluokkaa oman alaluvun verran.

5.1.1 Ajattelutapojen ravistelu ja asenneilmaston pehmentäminen

Haastatteluissa näkyi hyvin vahvasti toimittajien pyrkimys kyseenalaistaa teksteillään kulttuurisia itsestäänselvyyksiä ja haastaa yhteiskunnassa vallitsevia yksioikoisia asenteita ja ajattelumalleja. Haastateltavat viittasivat tähän pyrkimykseen toteamalla, että he haluaisivat saada ihmiset näkemään toisin (toimittaja 1), aiheuttaa pienen liikahduksen ajattelussa (t 2), saada ihmiset pois mustavalkoisesta asetelmasta (t 3), pysäyttää ihmiset miettimään ja tarkistamaan oman näkökulmansa käyttökelpoisuuden ja sävykkyyden (t 8) tai saada ihmiset ymmärtämään erilaisia elämäntapoja (t:t 6 ja 7). Eräässä mielessä toimittajien henkilökohtaisena tavoitteena on esittää toisin, eli luoda sellaisia mediaesityksiä, jotka voivat johtaa lukijoiden silmien avautumisen ja ymmärryksen syvenemisen myötä myös heidän arvojensa ja asenteidensa muuttumiseen.

Kun pyysin toimittajia kertomaan, millaisia aiheita tai teemoja he haluavat erityisesti tuoda työllään esille, monet heistä mainitsivat ihmisryhmiä, joiden voi ajatella olevan tavalla tai toisella marginaalissa. Mainituiksi tulivat Suomen etniset vähemmistöt, kuten romanit, pakolaiset ja maahanmuuttajat, mutta myös muulla tavoin eriarvoisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevat, kuten esimerkiksi vammaiset tai vähävaraiset. Useat toimittajat kertoivat tehneensä jo näiden ihmisryhmien tilannetta käsitteleviä juttuja. Tavoitteiden konkreettinen pedagogisuus näkyy selvästi seuraavassa katkelmassa, jossa toimittaja kertoo erään reportaasinsa toivotuista seurauksista. Reportaasi käsitteli etnisen vähemmistön vaikeita elinoloja.

”-- et jos ihminen lukee sellasista elämäntilanteista, elämänkohtaloista -- et jos ne ens kerralla miettiessään sitä ilmiötä, nii osaiskin korvata sen ajatuksen, mikä mullaki oli, et miks noi on täällä --, et eihän toi oo meiän asia.-- Mut et jos ne vaikka luettuaan sen jutun, ni pystyis, niin ku sais siihen rinnalle tän ajatuksen, et ei hitto, et ne on ihmisiä oikeesti.” (Toimittaja 3)

Pedagogisessa mielessä on merkityksellistä, ettei toimittaja suinkaan toivo mitä tahansa seurauksia: hänen pyrkimyksensä on, että se mikä puhutteli ensin häntä itseään, puhuttelisi jutun välityksellä myös lukijaa, saisi tämän reflektoimaan omaa oletettavasti stereotyyppistä ja varautunutta suhtautumistapaansa kriittisesti ja muuttamaan sitä aiempaa suvaitsevaisemmaksi. Oppimispsykologisin termein ilmaistuna toimittajan tavoitteena on aiheuttaa lukijalle kognitiivinen dissonanssi, eli tilanne, jossa lukijan omat kognitiot (vähemmistöä koskevat asenteet, emootiot, käsitykset tai käyttäytymismallit) ja reportaasin herättämät kognitiot ovat ristiriidassa keskenään. Juuri tällaiset viestinnällisessä vuorovaikutuksessa syntyvät ristiriidat ovat pedagogisesti merkittäviä, sillä ihmiselle on luontaista pyrkiä ristiriidan poistamiseen, minkä yksi ratkaisu voi olla tietoinen uuden oppiminen (ks. Jarvis 1992, 83).

Aineistossa keskeisiksi toisin esittämisen tavoitteiksi jäsenyivät siis erityisesti suvaitsevaisuuden ja solidaarisuuden, eli yhteisvastuullisuuden, edistäminen. Lisäksi toimittajien puheessa kuuluu pyrkimys Cortésin (2005, 60) mainitsemaan ”vieraiden maailmojen” ymmärtämiseen sekä kriittisessä pedagogiikassakin keskeinen toivo – usko siihen, että parempi maailma on mahdollinen. Toimittajien tavoitteena näyttää olevan dialogisen asenteen lisääntyminen: se, että lukijat suhtautuisivat kanssaihmiä, itseään ja maailmaa kohtaan ei-esineellistävasti ja kuuntelevasti, eivätkä rakentaisi näkemästään ja kokemastaan ehdottomia dogmeja (ks. Väri 2002, 26).

”-- eniten mä haluan auttaa, et ne [lukijat] -- pääsis johonkin maailmaan ja oppis ymmärtään jotain mitä ne ei muuten [ymmärtäisi].” (Toimittaja 6)

”Mä toivon ainaki, et ne [omat lehti jutut] vaikuttaa ainaki jotenki sillee myyräntyönä. Sillä tavalla, että... Parempaan suuntaan. Suvaitsevaisuutta, ja että ihmiset kunnioittais toisia, ja ois valmiita jotenki kestämään toisiltansa... jotain. Tai ettei kaikkien tarttis olla niin määrämittään. Kaikkien elämät niin ku niin määrämittä ja ymmärrettäis, et joskus voi vaan lävähtää eteen hankaluuksia, ja joskus ne hankaluudet voi olla itse aiheutettuja, mutta siltikin se ihminen on niinku... laulun arvoinen. Semmost tiettyy kovuutta vastaan. -- Et ihmiset saa vähän sävyjä asioihin -- vähän käyttövoimaa siihen ajatteluunsa. Et asiat on yhtäältä, mä voin ajatella, et ne on näin, mut. Vaik mun elämänvinkkelistä näky, näyttää, et se on tää ainut totuus, niin samaan aikaan -- ne asiat on myös paljon monimutkasempia, ja mä en ehkä tiedäkään ihan kaikkea --.” (Toimittaja 3)

Eräs haastateltava innostui oma-aloitteisesti pohtimaan mahdollisia suvaitsevaisuuden edistämisen tapoja. Hän ideoi, että maahanmuuttajaa tai vammaista voitaisiin haastatella juttuun, jonka näkökulmana ei erityisesti ole hänen erilaisuutensa. Sen sijaan hänet esiteltäisiin jutussa vaikkapa ammattinsa tai harrastusryhmänsä tasavertaisena edustajana niin, ettei kotimaasta tai vammasta tehdä numeroa.

”Haastetaan omat ja lukijan ennakkoluulot, että aijaa, et tää ihminen voikin olla. Vammainen ihminen voikin olla jossain työjutussa tai muotijutussa tai tämmösessä mukana, että miksei.” (Toimittaja 2)

Toimittaja pitää tällaista suvaitsevaisuuteen kasvattamista journalistien yhtenä tehtävänä, eli hänellä on selkeä suvaitsevuuden lisääntymiseen liittyvä pedagoginen tavoite. Hän kuitenkin korostaa, että toimittajien on ensin tunnistettava omat ennakkoluulonsa, sillä ”*niitähän sitä oikeestaan vaan pystyy rikkomaan*”. Tämä on tulkittavissa niin, että toimittajan on tultava tietoisiksi arvoistaan ja ajattelumalleistaan ja opittava katsomaan ja näkemään toisin, jotta hän voi välttää ennakkoluulojen välittämisen omissa teksteissään, pyrkiä tietoisesti esittämään toisin ja luoda tekstiin lukijoiden oppimista edesauttavia säröjä. Toimittaja onkin työssään sekä oppija että oppimansa eteenpäin jakaja. Haastattelujen perusteella roolit ovat joskus käytännössä samanaikaisia, sillä toisinaan vasta jutun tekoon kytkeytyvä syväallinen aiheeseen perehtyminen on se sysäys, joka murtaa toimittajan omia ennakkoluuloja ja – haastateltavan käsityksen mukaan – samalla se tekijä, jonka antaa jutulle arvoja ja asenteita muuttavan pedagogisen voiman.

5.1.2 Yhteiskunnalliseen toimintaan innostaminen ja julkisen keskustelun herättäminen

Yhteiskunnalliseen toimintaan innostaminen ja julkisen keskustelun herättäminen eroaa kahdesta muusta pedagogisesta tavoiteluokasta sen korostuneen yhteiskunnallisuuden vuoksi. Vaikka tämän luokan tavoitteet olivat aineistossa muita harvinaisempia, ne olivat kuitenkin selkeästi näkyviä ja pedagogisessa mielessä tärkeitä.

Pyrkimys lukijoiden yhteiskunnalliseen innostamiseen tuli esille erityisesti yhden toimittajan vastauksista. Hänen puheessaan keskeisiksi innostamisen keinoiksi määrittyivät ennen kaikkea niin sanotut maailmanparantajahaastattelut. Niillä hän tarkoitti juttuja, joissa haastatellaan ”yhteisen hyvän” epäitsekäaseen edistämiseen omistautuneita ihmisiä.

”-- ei niin kun pelkästään korostaakseen omaa egoansa, vaan sillä tavalla, että ne on niin kun pyrkiny saamaan aikaan jotain hyvää, jotain parannusta ympärilleen. Sellaset vois sit innostaa myös muita ihmisiä toimimaan jotenkin samalla tavalla tai löytämään omat keinonsa vaikuttaa --”. (Toimittaja 2)

Toimittaja siis haluaa antaa näkyvyyttä henkilöille, jotka eivät ole vain odottaneet asioiden muuttuvan, vaan jotka ovat ryhtyneet itse toimimaan kannattamiensa arvojen suuntaisesti. Tällaisten juttujen tekemisessä toimittajan tavoitteena on se, että haastateltavan esimerkki innostaisi

lukijat reflektoimaan omia elämänarvojaan ja myös siirtymään sanoista tekoihin. Sopivien henkilöiden ja ”levittämisen arvoisten ideoiden” valinta on siten tärkeä osa paitsi journalistista, myös pedagogista prosessia: koska jo journalististen konventioiden vuoksi toimittaja ei voi kirjoittaa tekstiin ”ottakaa, lukijat, hänestä mallia!”, hän voi etsiä omia ihanteitaan vastaavia henkilöitä ja välittää paloja omasta maailmankatsomuksestaan ja omista ihanteistaan haastateltavien ajatusten välityksellä.

Tällä tavoiteluokalla on selviä yhteisiä piirteitä sosiokulttuurisen innostamisen kanssa. Sosiokulttuurisella innostamisella tarkoitetaan pedagogista toimintaa, jonka tavoitteena on ”saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisöjensä elämän aktiiviseen ja tiedostavaan rakentamiseen” (Kurki 2005, 344). Se ei pyri sopeuttamaan ihmisiä vallitsevaan eriarvoiseen yhteiskuntaan, vaan kannustamaan persoonalliseen ja yhteisölliseen muutokseen (vrt. Kurki 2000, 28). Sosiokulttuurisessa innostamisessa pedagoginen toiminta on sitä, että ihmisiä ”autetaan toteuttamaan itseään ja elämään täydesti kaikilla olemassaolon tasoilla” (mt. 42).

Journalismin yhdeksi perustehtäväksi on yleisesti (mm. Kunelius 2000, 5) nähty julkisen keskustelun ylläpitäminen ja kansalaisten mielipiteenmuodostuksen ja siten demokratian resurssina toimiminen. Kasvatustieteissä samaa asiaa on lähestytty aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Haastatteluissakin tuli esille toimittajien pyrkimys paitsi ylläpitää jo käynnissä olevaa julkista keskustelua, myös tehdä uusia keskustelunavauksia ja saada päättäjätkin heräämään. Koska haastateltavien edustamien naistenlehtien aiheet levittyvät laajalle, on ymmärrettävää, että myös toimittajien vastauksissa kuului julkista keskustelua ”vaativien” aiheiden moninaisuus. Useat haastateltavat toivat haastatteluissa esille pyrkimyksensä tasa-arvon edistämiseen, ja kuten toimittajien työnantajamedian huomioon ottaen oli odotettavissa, toimittajien silmissä erityisen keskeisiä teemoja olivat naiseus ja naisen asema yhteiskunnassa. Naiseuden nykyisenä haasteena pidettiin erityisesti naisten ja miesten välistä palkkatasa-arvoa, jota ei ole ”saatu vielä ihan kuntoon”. Muita tärkeitä tasa-arvokysymyksiä olivat muun muassa maahanmuuttoa koskevat ratkaisut ja erilaisten sosiaalipalvelujen saatavuus tulotasosta riippumatta.

”Koska Suomeen tulee entistä enemmän maahanmuuttajia ja tääl asuu jo maahanmuuttajia ja on erilaisilla statuksilla, on pakolaisstatuksella ja sitte on tullu työn perässä tänne, että. Sit näkee tän tämmösen käymistilan, mikä nyt on niinku Astrid Thorsiin kohdistuneet kiusat vaikka jossain Facebookissa ja muussa, niin kyllä täällä on aika paljon siitäki asiasta pitäis vielä julkisesti keskustella.” (Toimittaja 4)

”Kyl must tuntuu, että aika niin ku monet mun jutut jotenki liittyy sil taval hyvinvointivaltion puolustamiseen, et meiän oikeesti kannattaa maksaa veroja. Emmä tiä onks tää nyt hirveen

kiistelty aihe yhteiskunnassa. -- Mut et, kyllähän siitä tietenki taitetaan peistä, että mihin ne verorahat pitää pistää --.” (Toimittaja 3)

Samoja aiheita käsitellään myös monissa muissa medioissa, mutta toimittajat toivat haastatteluissa esille naistenlehtien erityisyyden nimenomaan käsittelytapojen ja näkökulmien valinnan suhteen. Vaikka toimittajat pyrkivät nostamaan juttuaiheikseen yhteiskunnallisesti merkittäviä ilmiöitä, politiikan ja talouden ylärakenteiden tasolla liikkumisen sijasta he haluavat käsitellä kysymyksiä ruohonjuuritasolla.

”Se vinkkeli mistä sitä isoa yhteiskunnallista ongelmaa katsellaan, tai asiaa katsellaan tai ilmiötä katsellaan, on niin ku se yksityisen ihmisen näkövinkkeli, et hänen elämässään se tuntuu tältä. -- Et näytetään arjen tasolla, että minkälaiseks elämä voi mennä ja minkälaisii... Miten jotenki isoi kerrannaisvaikutuksii säästöillä voi olla. Miten se sit näitten, tän perheen ja tän perheen lähipiirin elämään vaikuttaa, jossei ne saa tukee täs kohtaa.” (Toimittaja 3)

5.1.3 Lukijoiden elämänhallinnan tukeminen

Siinä missä kahden ensimmäisen tavoiteluokan tavoitteet asettuvat ensisijaisesti yksilötasoa laajempiin sosiaalisiin yhteyksiin, kolmas tavoiteluokka, eli *lukijoiden elämänhallinnan tukeminen*, vastaa haasteisiin, joita lukijat kohtaavat yksilöinä.

Toimittajahaastattelujen taustalla kuului yhteinen päämäärä: nainen, jonka elämä on sekä sisäisesti että ulkoisesti tasapainossa. Elämänhallinta sopiikin kattokäsitteeksi sekä laajuutensa vuoksi että siksi, että siinä välittyy myönteinen ajatus yksilöstä aktiivisena, tavoitteellisena ja pystyvänä – siis hyvin samankaltaisena kuin millaisina lukijat näyttäytyivät toimittajien vastauksissa.

Yhden määritelmän mukaan elämänhallinnalla tarkoitetaan yksilön sisäistä voimantunnetta, kokemusta siitä, että hänellä on kyky vaikuttaa omaan elämäänsä (Oulun yliopisto 2011). Elämänhallinnan nähdään koostuvan neljästä osasta: sisäisestä ja ulkoisesta sekä myönteisestä ja kielteisestä elämänhallinnasta. Hyvä sisäinen elämänhallinta ymmärretään yksilön opituiksi taidoiksi, joiden ansiosta hän sopeutuu vaikeisiinkin elämäntilanteisiin, pystyy näkemään asioiden myönteiset puolet ja olemaan tyytyväinen siihen, mitä hänellä on. Hyvä ulkoinen elämänhallinta taas merkitsee sitä, että yksilö kykenee saavuttamaan niitä tavoitteita, joita hän on asettanut esimerkiksi ulkonäön, koulutuksen, ammatin, ihmissuhteiden ja taloudellisen aseman suhteen. Myönteisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan päämäärien tavoittelua ja elämän olosuhteiden aktiivista luomista, ja kielteisellä puolestaan ongelmien ratkomista ja jo tapahtuneeseen reagoimista. (Roos 1987, 64–68; Ylistö 2006, 6.) Elämänhallinta nähdään kokonaisuutena, joka

kattaa ”kaikki merkittävät elämän osa-alueet, kuten opiskelun ja työn, sosiaalisen aseman, asumisen, perheyhteisön, terveyden ja muut elämisen resurssit”. (Oulun yliopisto 2011.) Haastateltavien edustamia naistenlehtiä tarkastellessa voikin vain hieman kärjistäen todeta, että niiden aihepiirit kattavat kaikki ne elämänalueet, jotka elämäntieteiden määrätelmässään katsotaan keskeisiksi.

Toimittajien tavoitteissa näkyi pyrkimys niin lukijoiden sisäisen kuin ulkoisen elämäntieteiden edistämiseen. Haastateltavat kertoivat tavoitteekseen muun muassa lukijoiden oman elämän hahmottamisessa auttamisen (toimittaja 1) ja esteiden poistamisen hyvän ja täysipainoisen elämän tieltä (toimittaja 8). Haastattelujen perusteella tällaisia poistettavia esteitä ovat esimerkiksi yhteiskunnassa sitkeästi elävät naiseutta ja äitiyttä rajoittavat myytit, kuten se, että ikääntyminen on jotakin, jota kuuluu kauhistella tai ettei hyvä äiti tarjoa perheelleen einoja. Tässä tulee esille toimittajien informaali pedagoginen potentiaali: teksteissään he voivat tuoda julki naisten riittämättömyyden tunteet ja kyseenalaistaa myyttien perusteet esimerkiksi asiantuntijatiedon avulla.

Elämäntieteiden tukijana toimittaja on lukijoiden kasvun tukija, joka ei tyydy vain toteamaan epäkohtia, vaan joka myös etsii ja välittää keinoja erilaisten naisten elämään liittyvien ongelmien ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen. Näitä keinoja hän pyrkii tarjoamaan lukijalle paitsi asiantuntijoiden puoleen kääntymällä, myös samojen ongelmien kanssa yksityiselämässään painivien tai aiemmin painineiden ihmisten kokemuksia välittämällä. Tavallisten ihmisten kokemukset voivat siten toimia lukijoiden välisenä vertaistukena ja vertaisoppimisen paikkoina. Vertaistuen ja samaistumisen kohteiden tarjoaminen olivatkin yksiä toimittajien mainitsemia tavoitteita, joiden annista toimittajakin saa osansa.

Toimittaja 8: Sellainen hyvä elämä on tavoitteena itse kullakin, ja mitkä asiat sitä estää naisen elämässä. -- minä ainakin mielelläni tartun voidakseni löytää niihin jotenki vastauksia, jotka mä voin jakaa sitten näille lukijoille.

Haastattelija: Tarjota hyvää elämää?

Toimittaja 8: Nii. -- Hyvän elämän työkaluja ja edellytyksiä. Tää kuulostaa ehkä markkinointipuheelta, mutta tää on kuitenkin sellainen hirveen hyvä motiivi tehdä tätä työtä, koska mullahan on se olo, et mä itsekin viisastun koko aika. Et mä löydän ratkaisuja tai keinoja ratkaista jotain ongelmia, vaikkakaan ne ei oo mitään suuren luokan ratkaisuja ja lopullisia vastauksia.”

5.2 Toimittajan positiosta suhteessa lukijoihin

Informaalin pedagogisen toiminnan luonteen kannalta on keskeistä tarkastella, millaisesta asennoitumisesta toimittajan toiminta kumpuaa. Kuten olen maininnut luvussa 2.4., toimittaja toimii aina jostakin asemasta, eli subjektipositiosta, käsin. Hänen toimintansa kohteena ovat laajasti ottaen lehden lukijat, ja siksi hänellä on oltava väistämättä jokin käsitys omasta positiostaan. Tässä luvussa esittelen tuloksia koskien sitä, miltä paikalta tai missä roolissa toimittajat kokevat kirjoittavansa ja miten he kokevat asemoituvansa suhteessa lukijoihin.

5.2.1 Tuttu tuntematon lukija

Koska toimittajan työhön sisältyvässä informaalisessa pedagogisessa toiminnassa on kyse toimittajan ja lukijan viestinnällisestä suhteesta, on hyvä lähteä liikkeelle siitä, kenet toimittajat oikeastaan hahmottavat tämän suhteen toiseksi osapuoleksi.

Eräs toimittajista luonnehti työtä ”avaruuteen kirjoittamiseksi”. Sillä hän viittasi siihen, että lukijoiden reaktioita on vaikea tietää etukäteen: vaikka joskus olisi lähes varma siitä, että juttu aiheuttaa keskustelua, voi lopulta olla, ettei siitä tule minkäänlaista palautetta ainakaan lehteen asti. Avaruuteen kirjoittaminen sopii suurilevikkisen aikakauslehden toimittajan työn ja samalla työhön sisältyvän informaalin pedagogisen toiminnan metaforaksi myös siinä mielessä, että lukijoiden suuren määrän vuoksi toimittaja ei tiedä – eikä edes voi tietää – useimmista heistä mitään.

Osa toimittajista tähdensi sitä, että he kirjoittavat lukijalle, eivätkä omille esimiehilleen tai muulle toimitusyhteisölle. Tutkimuskirjallisuuden (mm. Töyry, Rätty & Kuisma 2008) perusteella oletin, että koska kullakin lehdellä voi olla hyvin monenlaisia lukijoita, toimittajat korostaisivat niin sanotun mallilukijan, eli lehdessä rakennetun kuvitteellisen keskimääräisen lukijan, ajattelemisen roolia juttujen tekemisen apuvälineenä. Haastatteluissa toimittajat eivät kuitenkaan nähneet mallilukijaa kovin merkittäväksi työn apuvälineeksi.

Haastateltavien vastauksissa painottuivat omalle lähipiirille ja omalle itselle kirjoittaminen, eli he käyttivät lukijan tarpeiden ja toiveiden arvioimisessa esimerkiksi sitä, mitä heidän omat ystävänsä voisivat kenties kaivata jutulta.

”Kyllä mä meiän lukijalle kirjoitan... Tota varmaan ehkä pitäis enemmän just pohtia. En tiedä, tuleeko aina sitten niin pohtineeks. Mut kyl mä sitä meiän lukijaa, minkälainen kuva mulla nyt

siitä on, niin pyrin. Ja kyllä sitä varmaan aina kirjoittaa myös jollain tavalla itselleen. Kuitenkin. Koska siinä kirjoittamishetkellä ei oo muita, jotenki kuulijoita, kuin oma itsensä.” (Toimittaja 5)

”-- Jos nyt sillai voi sanoo, et yritän kirjoittaa sillä tavalla, että itse haluaisin sen lukea. Että muuta mä en voi keksiä.” (Toimittaja 4)

”Mä kyllä ajattelen vaan siis sitä, että -- mä saan -- tästä jutusta sellasen, et se vastaa niihin kysymyksiin, joihin mä läksin hakemaan itselleni vastausta. Ja sitä kautta mä aina oletan, et se vastaus kiinnostaa myös sitä lukijaa. Et kyl se niin oman selkäytimen kautta kuitenkin tapahtuu. -- Mä en oo ite tätä muuten aatellu täl lailla, mutta kyl mä aina käytännössä kirjoitan tuttavilleni, kavereilleni sille omalle joukolle, jonka mä tunnen.” (Toimittaja 8)

Toisen, ainakin osittaisen selityksen itselle kirjoittamiselle tarjoaa David Abrahamsonin (2007, 669) toteamus, jonka mukaan aikakauslehdissä toimittajien ja lukijoiden kiinnostuksen kohteet ovat niin lähellä toisiaan, ettei heidän välillään ole käytännössä lainkaan journalistista etäisyyttä. Toimittajat ja lukijat siis hakeutuvat saman lehden pariin ja ovat tietyllä tapaa samaa porukkaa, ja *“ku itte on osa sitä lukijakuntaa niin sitä aika turvallisesti voi kirjoittaa ittelleen”* (toimittaja 2). Tämän pohjalta voidaan siis ajatella, että naistenlehtien toimittajien suhde lukijoihin on kaikesta abstraktiudesta huolimatta yllättävän intiimi.

5.2.2 Ihanteena vertaisuus ja matalahierarkkinen pedagoginen tila

Pyysin toimittajia arvioimaan omaa suhdettaan lukijoihin karkealla vertainen–auktoriteetti-akselilla. Sinänsä kärjistetyn ja hieman provosoivankin asetelman tarkoituksena oli selvittää sitä, miten he näkevät oman tehtävänsä ja miten he asemoivat itsensä suhteessa lukijoihin.

Vertaisvaihtoehdon tarjoaminen perustui journalistisesta näkökulmasta siihen kolmannessa luvussa esille tuomaani asiaan, että nykyiset naistenlehdet puhuttelevat lukijoita ystävättärinä (Töyry 2006, 209), että naistenlehdissä lukija ja toimittaja ovat tasavertaisempia kuin journalismissa yleensä (Siivonen 2006, 234) ja että aikakauslehtien toimittajat kuuluvat lukijoidensa kanssa usein samaan viiteryhmään (Abrahamson 2007, 669). Auktoriteettivaihtoehto oli mukana vertaisuuden vastakohtana, mutta se perustuu myös toimittajien usein mainittuun, joskin digitaalisen ajan löyhentämään portinvartijarooliin, jolla viitataan toimittajien mahdollisuuteen valita julkisuuteen nostettavia tapahtumia, ilmiöitä ja henkilöitä. Portinvartijametafora on levinnyt laajalle sen isänä pidetyn Kurt Lewinin 1940- ja 1950-luvun teksteistä (mm. Raivio 2012, 19). Sanakirjamääritelmässä auktoriteetti jäsentyy usein joko arvo- ja määräysvallaksi tai asiantuntemukseksi yleensä tai sitten viranomaisen arvo- ja määräysvallaksi ja asiantuntemukseksi

erityisesti. Auktoriteetti on suhdekäsite, mikä tarkoittaa sitä, että jos ihmisellä on auktoriteettia, hänellä on aina sitä suhteessa johonkin tai joihinkin. (Nuutinen 2000, 177.)

Kaikki toimittajat kokivat itsensä pikemminkin lukijoiden vertaiseksi kuin auktoriteetiksi. Tämä oli odotettavissa jo siksi, että itsensä määrittelemisen auktoriteetiksi on ristiriidassa toimittajan puolueettoman tiedonvälittäjäroolin kanssa (ks. luku 3.5.). Haastateltavat näkivät toimittajan mahdollisen auktoriteettiajattelun korostuneen kielteisesti: he yhdistivät sen ”soosotteluun”, ehdottomien oppien jakelemiseen ja paremmin tietämiseen, eli ”besserwisseröintiin”, jota ei pidetä toimittajalle eikä lehdelle – jos kenellekään – soveliaana. Useat haastateltavat toivat hyvin painokkaasti esille sen, etteivät he pidä itseään auktoriteetteina ja toivovat, etteivät he anna itsestään sellaista kuvaa myöskään lukijoille. Toimittajat näyttävätkin jakavan Suorannan (2002, 39) näkemyksen siitä, että ”[k]asvatettavalle on kyllä tärkeää näyttää tietä ja osoittaa osviittaa, mutta paremmin tietäminen on lähes aina pahasta.”

Vaikkei haastattelussa oltu vielä välttämättä edes sivuttu kasvatuksen ja opetuksen käsitteitä, osa toimittajista liitti auktoriteettiaseman automaattisesti opettamiseen erittäin kielteisessä merkityksessä ja perusteli vertaisajatustaan sen avulla.

”Mutta siis en, en koe olevani mitenkään sillai auktoriteetti, että jotenki pitäis opettaa missään asioissa. Jos se auktoriteetti nyt sitä tarkoittaa, mutta en... en siinä mielessä.” (Toimittaja 7)

”Ehkä must enemmän tämmönen vertaisakseli ois mukavampi. Mutta et auktoriteetti mä en kyllä koe olevani, et emmä halua opettaa. Et mä toivon ainaki, että mä en opeta millään tavalla! Yrittää enemmänki jakaa semmosia kokemuksia --.” (Toimittaja 4)

Toimittajat suorastaan kavahtavat auktoriteettileimaa, mutta haastatteluissa kävi ilmi sekä suorasti että epäsuorasti, etteivät he pidä itseään aivan lukijoiden vertaisinakaan. Tämä toimittajien ja lukijoiden välinen epäsymmetrinen suhde perustuu ainakin osittain siihen toimittajan ammatin perusulottuvuuteen, että lukijoiden edustajina heillä on vielä internetin aikakaudellakin tavallisia kansalaisia vaivattomampi pääsy erilaisten virallisten tietolähteiden äärelle ja että tiedon valikointi ja muokkaaminen lukijoita varten on heidän työtään.

”Koen olevani vertainen kyllä. -- Tietysti toimittajal nyt pitää kuitenkin jotenki lähtökohtaisesti ehkä olla enemmän tietoa ja totta kai se lähtökohta on, että me ollaan otettu se tieto selville lukijoita varten, -- ja pureksittu se jotenki tai tehty se helposti pureksittavaan muotoon ja kerrottu sellaset kiinnostavat asiat, mitkä ei ehkä muuten tulis lukijoiitten tietoon.” (Toimittaja 7)

”No ehkä kuitenkin enemmän lukijoiden vertainen, koska lukijoiden puolesta mä menen niiden auktoriteettien luokse ja annan niille auktoriteeteille puhe aikaa ja -tilaa lehdessä. Jotenkin näin

se menee. Koska lukija ei voi kävellä sen, -- päättäjän tai tutkijan tai asiantuntijan tai arvostetun kirjailijan pakeille ja kysyä siltä näitä asioita, niin mä menen ja teen sen lukijan puolesta. -- enkä koe olevani siis auktoriteetti, mutta mä saan siitä auktoriteetista palasen itselleni siinä prosessissa.” (Toimittaja 8)

Monien haastateltavien kokemus on siis jotakin vertaisen ja auktoriteetin väliltä: he kyllä ehdottomasti kokevat olevansa vaikuttajia ja he myös haluavat olla mukana luomassa muutosta, mutta eivät viisauksia ylhäältä alas pudotellen vaan erilaisia näkökulmia mahdollisimman läheltä ja lempeästi tarjoillen.

Toimittajat sijoittavat auktoriteetit toimituksen ulkopuolelle eri alojen asiantuntijoiksi ja itsensä puolestaan tiedon välittäjiksi, joilla kylläkin on valtaa siihen, millaista asiantuntijatietoa lehdessä välitetään ja millä tavoin. Asiaa voinee jäsentää niin, että toimittajilla on auktoriteettia tietolähteen ja tämän tarjoaman tiedon valintaan ja välittämismuotoon, mutta välitettävän tiedon sisällön osalta auktoriteetti on asiantuntijalla tai – jos kyse on tavallisen ihmisen henkilökohtaisista kokemuksista – asian kokeneella henkilöllä. Juttua tehdessään toimittajat kokevat olevansa itsekin oppijan roolissa.

”Kaikkein vähiten mä tunnen olevani mikään auktoriteetti, että siis sehän.. Jos mä vaikka teen jostain asiasta, vaikka tämmösen neuvokkijutunki, niin enhän mä itte siinä neuvo, vaan ainahan mä niin kun sen lukijan puolesta käännyn jonkun asiantuntijan tai samaa asiaa kokeneen ihmisen puoleen ja kysyn häneltä. Mitä hän ajattelee ja näin, et jotenkin välitän näitä asioita sitte eteenpäin. Opin siinä samalla itteksi. Mutta että mulla nyt ois mitään auktoriteettia sanoo toisille, et näin kuuluu elää, nii sehän on kauhistuttava ajatuski. Et eihän se oikeestaan musta ees toimittajan tehtävä oo. Toimittajan tehtävä on toimittaa asioita yhdeltä, yhdestä paikasta toiseen paikkaan elikä niin kuin vaikkapa nyt ihmiseltä, joka on kokenut jonkun asian ja on oppinut jotakin kokemastaan niin sitte ihmisille, joille vois olla iloa tämän ihmisen kokemuksista.” (Toimittaja 2)

Virallisten asiantuntija-auktoriteettien korostuksen vastapainona haastatteluissa kuului rivien välissä ajatus siitä, että jokainen ihminen on asiantuntija – ja tavallaan siis auktoriteetti – silloin, kun kyseessä on hänen oma elämänsä ja omat kokemuksensa. Toimittajaopinnoissa itsellenikin on tullut tutuksi periaate, jonka mukaan on pyrittävä haastattelemaan ensisijaisesti heitä, joita asia koskee, eikä vain virallisia asiantuntijoita. Naistenlehdissä tämä näyttää toteutuvan erityisen hyvin. Lehtien perusluonteeseen kuuluu, että haastateltavan oma näkökulma ja oma tarina nähdään monesti itsessään riittävän vahvaksi puheenvuoroksi jonkin ilmiön esiin tuomiseksi. Aina ei tarvita asiantuntijaa. Haastatteluissa tuli myös ilmi, että toimittajat luottavat siihen, että lukija tietää, mitä hän lehdestä tarvitsee ja että hän pysähtyy sen äärelle.

Vertaisuusajatus ei kuitenkaan ole ollut aina vallalla edes toimittajien silmissä. Eräs haastateltava sijoitti naistenlehtien ja lukijoiden välisen suhteen muutoksen muistikuvissaan 1990-luvun loppupuolelle. Toimittajan mukaan hänen työnantajalehtensä alkoi tuolloin muiden lehtien joukossa muuttua aiempaa vuorovaikutteisemmaksi: se alkoi pyytää lukijoita jakamaan tarinansa ja vaikkapa reseptinsä ja ”*ottaa myös lukijat mukaan tavallaan tähän lehden tekoon*”. Oletettavasti interaktiivisuuden pyrkimystä lisäsi etenkin internet, jonka käyttö yleistyi suomalaisissa kotitalouksissa juuri samoihin aikoihin. Toimittaja kokee, että lukijat ovat tulleet psykologisesti lähemmäksi lehteä ja toimitusta, osaksi heimoa, ja paremmin tietäminen on jäänyt saman kehityskulun myötä historiaan.

”Ennen sitä se todella oli vähän enemmän sellasta niin ku opetetaan ylhäältä alaspäin sille lukijalle tässä näitä viisauksia. Et [nyt] ne on jotenkin sillee tulleet... en nyt sano tasavertasemmiks, mutta just sillee samaks heimoks... meidän kanssa enemmän, koska me ollaan aika paljon tekemisissä heidän kanssaan. Tosin välillisesti, mutta kuitenkin.” (Toimittaja 2)

Voidaan nähdä, että toimittajat luovat vertaisuuttaan lukijoihin työnsä arkisissa käytännöissä. Cortésin (ks. luku 2.5) teorian mukaan yksi median pedagogisista toimintatavoista on ideoiden organisointi. Sitä tapahtuu jo siinä, kun toimittaja nimeää yhteiskunnallisen ilmiön tai yllättävän tapahtuman tekstissä joksikin ja mahdollisesti liittää sen muihin ilmiöihin tai tapahtumiin. Mediatutkimuksessa samasta asiasta puhutaan kehystämisenä. Juuri tällainen hienovarainen ideoiden organisointi näyttää olevan toimittajien informaalin pedagogisen toiminnan keskeinen muoto, sillä se antaa lukijalle aineksia omien johtopäätösten tekemiseen ilman, että toimittajan tarvitsee alleviivata jutun sanomaa. Ohjeiden antamiseen keskittyvien juttujen ulkopuolella lukijalle ei missään tapauksessa haluta sanella, mitä hänen tulee tehdä tai ajatella, sillä sitä pidetään varmana tienä lukijan ärsyttämiseen.

”Mä itte ainakin niin ku ärsyynnyn siitä, että jos. Jos mä niin ku huomaa, et täs nyt halutaan opastaa mulle, et miten, miten mun pitää ajatella tai tehdä. Et se ei saa olla kauheen näkyvää. -- Eri asia on tietysti neuvokkipalstat tai semmoset jotku. Tää how to -journalismi.” (Toimittaja 3)

Yhden lehden molemmat toimittajat nostivat esille, että omassa toimituksessa ollaan varta vasten puhuttu opettavaisen tyylin välttämisestä, koska sen ei katsota sopivan lehden ääneen.

”Mun mielest meidän lehden funktio on myös, on nimenomaan tarjota vinkkejä ja neuvoja ja mahdollisesti vaihtoehtoja, niin siinä mielessä niinku saa [opettaa], mutta ei saa siinä mielessä, et se opettaminen ei saa olla semmosta niinku pedagogista. -- Siis mä tarkoitan sellast vähän vanhahtavaa lehtikirjoittamisen tyyliä, mikä valitettavasti toteutuu aika monessa lehdessä vielä,

mistä.. jotenki vähän kaikuu semmonen, että... Että jotenki toimittaja tietää asiat paremmin. -- Niin tai et tavallaan, et tarjottais semmosta yhtä... niinku yhdenlaista totuutta.” (Toimittaja 7)

Toimittajan mukaan kyseistä paremmin tietämisen tyyliä ei ole helppo välttää ja hän kertookin näkevänsä sitä muun muassa terveystiedossa, joista saattaa joutua lukemaan ”*semmosta sormi pystyssä -tyylistä opettavaa tekstiä*”. Vaikka hänen mielestään toimittajien on mahdollista opettaa jutuillaan, hän haluaa kutsua sitä mieluummin näkökulmien tai vinkkien tarjoamiseksi. Haastatteluissa tulikin hyvin selväksi, että toimittajat ovat erittäin tarkkoja paitsi kirjoittamansa tekstin sävystä, myös sanoista, joilla he luonnehtivat omaa työtään.

Samalla kun toimittajat siis varovat antamasta itsestään *besserwisser*kuvaa ja korottamasta itseään lukijoidensa yläpuoliseksi auktoriteetiksi, monet heistä kuitenkin puhuivat hyväksyvästi ja hieman ristiriitaisesti ”fiksummasta kasvatustavasta” ja vaihkeisesta rivien välissä puhuttelusta. Tähän viittaa myös tutkimukseni nimi: toimittajilla on toiveita juttujen seurausten suhteen, mutta rivien sijasta ne on sijoitettava rivien väliin.

”Siis sitä [kasvattajaroolia] vierastetaan sikäli, kun pelottaa, että musta tulee sormeasosottava niinku tymeä auktoriteetti... Sellanen, jota kukaan ei jaksaa kuunnella, koska mä toistan itseäni. Jos tämmönen vaara on, niin sittenhän sitä vierastetaan, kasvattajaa. Kuka nyt haluais olla ikävä vanhempi tai opettajahahmo, jota ei kukaan halua kuunnella. Koska tällaseks ei kukaan halua, niin -- ne pyrkii kasvattamaan sitte fiksummalla tavalla.” (Toimittaja 8) Haastattelija: ”Näkymättömällä?” Toimittaja 8: ”Nii, nii sillee huomaamatta --.”

”Se, että se opettaminen tulee tolla tavalla epäsuorasti tarinoitten tai, tai tota rivien välistä, niin mä luulen, et se takaa sen, et se menee paremmin perille.” (Toimittaja 3)

Jo aiemmin (ks. luku 3.4) on tullut ilmi, että nykyiset naistenlehdet pyrkivät puhuttelemaan lukijoitaan ystävällisen tavoin. Tämä tekee ymmärrettäväksi myös edellä todettua toimittajien vertaisuuskorostusta. ”Ystävyyden”, eli lehden näkökulmasta lukijasuhteen jatkuvuuden, kannalta on tärkeää, ettei lehti asetu lukijan yläpuolelle, vaan että se puhuttelee häntä kannustavasti, kunnioittavasti ja ymmärtäväisesti. Tätä taustaa vasten naistenlehdet voi nähdä matalahierarkkiseksi pedagogiseksi tilaksi. Haastatteluissa huomattavan monet toimittajista toivat esille vinkit ja vinkkaamisen yhtenä hyvänä ja naistenlehden sopivana lukijan opastamisen keinona, jonka tulkitsen juuri tällaiseksi matalahierarkkisen tilan tuottamiseksi.

”Että mä voin vaan antaa, välittää vinkkejä tai... -- Ei se oo niin ku semmosta opettajamaista. Et enemmänkin tää on sellasta kanssa kulkemista.” (Toimittaja 1)

Tulkitsen vinkkaamisen suosimisen perustuvan vinkkien epämuodollisuuteen ja siihen, että ne korostavat vinkin saajan omaa päätäntävaltaa neuvon noudattamisessa tai noudattamatta jättämisessä. Se, että toimittajat haluavat vinkata, on linjassa vertaisuuden korostamisen ja ystävätärpuhuttelun kanssa, sillä ystäville on luontevaa vaihtaa vinkkejä keskenään. Voidaankin ajatella, että naistenlehdille ominaiseen lukijoiden puhuttelutapaan, ystävätärdiskurssiin (tai naistenlehtidiskurssiin, ks. Töyry 2005, 82), kuuluu oletus siitä, lukijat osaavat lukea myös käskymuotoiset kehotukset vinkkeinä.

Eräs toimittaja mainitsi pitävänsä tehokkaana viestin perille viemisen tapana juuri tarinoita, jotka ovat yksi Cortésin (2005) mainitsemista ideoiden organisoinnin tavoista. Haastattelut vahvistivat sen, minkä lehtien sivuiltakin voi havaita: naistenlehdissä – ja journalismissa ja mediassa ylipäätään – eletään parhaillaan vahvaa tarinoiden aikakautta. Toimittajat hahmottavatkin työtään paljolti tarinoiden kertomisena. Vaikka nykyään monet journalistiset tekstit pyritään rakentamaan mukaansa tempaavaan tarinamuotoon, lehdissä erityisen yleisiä ovat niin kutsutut selviytymistarinat, joissa kerrotaan hyvin avoimesti henkilön kokemista vaikeuksista ja niiden ratkaisutavoista. Pedagogisesta näkökulmasta selviytymistarinoiden voi nähdä tarjoavan erityisen paljon aineksia lukijan oman identiteetin rakentamiseen. Ne voivat johdatella lukijan kysymään itseltään, ”olisiko tämä voinut tapahtua minulle?”, ”miten itse olisin selviytynyt tuosta?” ja nostamaan ”jos hän pystyi tuohon, niin minäkin pystyn” -tyyppistä näyttämisen halua.

Yksi toimittajien esiin tuoma ja naistenlehdissä usein esiintyvä tarinan muoto on omakohtainen kertomus, jossa toimittajan ja lukijan välinen journalistinen etäisyys on kenties pienimmillään. Eräs toimittajista mainitsi hyvänä esimerkkinä kollegansa kirjoittaman kolumnin, jossa tämä laittoi itsensä likoon ja kertoi omasta ylipainostaan ja ylipainoisiin ihmisiin suhtautumisesta. Siinä toimittajan auktoriteettiasema painui inhimillisen vertaiskokemuksen alle.

”-- Nii siihen kyllä lukijat tosi paljon reagoi. Että huomas, et se oli semmonen herkkä paikka ja sit se [kollega] sillai tuli, avautu itse sen asian kanssa, niin must se oli sellasta jonkinlaista opettamista. Että kertoo myös vaikka siitä, mitä on itse oppinu. Ainahan se on hedelmällisempää ku sitte asettuu toisten yläpuolelle besserwisseriks --” (Toimittaja 4)

5.3 Lehden konseptin merkityksestä toimittajan työssä

Tutkimuskirjallisuuden ja muun aiheeseen tutustumisen perusteella lähdin siitä oletuksesta, että työnantajalehden konsepti (ks. luku 3.4.) on keskeinen toimittajan työtä ohjaava tekijä ja että sillä

on sen vuoksi merkitystä myös hänen informaalin pedagogisen toimintansa kannalta. Tässä luvussa tarkastelen, millaisena toimittajat kokevat konseptin.

5.3.1 Konsepti auttaa rajaamaan, mutta voi myös rajoittaa

Kaikki haastateltavat liittivät konseptiajatteluun sekä myönteisiä että kielteisiä merkityksiä, ja toimittajien suhdetta konseptiin voikin perustellusti kuvailla jännitteiseksi tai jopa ristiriitaiseksi. Samansuuntaiseen tulokseen päätyivät myös Ruoho ja Saarenmaa (2011, 19) omassa tutkimuksessaan. Koska työvuosien määrässä oli huomattavia eroja, osa toimittajista on nähnyt ajan ennen sisällön tarkan konseptoinnin valtakautta, kun taas osalle juttuformaatteihin kirjoittaminen on ollut vallitseva tapa koko naistenlehdessä työskentelyn ajan. Työvuosien määrästä riippumatta toimittajat vaikuttivat kuitenkin omaksuneen sen luonnolliseksi ja ainakin jollakin tasolla välttämättömäksi osaksi työnsä arkea. Toimittajat tietävät hyvin, millaisia oman lehden juttujen tulee olla tyyliltään ja luonteeltaan ja myös oman lehden erot muihin lehtiin nähden tunnustetaan.

Toimittajat kokivat yksityiskohtaiseksi hiotun konseptin pääasiassa työprosessin käytännölliseksi apuvälineeksi ja tukirakenteeksi. Konseptiajattelun edut jäsenyivät aineistossa etenkin toimittajien valinnanmahdollisuuksien kaventamiseksi myönteisessä merkityksessä: se, että toimituksessa on määritelty, millainen on lehden ja eri juttutyypin perusrakenne ja kenelle lehteä tehdään, helpottaa niin aiheen kehittelyä, haastateltavien valintaa, näkökulman hiomista kuin jutun konkreettista kirjoittamista. Saadakseen jutun ajoissa valmiiksi toimittajan on hyödyllistä tietää mahdollisimman tarkasti, millaiseen lopputulokseen hän pyrkii. Konseptin eduksi koettiin myös se, että sen eri juttuformaattien ansiosta toimittaja saa toisinaan vapautta revitellä. Kun lukija on tottunut esimerkiksi siihen, että lehden tietyllä palstalla asioihin otetaan kantaa tavallista kärjekkäämmin, palstan idean turvin toimittaja voi sanoa sanottavansa hyvinkin suoraan.

Hyödyistään huolimatta vahva konseptointi on joissakin tilanteissa koettu rajoitteeksi myös kielteisessä mielessä. Näin on ollut esimerkiksi silloin, kun kiinnostavalle jutulle on ollut vaikeuksia löytää paikkaa lehdessä. Vaikka erään toimittajan mielestä ”*hyvät ideat on aina toteutettavissa, oli konsepti mikä tahansa*”, ja vaikka haastateltavien mukaan näihin muotoa koskeviin yhteensopivuusongelmiin on löydetty jonkinlainen ratkaisu, he ovat kokeneet tilanteet epätarkoituksenmukaisiksi, kahlitseviksi ja jopa ahdistaviksi.

Toimittajien kokemukset ovat samankaltaisia kuin Merja Helteen väitöskirjassaan (2010) esiin tuomat havainnot. Helteen (mt. 170–171) mukaan yhä hienovaraisemmaksi muuttuvalla lehden sisältöjen konseptoinnilla on toimittajien kannalta sekä etuja että varjopuolia. Toisaalta he saavat työnsä tueksi suunnittelun, editoinnin ja selkeät organisaatorakenteet, kun toimituksissa päätetään työnjaosta entistä täsmällisemmin. Toisaalta taas toimittajien mahdollisuudet päättää omasta työstään ja juttujen sisällöstä supistuvat, koska juttutyypit antavat suuntaviivat myös juttujen näkökulmille ja kirjoittamisen tavoille.

5.3.2 Lehdessä lehden tavalla: kirjoittaminen mukautuu talon tapoihin

Haastatteluissa tuli selvästi esille, että arvokysymykset ovat toimittajille erittäin tärkeitä ja että työnantajalehden arvojen tietynasteinen jakaminen on työssä jaksamisen ja jatkamisen ehto. Näistä kertoo se, että useat haastateltavat totesivat, etteivät he voisi – tai eivät ainakaan usko voivansa – kirjoittaa omien arvojensa vastaisesti eivätkä työskennellä lehdessä, jonka arvot eivät ole sopusoinnussa heidän oman maailmankatsomuksensa kanssa. Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien uutisointiin osallistuneiden toimittajien eettisiä valintoja tutkineen Laura Juntusen (2009, 190) mukaan toimittajilla onkin ”taipumus hakeutua töihin [tiedotus]välineisiin, joiden toimintatavat he voivat allekirjoittaa.”

Tämän tutkimuksen haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että kun toimittaja työskentelee omia arvojansa vastaavassa lehdessä, häneltä ei odoteta sellaisia työsuorituksia, jotka johtaisivat sisäisiin arvoriitiriitoihin. Viime kädessä toimittajan tukena ovat myös Journalistin ohjeet, joiden viidennen kohdan mukaan ”journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa” (Journalistiliitto 2012).

Myös konsepti helpottaa toimittajien työtä psykologisella tasolla, sillä se sulkee ”kuin itsestään” lehdestä aiheet ja käsittelytavat, jotka toimittajat saattaisivat kokea eettisesti tai moraalisesti kyseenalaisiksi.

”-- Ei mua kiinnosta tietenkään kirjoittaa siis sellasesta meidän aikamme arvomaailmaa selkeesti vastaan sutivista aiheista, kuten formulat. Siis tiedäksä, kerskakuluttaminen äärimuodoissaan. Niinku tämmönen järjetön ympäristön, luonnon hyväksikäyttö, tuhoaminen ja yleisestiki tollee moraalisesti paheksuttavat asiat, ni niihin tarttuminenhan olis hankalaa, joskin se maailma on aika lailla lehden konseptista rajattu ulos. Nii, et sen kans ei joudu tekemisiin oikeestaan.” (Toimittaja 8)

Kaikki toimittajat korostivat työnsä vastuullisuutta. He kokevat olevansa vastuussa useaankin suuntaan, mutta ennen kaikkea haastateltavilleen ja lukijoilleen. Haastateltaviensa suhteen toimittajat kantavat vastuuta huolehtimalla siitä, ettei juttu hankaloita haastateltavien elämää ja lukijoiden suhteen taas esimerkiksi siten, että jutussa tarjotaan vaikeakaan tilanteeseen myönteinen ratkaisu aina kun se vain on mahdollista.

Sekä työn tiimiluonne että suunnitelmallisuus tulivat haastatteluissa vahvasti esille. Kaikki haastateltavat kertoivat juttujen olevan jonkinlaisen toimituksen sisäisen yhteistyön ja keskustelun tulosta. Moni haastateltavista kehittää ideoita kaksin tai kolmissa lehden toimituspäällikön tai -sihteerin kanssa, ja keskusteluissa saattaa olla mukana myös lehden visuaalisesta ilmeestä vastaava AD, eli Art Director. Epävirallisten tapaamisten ja sähköpostikirjeenvaihdon lisäksi juttuja ideoidaan ja suunnitellaan muun muassa toimituskokouksissa ja raportteriryhmän tapaamisissa.

Haastattelujen perusteella huomattava osa juttuaiheista tulee toimittajille esimieheltä tai muilta päällikkötoimittajilta. Kahdeksasta toimittajasta kolme arvioi tekevänsä enemmän muista kuin heidän omasta ideastaan virinnetä juttuja, ja kaksi arveli osuuskien menevän tasan. Tehtävänantojen paljoudesta huolimatta lähes kaikki toimittajat kokivat, että he saavat kirjoittaa tärkeinä pitämistään asioista riittävästi. Haastattelujen perusteella toimittajat saavat myös kirjoittaa jutut enimmäkseen siten kuin he haluavat, mikä vahvistaa kuvaa toimittajien suuresta henkilökohtaisesta vallasta journalismin sisältöjen määrittäjänä. Vaikka teksteistä toki keskustellaan toimituksessa, kukaan haastateltavista ei tuonut ilmi, että päällikkötoimittajat ohjailisivat juttujen sisältöä mitenkään erityisesti. Näiden kokemusten pohjalta voidaan sanoa, että lehtien konseptoituneisuus jättää melko hyvin tilaa toimittajien omille pedagogisille pyrkimyksille.

Tiimimäisestä työskentelykulttuurista ja lehden päätoimittajan viimekätisestä juridisesta vastuusta huolimatta toimittajan on pystyttävä seisomaan tekstiensä takana paitsi haastateltavien hyvinvoinnin ja lehden maineen, myös itsensä ja oman ammatillisen tulevaisuutensa vuoksi.

”Toimittaja siinä joutuu miettimään sen vielä kaikkein pisimmälle sen takia, että meidän nimihän siinä lehdessä on. Et vaikka se ois minkälaisen prosessin kautta tullu se juttu, ja sit vaikka mitä keskusteluja siinä ois käyty, nii kuitenkin siin pitää olla itte valmis vastaamaan sitte siitä, mitä siinä lopullisessa tekstissä on, koska se. Ei siinä muita nimiä oo kuin toimittaja ja kuvaaja.” (Toimittaja 2)

Haastateltavat olivat valmiita tarttumaan periaatteessa mihin aiheeseen tahansa. Aihetta selvästi kriittisempänä tekijänä he pitivät jutun näkökulman eettisyyttä – sitä, että valittu näkökulma on

linjassa heidän omien arvojensa ja lehden arvomaailman kanssa. Joskus toimittaja voi joutua kuuntelemaan hyvin vaikeita kuvauksia inhimillisestä kärsimyksestä, kuten inestien uhrien kokemuksista. Silloin hän saattaa kokea vastuukseen ja velvollisuudekseen kokemusten esiin nostamisen, vaikka olisikin selvää, että ainakin osa lukijoista kyseenalaistaa jutun tekemis- ja julkaisemispäätöksen. Juuri näin oli käynyt yhdelle toimittajista.

”-- Mul oli siin jo haastatellessa, et mä en oikeestaan haluu tietää, mä en niinku todellakaan haluu tietää, mut mun pitää kysyä. Ja sit ku se kerto, ni mul oli semmonen, et mä en haluu kuulla, mä en haluu kuulla, mut mun pitää kuunnella, koska on tärkeää kuulla. -- Ja sitte sitä juttua kirjoittaessa, ni mä olin, et nyt ku mä oon niinku tehny ne kaks asiaa, et mä oon kysyny ja kuunnellu, niin nytten mä kirjoitan jotain konkreettista tähän juttuun. Et en todellakaan kaikkea dirty detailsejä, mut niinku jotain. Nii täst tuli palautetta, et tulipa paha mieli, että hyi ja hyi yök, et pakkoko tollast oli lukee. Et luulin, et X [lehden nimi] on tasokas lehti. Mut mun vastaus oli siihen se, että ku se ei ole sen uhrin vika, mitä sille on tehty, ja kun se uhri kertoo, mitä sille on tehty, nii se pitää kuulla. Et sitä ei niinku jotenki saa hymistellä semmoseks [hymisee]. -- Et toi oli ehkä ällöö lukee, mut se, että vaietaan, ni se ois must väärin. Se ois must moraalitonta. Nii sillä tavalla ehkä tän kasvatusaspektin vois siihen jotenki kutoa mukaan --.” (Toimittaja 3)

Eettisessä mielessä toimittajien eräs tärkeä tehtävä onkin kysyä niitä kysymyksiä, joista yhteiskunnassa mieluiten vaiettaisiin, ja tuoda vastaukset julki. Joskus tämä tuottaa rentoutumista kaipaavalle lukijalle pettymyksen, mutta edellisen kaltaisten aiheiden tapauksessa toimittajan kokema eettinen ja moraalinen velvoite nousee lukijoiden välittömiä tunnereaktioita painavammaksi tekijäksi.

Vaikka toimittajat hakeutuvatkin omia arvojaan vastaavaan työpaikkaan, Juntusen (2009, 190) tutkimuksen mukaan ”hiljaisena tietona välittyvä 'talon linja' ohjaa toimittajien yksilöetiikkaa.” Puolet tämän tutkimuksen haastateltavista toikin selkeästi esille, että heidän kirjoittamisensa, journalistinen tyylinsä, on mukautunut uran aikana yhä tarkemmin lehden linjaa seurailevaksi. Myös muiden vastauksissa oli kuultavissa viitteitä samankaltaisesta muutoksesta. Näyttää siltä, että toimittajat ovat vähitellen oppineet ja sisäistäneet lehden konseptin ja äänen pienetkin vivahteet ja alkaneet toimia niiden mukaisesti. Yksi, joskaan ei varsinaisesti eettisiin toimintatapoihin liittyvä, esimerkki tästä talon linjan ohjaavuudesta tuli esiin pitkän sanomalehtiuran tehneen toimittajan haastattelussa. Nykyisessä työpaikassaan – ja samalla koko naistenlehtialalla – aloittaminen vaati häneltä sopeutumisaikaa ja henkilökohtaisten sisäisten ristiriitojen käsittelyä. Keskeinen ristiriita koski feminististen näkemysten pukemista juttuihin: ne feministisen esittämisen tavat, joita toimittaja oli soveltanut uutistyössään, osoittautuivat naistenlehdessä liian julistuksellisiksi.

”Mä oon tietysti tarkistanut näkökulmaa, ja sitten koska mä oon halunnut olla tässä lehdessä, niin sitten niin sanotusti mä oon kotoutunut myös, et mä hyväksyn -- tämän toimintatavat ja

naiskuvan. Muus tapaukses mun pitäis lähtee pois. -- Mä en koe, että mun siivet olis mitenkään katkaistu, vaan mä olen nähnyt myöskin sen sellaisen -- toisen tavan ja vastaanottavaisemman tavan kirjoittaa niistä samoista asioista. Ja -- mä huomaan sen myös vastaanotosta. -- En tiedä oisko tässä sit tapahtunut vähän semmonen -- et alkaa niin ku kirjoittaa odotetulla tavalla, mutta täs tapauksessa mä en pidä sitä ollenkaan pahana, koska mä en ole minkään pahan... tota... palveluksessa.” (Toimittaja 1)

Haastattelujen perusteella näyttää siis siltä, että toimittajan on jossakin määrin mukautettava omat ajattelu- ja toimintatapansa lehden kulttuuriin, jotta hän pystyy tekemään työtään ilman jatkuvaa sisäistä ristiriitaa. Kulttuurin omaksuminen ei kuitenkaan vaikuta aina edellyttävän toimittajalta tietoista ponnistelua, sillä talon linja, lehden oma pedagogiikka, toimii ajan myötä kuin huomaamatta. Haastatteluissakin prosessia kuvattiin kasvuna ja hioutumisena, joita voi pitää pikemminkin hitautta kuin nopeutta kuvaavina käsitteinä.

”Oisko se sitte niin, että... sitä kasvaa tiedäksä tekemäänkin sen linjan mukaista, jos se linja tuntuu itselle luontevalta. Siin varmaan hioutuu siihen suuntaan.” (Toimittaja 8)

Jonkinlaista mukautumisprosessia tarvittaneen kaikissa ammateissa ja työtehtävissä. Naistenlehtityössä arvojen ja ajattelumallien yhteensopivuutta voi kuitenkin pitää erityisen tärkeänä, sillä työ on julkista ja tekstien välityksellä toimittajan arvot ovat jatkuvasti esillä. Työpaikan valinta vaikuttaakin olevan toimittajalle olennaisella tavalla arvovalinta.

5.4 Koskettavuus vie viestin perille

Aineistossa eräs suorastaan läpitunkeva tema oli koskettavuus. Koska suurin osa toimittajista viittasi jollakin tavoin pyrkivänsä nimenomaan koskettavien juttujen kirjoittamiseen, en voinut ohittaa asiaa analyysissakaan. Vaikka journalismissa puhutaan journalismin tunteellistumisesta, eli siitä, että journalismissa tunteet näkyvät ja kuuluvat nykyään enemmän kuin aikaisemmin (Pantti 2009, 193), en osannut ennakoida teeman esiin nousemista, eikä yksikään haastattelukysymys kohdistunut siihen. Koskettavuus osoittautui kuitenkin toimittajille hyvin keskeiseksi naistenlehtijournalismin piirteeksi, ja lukijoiden tunteet herättävien aiheiden tunnistaminen liitettiin lähes itsestään selväksi osaksi toimittajan ammattitaitoa.

”No semmonen aihe on varmaan tärkeä, mikä tietää, et se. Pitäähän se olla semmonen näppituntuma siihen, että mikä koskettaa lukijoita.” (Toimittaja 5)

Koskettavuuden merkityksen tulkinnassa auttavat saksalaisen kasvatustieteilijän ja nuorisotutkijan Thomas Ziehen ajatukset. Hän kirjoittaa teoksessaan *Uusi nuoriso – epätavanomaisen oppimisen*

puolustus (1991) erityisestä koskettavuuden pedagogiikasta. Ziehen (mt. 200) perusajatus on, että koulu epäonnistuu pedagogisissa pyrkimyksissään siksi, että sen toimintatavat ja sisällöt ovat liian etäällä oppilaiden elämästä: koulu ei yksinkertaisesti onnistu koskettamaan. Samoin voi ajatella, ettei toimittajakaan onnistu luomaan teksteillään oppimisen paikkoja eikä edistämään lukijoiden hyvää elämää, jos tekstit eivät kosketa heitä.

Vaikka koskettavuus voi saada aikaan halun toimia, Ziehe (mt. 211–212) kuitenkin huomauttaa, ettei koskettavuus aina synnytä motivaatiota, vaan se voi myös aiheuttaa mielipahaa, kieltämistä ja epäluuloa. Ja vaikka jokin aihe koskettaisikin, ei yksilö välttämättä tunne tarvetta perehtyä siihen juuri kyseisellä hetkellä. Tähän liittyy myös toimittajien haastatteluissa esiin tulleet perustavanlaatuiset epävarmuudet työn tuloksista: toimittajat kyllä uskovat, että laajassa mittakaavassa heidän teksteillään on myönteisiä seurauksia, mutta he eivät kuitenkaan voi tietää, mitä ne ovat, kuinka laajoja ja yleisiä ne ovat tai kuinka moni edes lopulta lukee jutun.

”Toimittajana niinku voi vaikuttaa asioihin. Siis todistettavasti voi vaikuttaa asioihin, ja silloin voi vaikuttaa myös mielipiteisiin, voi vaikuttaa tunteisiin. Mutta se on... Se aina edellyttää sitä apuverbiä voi, ku se ei tee sitä kaikille. Ja sen takia mä en voi käyttää semmosta preesensia oikeestaan, vaikka mä nyt oon todennäköisesti sanonut, kun sä sanoit, että mä sanoin valistamisesta. Niin kyllä mä aina liittäisin siihen, että se voi. Mutta ei se tee sitä kaikille, eikä kaikkina aikoina eikä, eikä kaikki jutut.” (Toimittaja 1)

Eräissä haastateltavien edustamassa lehdessä ”koskettava tavisjuttu”, eli tavallisen yksityishenkilön haastattelu, on osa lehden konseptia ja se pyritään löytämään lehden jokaiseen numeroon. Tällaiset emotionaaliset odotukset pakottavat toimittajat toisinaan omien työtapojensa tarkkailuun, kuten haastateltava seuraavassa kuvaa:

”Välillä mä joudun tietyst käymään keskustelua itseni kanssa, että olenko mä ihmisenä liian akateeminen, etäinen tai asiallinen, koska lehdenhän halutaan olevan läheinen, lämmin ja koskettava. Ja että onko tässä tarpeeks tätä emotionaalista panosta mukana, ettei kuulosteta kuivalta ja paperiselta ja sellaselta niinku tilastolliselta.” (Toimittaja 8)

Haastattelujen perusteella koskettavuus on toimittajien silmissä olennainen tekstin tehoa lisäävä elementti. Erään haastateltavan oivallus avaa koskettavuuden pedagogisia merkityksiä erityisen hyvin. Hän osallistui vuosia sitten koulutukseen, jossa häntä pyydettiin kuvaamaan yhdellä sanalla sitä, mitä hän haluaa journalistina tehdä. Tehtävänä oli siis oman tärkeimmän ammatillisen tehtävän pohtiminen. Ensin toimittaja mietti tiedonvälitystä, mutta pian ajatus täsmentyi:

”-- Mä tajusin, että mulle se, mistä mä ite tykkään lukee, mikä laittaa asiat mulle niin ku heti, [et] mun on helppo ottaa ne sisään ja [et ne] ikään kuin menee jakeluun, on se, et jos se juttu koskettaa mua.”
(Toimittaja 3)

Toimittaja huomasi oppivansa lukemastaan eniten silloin, kun juttu onnistuu koskettamaan häntä, ja siksi hän pyrkii samaan lopputulokseen omassa työssään. Pyrkimys vaikuttaa järkeenkäyvältä, sillä jos jutun tavoitteena on esimerkiksi suvaitsevaisuuden edistäminen, lukija tarkistaneekin näkökulmaansa todennäköisimmin, jos hän tuntee juttua lukiessaan myötätuntoa sellaista henkilöä tai ihmisryhmää kohtaan, johon hän on suhtautunut aiemmin kielteisesti. Koskettavuuden tavoitetta voi pitää vaativana: ei riitä, että tarinaan kuuluvat tapahtumat ovat ”sinällään” koskettavia, vaan toimittajan on lisäksi osattava kertoa tapahtumat ja kokemukset faktoille uskollisesti mutta niin, että lukija voi samaistua päähenkilöiden kokemuksiin riittävästi.

Useissa haastatteluissa tuli selvästi esille myös toimittajien tavoite saada lukija viihtymään ja rentoutumaan. Haastateltavien mukaan naistenlehdessä on oltava ”*paljon sellasii viihteellisiäkin puolia*”, koska ”*emmä ainakaan osta itte semmosta naistenlehteä, joka ois vaan tämmöstä... paasaamista*”. Töyry (2009, 133) onkin huomauttanut, että lukijoiden valistamiseen pyrkivät tavoitteet pitävät aikakauslehden toimittamisen taloudellisesti kannattavana vain harvoin, jos silloinkaan. Se, että lukija tuntee olonsa hyväksi lehteä lukiessaan, saanee hänet viettämään aikaa lehden parissa, ja yhdessä nämä tekijät – hyvä olo ja lukemisajan ottaminen arjessa – oletettavasti pikemminkin lisäävät kuin vähentävät juttujen pedagogista voimaa.

5.5 Tulosten yhteenvetoa: Naistenlehtien toimittajien työssä on useita informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä

Tässä alaluvussa palaan toimittajahaastatteluista tutkimuksen pääkysymyksen pariin ja esittelen kolme keskeistä informaalin pedagogisen toiminnan piirrettä, jotka löysin toimittajien työstä aineiston analyysin avulla.

5.5.1 Piirre 1: Toimittajilla on pedagogisia tavoitteita

Tässä tutkimuksessa pedagogisiksi tavoitteiksi ymmärretään tavoitteet, jotka liittyvät tietojen, taitojen, arvojen tai asenteiden muuttamiseen tai vahvistamiseen. Haastattelut osoittivat, että toimittajilla on useita pedagogisiksi luonnehdittavia tavoitteita, jotka kohdistuvat sekä yksilöihin

että laajemmin yhteiskuntaan. Näitä tavoitteita ei tuoda eksplisiittisesti lukijoiden tietoon, vaan ne ilmenevät rivien välistä muun muassa toimittajien tekemissä aihe- ja näkökulmavalinnoissa.

Aineistossa oli tunnistettavissa kolme tavoitteiden pääluokkaa: 1) ajattelutapojen ravistelu ja asenneilmaston pehmentäminen, 2) yhteiskunnalliseen toimintaan innostaminen ja julkisen keskustelun herättäminen sekä 3) lukijoiden elämänhallinnan tukeminen.

Kaikki toimittajien esiin tuomat tavoitteet ovat selvästi yhteydessä *hyvän edistämiseen*, joka on linjassa jopa kasvatuksen ideaalien (ks. Värrö 2002) kanssa. Hyvä määrittyi muun muassa humaaneiksi elämänarvoiksi, aktiiviseksi kansalaisuudeksi ja voimaantuneiksi yksilöiksi. Osa tavoitteista on peräisin lehden konseptista, osa taas toimittajien omasta arvomaailmasta. Koska jokainen lehti kuvaa asioita omasta näkökulmastaan, toimittajan työn kannalta on erityisen tärkeää, etteivät lehden arvot ja toimintakulttuuri ole ristiriidassa toimittajan omien henkilökohtaisten arvojen kanssa.

Vaikka toimittajilla on siis monia pedagogisia tavoitteita, joista osaan voi liittyä vahvojakin henkilökohtaisia tunteita, heidän on edistettävä niitä hienovaraisesti. Toimittajien mielestä toimittajan ei ole sopivaa ryhtyä lukijoiden opastajaksi, mutta hän voi suunnata lukijoiden huomiota epäsuoremmin esimerkiksi sillä, että hän valitsee juttuun itse arvostamiaan asiantuntijoita ja muita lähteitä. Haastatteluissa kuulunut asiantuntijalähteiden korostus tukee vastauksissa muodostunutta kuvaa lukijan ja toimittajan vertaisasemasta (ks. piirros 2), sillä se häivyttää toimittajan roolia aktiivisena vallankäyttäjänä ja tuo hänet lukijoiden rinnalle tapahtumien seuraajaksi.

5.5.2 Piirros 2: Naistenlehti on jännitteinen pedagoginen tila

Formaaleissa pedagogisissa tilanteissa tai paikoissa pedagogisten toimijoiden on sovitettava oma toimintansa sen ympäristöön – oppilaitoksen opettajan tapauksessa ainakin oppilaisiin, opetussuunnitelmaan ja talon toimintatapoihin. Kutsun tätä pedagogisen tilan jännitteisyydeksi. Vaikka haastattelujen perusteella toimittajilla on suhteellisen vapaat kädet juttujen toteuttamiseen, heidänkin on sovitettava oman työnsä sisältö ja muodot naistenlehden toimintaympäristöön, eli muun muassa lukijoiden ja toimitusorganisaation odotuksiin ja lehden konseptiin. Haastatteluissa tuli selvästi ilmi, että työn ideologisen luonteen vuoksi toimittajan on onnistuttava rakentamaan itselleen työnantajaorganisaatioon sopiva organisatorinen identiteetti (vrt. van Zoonen 1998),

jotta hän pystyy toimimaan työssään ilman suuria sisäisiä ristiriitoja. Ristiriitojen välttämiseksi keskeinen tekijä on toimittajan ja lehden arvomaailman riittävä yhteensopivuus, sillä haastateltavien mukaan jutussa tärkeämpää kuin aihe sinänsä on jutun sopiva näkökulma ja eettisesti kestävä aiheen käsittelytapa.

Vaikka toimittajien ja lukijoiden välinen vuorovaikutus on korostuneen yksisuuntaista ja vaikka juttuja koskevat lopulliset päätökset tehdään toimituksissa, lukijakuntaa pyritään kuuntelemaan herkillä korvalla. Lukijoiden mieltymykset, tarpeet ja toiveet ovatkin – vähintään toimittajien sisäistämien oletusten muodossa – mukana muotoilemassa toimittajien työhön sisältyvää informaalia pedagogista toimintaa, sillä vaikka jutuilla halutaan toisinaan haastaa lukijoiden käsityksiä, ei lukijoita haluta kuitenkaan karkottaa pois. On arkikokemuksen valossa oletettavaa, että eri lukijoiden toiveet lehden sisällön suhteen poikkeavat toisistaan, ja kun samalla informaalin pedagogisen toiminnan kentällä risteävät vielä toimittajien pyrkimykset sekä muun toimitusorganisaation ja kustantajan intressit, on jännitteisyys väistämätöntä. Jännitteisyys kuuluu kuitenkin informaalin pedagogisen toiminnan ja vuorovaikutuksen perusluonteeseen (vrt. Kivelä 2004, 230–234).

Toimittajien työssä lukijoiden kuuntelua vaikeuttaa se, että toimittajat tuntevat lukijansa lähinnä erilaisten lukijatutkimusten tuloksena syntyneiden lukijaprofiilien tasolla. Tästä lukijoiden tuntemattomuudesta huolimatta toimittajat haluavat nähdä itsensä jonkinlaisina lukijoiden ”vertaisryhmäläisinä”. He puhuvat lukijoista jopa saman heimon jäseninä ja itsestään lukijoiden kansakulkijoina, mikä poikkeaa selvästi esimerkiksi uutisjournalismissa vallitsevasta toimittajan ulkopuolisuuden ja objektiivisuuden ihanteesta. Vertaisuuden korostus on luontevassa linjassa naistenlehdille ominaisen ystävättären äänen kanssa. Monessa mielessä toimittajat ovatkin osa lukijoiden aitoa vertaisjoukkoa: he ovat aikuisia naisia, äitejä, puolisoita, siskoja, tyttäriä, työntekijöitä ja veronmaksajia kuten lukijatkin, ja samassa yhteiskunnassa elävinä heillä on yhteistä kokemuspohjaa monista elämänvaiheista, ilmiöistä, iloista ja epävarmuuksista.

Vertaisnäkemystä ja -puhuttelua selittää osaltaan myös se haastatteluissa esille tullut havainto, että koska toimittajat eivät voi tuntea lehden todellisia lukijoita laajassa mittakaavassa, he osoittavat sanansa muun muassa omalle ystävä- ja tuttavapiirilleen, jotka he kokevat omaksi joukokseen. Nämä työn ajatuksellisina apuvälineinä toimivat ystävät ja tuttavat voivat olla joko lehden todellisia lukijoita tai muuten lehden kohderyhmään sopivia.

5.5.3 Piirre 3: Journalistiset käytännöt tukevat työn pedagogisuutta

Kaikessa pedagogisessa toiminnassa on eduksi, että opittavaksi tarkoitettu asia esitetään selkeässä, kiinnostavassa ja koskettavassa muodossa ja niin, että se ottaa huomioon oppijan aiemmat tiedot ja taidot. Samoja ominaisuuksia pidetään myös hyvän aikakauslehtitekstin tunnuspiirteinä. Nämä ominaisuudet – selkeys, kiinnostavuus ja koskettavuus – yhdistyvät etenkin tarinamuotoisissa jutuissa, jotka ovat naistenlehdissä hyvin yleisiä ja joita myös haastatellut toimittajat kirjoittavat paljon. Taitava tarinankerronta on tehokas tapa edistää lukijoiden sosiaalista oppimista, koska hyvä tarina koskettaa lukijan tunteita ja saa hänet eläytymään ja samaistumaan jutun henkilöiden kokemuksiin. Tarinat toimivat Cortésinkin (2005, 60) mukaan ideoiden ja tietojen järjestelyn työkaluina perinteisten kansantarujen ja satujen tapaan.

Toinen aineistossa keskeiseksi osoittautunut informaalin pedagogisen toiminnan muoto on vinkkaaminen. Vinkkimuotoista esitystapaa suosimalla toimittajat toivovat välttävänsä vertaisasemalle vastakkaisen paasauksen ja paremmin tietämisen vaikutelman lukijoiden silmissä. Tyylin suosion voi ymmärtää sen valossa, että riittävän hienovaraisena suosittelun muotona se kunnioittaa lukijan lopullista päätäntävaltaa ja asiantuntijuutta oman elämänsä suhteen. Lisäksi on toimittajan itsensäkin kannalta miellyttävämpää kulkea lukijan vierellä kuin yrittää pysytellä hänen edellään tai yläpuolellaan.

Tarinankerronnan ja vinkkaamisen kaltaisilla journalistisilla käytännöillä toimittajat tulevat rakentaneeksi naistenlehdestä matalahierarkkista pedagogista tilaa, jonka pedagogisuuden havaitseminen voi olla vaikeaa paitsi lukijoille, myös toimittajille itselleen. Se, että naistenlehdet puhuttelevat lukijoitaan ystävinä, saattaa itse asiassa lisätä toimittajan työn pedagogista voimaa, sillä luotettavan ystävän neuvoja kuunnellaan yleensä erityisen herkällä korvalla.

6 TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA

Tutkimuksen arviointi on keskeinen olennainen osa tieteellistä tutkimusta. Tässä luvussa pohdin tutkimusprosessin luotettavuutta ja eettisyyttä, omaa rooliani tutkijana sekä tutkimuksen yleistä onnistumista. Tutkimusprosessin arvioinnin erottaminen yksittäiseksi tutkimusraportin osaksi on monella tapaa keinotekoisia, sillä muun muassa luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät kysymykset ovat luonnollisestikin olleet mielessäni koko tutkimuksen ajan. Samat pohdinnat pilkahtelevat myös tutkimusraportin muissa osissa. Esimerkiksi käsitteisiin liittyvää problematiikkaa olen eritellyt metodiluvussa 4.4.

6.1 Luotettavuuden arviointia

Tutkimuksen luotettavuutta on tapana arvioida kvantitatiivisesta tutkimusperinteestä lähtöisin olevien reliabiliuden ja validiuden käsitteiden avulla (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186). Molemmat käsitteet viittaavat luotettavuuteen, mutta niiden sisältämät peruskysymykset poikkeavat toisistaan selvästi (vrt. Metsämuuronen 2006, 56). Tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta ensin reliabiliteetin ja sitten validiteetin näkökulmasta.

Reliabiliteetin näkökulma keskittyy tutkimuksen toistettavuuteen. Perinteisesti reliabiliteettia on arvioitu kolmen vaihtoehdoisen kysymyksen avulla: 1) voidaanko samaa henkilöä tutkittaessa kahdella tutkimuskerralla saada sama tulos, 2) voivatko kaksi eri arvioitsijaa päätyä samaan lopputulokseen (esimerkiksi samassa haastattelutilanteessa oltuaan) tai 3) voidaanko kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä päätyä samaan lopputulokseen (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186). Hirsjärvi ja Hurme (mt.) päätyvät pitämään tällaisia ehtoja vähintäänkin ongelmallisina, koska ihmiset muuttuvat ajan kuluessa, koska jokainen yksilö – tutkija mukaan lukien – tulkitsee asioita omien kokemustensa perustella ja koska ihmisen käyttäytyminen vaihtelee kontekstin mukaan. Kirjoittajien mukaan reliabiliteetin, kuten myös validiteetin, käsitteen perusoletus on se, että tutkija voi tavoittaa objektiiviseen todellisuuteen ja objektiiviseen totuuteen. Siksi he varovasti ehdottavatkin niiden käytöstä luopumista tai ainakin varauksellista suhtautumista edellä kuvattuihin ”reliabiliuden määrittämistapoihin”. (Mt. 185–186). On myös hyvä muistaa, että tutkimukseni taustaorientaatioksi valitsemani konstruktivismi (ks. 4.1) luku näkee todellisuuden sosiaalisesti rakentuneeksi, minkä vuoksi yhtä ainoaa totuutta ei ole olemassakaan. Kyse on tulkinnoista.

Oman tutkimukseni tapauksessa pidän käyttökelpoisimpana lähestymistapana Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 189) näkemystä, jonka mukaan aineiston kvalitatiivisessa analyysissä reliabelius liittyy pikemminkin tutkijan toiminnan, kuten litteroinnin ja analyysiprosessin, luotettavuuteen kuin haastateltavien vastauksiin ja niiden toistettavuuteen. Reliaabeliutta on tällöin se, että tutkimuksen tulokset ovat mahdollisimman hyvin linjassa haastateltavien ajatusmaailman kanssa, vaikka haastattelujen anti onkin aina haastateltavan ja tutkijan yhteistoiminnan tulosta. (Mt.) Seuraavaksi esittelen niitä tapoja, joilla olen pyrkinyt varmistamaan tulosten ja haastateltavien ajatusmaailman mahdollisimman suuren vastaavuuden.

Teemahaastatteluissa kyselytekniikkani oli ehkä turhankin tarkka ja kysymykset levittäytyivät hyvin laajalle alueelle, minkä vuoksi aineiston käsittely oli työlästä. Rungas materiaali antoi kuitenkin toisaalta lisää varmuutta analysointiin, koska sen avulla pystyin muodostamaan haastateltavien työstä paremman kokonaiskuvan ja saamaan suuremman sisäisen varmuuden siitä, että tulkintani tekevät oikeutta tutkittavien näkemyksille.

Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 185) mukaan haastatteluaineiston laadun kannalta on tärkeää, että litterointi tehdään mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Vaikka en päässytään aloittamaan tallenteiden purkua heti haastattelujakson päätyttyä, eikä litterointi tapahtunut aineiston suuren määrän vuoksi kertaaurakkana, tämä tutkimusvaihe valmistui noin kaksi kuukautta haastattelujen jälkeen. Jälkikäteen ajatellen noudatin litteroinnissa (ks. luku 4.2) todennäköisesti turhankin suurta tarkkuutta, mikä teki työn etenemisestä erittäin hidasta. Kokemattomana litteroijana ja tutkimuksen tekijänä halusin kuitenkin saada aineistosta kaiken edes potentiaalisesti merkityksellisen kerralla tarkkaan kirjalliseen muotoon. Haastatteluissa tuli esille paljon mielenkiintoisia seikkoja, jotka tunnistin tutkimuksen fokuksen kannalta epäolennaisiksi. Lopulta jätin kuitenkin litteroimatta vain hyvin harvoja kohtia, koska pidin tärkeänä sitä, että aineisto oli tarvittaessa käytettävissäni mahdollisimman täydellisenä. Tämä ratkaisu oli työläydestään huolimatta hyödyllinen, sillä jotkin aluksi epäolennaisilta ja ylimääräisiltä tuntuneet aineiston osat osoittautuivat kokonaisuuden hahmottuessa ja analyysin kehittyessä hyvinkin antoisiksi.

Olen kuvannut aineiston analyysiprosessia luvussa 4.4, joten en katso sen toistamista tässä tarpeelliseksi. Analyysitavan kuvauksen lisäksi olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni läpinäkyvyyttä sillä, että olen liittänyt analyysin yhteyteen runsaasti aineistokatkelmia. Niiden avulla lukijan on mahdollista arvioida tulkintojeni ja päätelmieni oikeaan osuvuutta. Tutustuin aineistoon huolellisesti – kyse on oman arvioni mukaan pikemminkin sadoista kuin kymmenistä

tunneista – ja kokeilin useita erilaisia aineiston jäsentämisen tapoja. Henkilökohtaisena ohjenuoranani on ollut se Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 187) argumentoima tutkimuksen ihanne, että tutkimuksen tulee pyrkiä paljastamaan tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa niin hyvin kuin mahdollista. Joskus uuvuttaviltakin tuntuneiden kokeilujen sekä tutkimuskysymysten tarkentamisen ansiosta olen kuitenkin voinut muotoilla tämän tutkimuksen tulokset. Käytän muotoilu-verbiä siksi, että joidenkin tutkijoiden hellimästä ilmaisusta huolimatta aineisto ei puhu, eikä siitä ole noussut mitään itsekseni, vaan asettamani tutkimuskysymys, omat lukutapani, tulkintani ja valintani ovat ohjanneet aineiston järjestymistä keskeisellä tavalla (ks. Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15).

Myös tutkimuksen validiteetti kytkeytyy olennaisella tavalla aiemmin luvussa 4.4 kuvaamiini käsitteellisiin haasteisiin. Laadullisen tutkimuksen sisäisessä validiudessa on Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 187) mukaan kyse ennen kaikkea siitä, ”koskeeko tutkimus sitä, mitä sen on oletettu koskevan, toisin sanoen käytetäänkö tutkimuksessa käsitteitä, jotka heijastavat tutkituksi aiottua ilmiötä. Viime kädessä kysymys on tulkinnan ongelmasta.” Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010, 27) mukaan validiteetin taas ratkaisee se, ovatko kerätyt aineistot ja niistä tehdyt tulkinnat perusteltuja.

Tutkimukseni sisäistä validiteettia voi pitää hyvänä, sillä käsitteellisistä hienosäädöistä huolimatta tutkimuksen peruslähtökohdat ja -oletukset ovat pysyneet samoina läpi tutkimusprosessin. Keräämäni haastatteluaineisto on moniulotteinen, ja haastateltavina ovat juuri he, joiden toimintaa, näkemyksiä ja kokemuksia tutkimuksessa pyritäänkin kuvaamaan, eli naistenlehtien toimittajat. Tutkimuksen ulkoinen validiteetti, eli se, missä määrin tulokset voidaan yleistää erilaisiin tilanteisiin ja henkilöihin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 187–188), on jokseenkin epärelevantti kysymys, sillä monien laadullisten tutkimusten tavoin tämäkään tutkimus ei edes pyri tulosten yleistettävyyteen aineiston ulkopuolella. Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 188) mukaan yleistettävyysongelman yksi ratkaisu on sen hyväksyminen, että tulokset riippuvat ”historiallisista ja kulttuurisista tekijöistä ja että jokainen yksilö on erilainen.” Katson oman tutkimukseni tuloksia juuri tällä tavoin.

6.2 Omien taustatoumusteni tarkastelua

Koska laadullinen tutkimus on väistämättä subjektiivista, tutkimuksen uskottavuuden, rehellisyyden ja tasapainon vuoksi on tärkeää, että tutkija tuo avoimesti esille omat lähtökohtansa

ja taustasitoumuksensa ja arvioi niiden vaikutusta aineistoon ja tutkimusprosessiin (Tynjälä 1991, 391–395; ks. myös Kylmä, Vehviläinen-Julkunen & Lähdevirta 2003).

Tutkimuksen aihevalinta perustuu paljolti omaan opiskelu- ja työhistoriaani. Olen opiskellut tiedotusoppia ja mediakasvatusta sivuaineinani, joten medianäkökulma on ollut läsnä suuressa osassa opintojani. Tunnen toimittajan työtä myös käytännössä, sillä olen työskennellyt opintojeni loppuvaiheessa sekä sanomalehden että naistenlehden kesätoimittajana. Naistenlehdessä työskentelin kuitenkin vasta aineistonkeruuvaiheen jälkeen, joten olen voinut hyödyntää kokemuksiani ja työn arjessa tekemiäni omakohtaisia havaintoja vasta aineistoa analysoidessani. Olen myös useiden suomalaisten naistenlehtien lukija – joidenkin lehtien tapauksessa jo varhaisteinistä lähtien – ja tässä tutkimuksessa usein mainittu lukijan ja lehden ystävyys suhde on itsellenikin tuttu kokemus. Merkittävä tutkimusta suuntaava tekijä on ollut myös se, että pääaineeni on kasvatustiede. Juuri kasvatustieteellisen taustani vuoksi tarkastelen – ja minulle on ollut hyvin luontevaa tarkastella – naistenlehtien toimitustyötä nimenomaan pedagogisesta näkökulmasta.

Uskon, että media-alan omakohtaisesta tuntemuksesta oli etua ainakin aineistoa kerätessä, sillä sen ansiosta pystyin puhumaan journalistisesta työstä toimittajien kanssa heidän omalla kielellään ja osasin kysyä tarkentavia kysymyksiä, joita alaa tuntematon ei välttämättä olisi osannut kysyä. Työkokemuksella ja melko laajalla taustakirjallisuuteen etukäteen perehtymisellä on kuitenkin kääntöpuolensa, sillä niiden seurauksena saatoin ohittaa tutkimushaastattelussa joitakin merkityksellisiä asioita siksi, että pidin niitä alan itsestäänselvyyksinä. Olisi voinut myös kuvitella, että suhteellinen kokeneisuuteni journalististen haastatteluiden tekijänä olisi auttanut minut tutkimushaastattelussa aloittelijan virheiden yli. Niin ei kuitenkaan käynyt. Yleistä jännitystä tämä haastatteluhistoriani onnistui kyllä lievittämään, mutta jälkeinpäin jouduin silti toteamaan muun muassa sen, että täytin hiljaiset hetket turhan herkästi omalla puheellani. Oma henkilökohtainen kosketuspintani journalismiin on luonut myös paineita, sillä prosessin aikana olen monesti kokenut, että eteen noussut kysymys on jotakin, johon minun pitäisi alaa jonkin verran sisältä päin nähneenäkin tietää vastaus.

Tässä yhteydessä haluan tuoda esille vielä sen taustasitoumuksiin liittyvän tekijän, että olen saanut tutkimukseni tekemistä varten Journalistisen kulttuurin edistämissäätiön opiskelija-apurahan. Apurahalla ei ole ollut vaikutusta tutkimuksen sisältöön tai muihin tutkimusprosessin aikana tekemiini ratkaisuihin.

6.3 Tutkimuksen eettisten kysymysten tarkastelua

Täyttääkseen tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset tutkimuksen on oltava paitsi luotettavaa, myös eettistä. Tutkimukseen liittyvä eettinen toiminta voidaan jakaa kahteen pääluokkaan: eettisyyteen tiedon hankinnassa ja eettisyyteen tiedon käytössä (Eskola & Suoranta 2005, 52).

Tiedon hankinnan eettisyyteen liittyy erityisesti se, että tutkittaville annetaan mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Tässä tutkimuksessa on menetelty juuri siten. Kysyin toimittajilta avoimesti ja ilman suostuttelua jo ensimmäisen yhteydenoton aikana, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Kaikki vastasivat myöntävästi. Tutkimuksen alustava tutkimuskysymys oli haastatteluista sopimisen aikaan vasta muotoutumassa, mutta kerroin toimittajille tekeväni kasvatustieteen opinnäytetyötä ja että haluan selvittää tutkimuksessani sitä, mitä he ajattelevat oman työnsä vaikutusmahdollisuuksista suhteessa lukijoihin.

Tutkimusta varten kerätyn tiedon käytössä korostuvat etenkin luottamuksellisuus ja tutkittavien anonymiteetti, eli tunnistamattomuus (mt. 56). Tämän tutkimuksen tapauksessa luottamuksellisuuden vaaliminen on tarkoittanut erityisesti siitä huolehtimista, ettei haastateltavien henkilöyksiä selviä tutkimusraportista. Tämän taatakseni olen poistanut aineistokatkelmista kaikki työnantajalehteen viittaavat tiedot ja käytän toimittajista persoonattomia tunnistimenimiä. Samasta syystä olen erottanut toisistaan haastateltavien taustatiedot ja yksittäisten toimittajien vastauksia esittelevät tekstin kohdat. En kertonut haastateltaville, minkä muiden lehtien toimittajia tutkimukseen osallistuu, vaikka jotkut haastateltavista kysyivät asiaa. En myöskään tuonut omaaloitteisesti esille sitä, kuka haastateltavan kollegoista on mukana tutkimuksessa.

Ainoan poikkeuksen anonymiteettiin tein tutkimusyhteistyön vuoksi, sillä olin sopinut luovuttavani tiettyjä osia autenttisesta haastatteluaineistosta Iris Ruoholle ja Laura Saarenmaalle heidän tutkimuksensa valmisteluja varten. Tämänkin poikkeuksen tein kuitenkin toimittajien luvalla. Asiasta sovittiin varsinaisesti kunkin haastattelun aikana, mutta kysyin luvan haastateltavilta vielä jälkikäteen sähköpostitse, sillä kaikkien kanta ei tallentunut muistiinpanoihini tai haastattelutallenteelle. Haastateltavat saivat itse päättää, luovutinko heidän vastauksiaan tutkijoille ja jos, niin millaisin taustatiedoin. Osa antoi luvan luovuttaa vastaukset omalla nimellään, osa lehtitiedon kera, osa halusi pysyä kokonaan anonymyminä ja osa ei vastannut viestiini, jolloin en luonnollisestikaan toimittanut heidän vastauksiaan eteenpäin. Oma osuuteni tässä toisessa tutkimuksessa rajoittui tähän yhteistyöhön.

Haastatteluaineistoa olen säilyttänyt omalla tietokoneellani, muistitikulla ja joinakin paperitulosteina. Kaiken kaikkiaan olen pyrkinyt huolellisuuteen ja varovaisuuteen kaikissa tutkimuksen vaiheissa, jotta ansaitsisin sen luottamuksen, jota haastateltavat ovat osoittaneet minua kohtaan suostuessaan mukaan tutkimukseen.

6.4 Tutkimuksen kokonaisuuden arviointia

Katson tutkimuksen täyttäneen tavoitteensa, sillä onnistuin vastaamaan päätutkimuskysymykseeni ja tekemään naistenlehtien toimittajien työhön sisältyvää informaalia pedagogista toimintaa näkyväksi. Tutkimuksen onnistumisen kannalta oli suureksi eduksi, että haastateltavat puhuivat työstään mielellään ja että he olivat taitavia pohtimaan sen eri piirteitä uusistakin näkökulmista. Samalla tuli ainakin tältä osin kumotuksi se opiskeluaikanani kuulemani vahvasti yleistävä myytti, jonka mukaan toimittajat eivät halua puhua työstään.

Vaikka kasvatustieteen ja journalistiikan tutkimuksellinen yhdistäminen on ollut kiehtovaa, se on ollut myös hyvin haasteellista erityisesti käsitteiden kannalta. Jos aloittaisin tutkimuksen teon nyt uudelleen, kiinnittäisin vielä enemmän huomiota tutkimuksen metodologisten lähtökohtien pohtimiseen ja keskeisten käsitteiden valintaan jo ennen haastatteluiden tekemistä, sillä se jämäköittäisi, helpottaisi ja nopeuttaisi tutkimusprosessia kauttaaltaan. Toisinaan olen kokenut, että kahden tutkimusalan vastauksien sijasta olen koonnut eteeni kahden alan suurimmat kysymykset: loppujen lopuksihan tutkimus sivuaa kysymystä siitä, mitä kasvatusta ja journalismi pohjimmiltaan ovat ja mikä on niiden suhde toisiinsa. Vaikka tutkimuksen aihe on siis osoittautunut haastavaksi – paljon haastavammaksi kuin osasin etukäteen ajatellakaan – koen oppineeni prosessin aikana paljon niin toimittajan työstä, tutkimuksen tekemisestä kuin pedagogisista ilmiöistä. Matkalla ei ole ollut tarjolla valmiita ratkaisuja tai vahvoja tutkimusmalleja, mutta vastausten – vaikka vain alustavien ja osittaistenkin – löytäminen on tuntunut sitäkin palkitsevammalta.

Yhtenä henkilökohtaisena toiveenani ja tavoitteenani on ollut, että tutkimukseni myötä naistenlehdet alettaisiin ottaa vakavammin sekä kasvatuksen että journalismin kentällä. Nähdäkseni tutkimukseni antaa tällaiselle muutokselle perusteita. Olen ilahtunut ja vaikuttunut tutkimuksessa esiin tulleesta naistenlehtitoimittajien yhteisestä pyrkimyksestä auttaa lukijoita rakentamaan hyvää elämää heille itselleen ja muille. Tällaiset hyvän edistämisen pyrkimykset ovat erinomainen lähtökohta mille tahansa pedagogiselle toiminnalle.

7 LOPUKSI

Olen selvittänyt tässä haastattelututkimuksessa sitä, millaisia informaalin pedagogisen toiminnan piirteitä naistenlehtitoimittajien työssä on nähtävissä. Tutkimuksen päätuloksena toimittajien työstä löytyi kolme keskeistä informaalin pedagogisen toiminnan piirrettä. Osoittautui, että 1) naistenlehtitoimittajien työ on pedagogisesti tavoitteellista, 2) naistenlehteä voidaan pitää pedagogisten pyrkimysten jännitteisenä tilana ja 3) naistenlehtityön journalistiset käytännöt tukevat toimittajien pedagogisia tavoitteita. Piirteet on esitelty laajemmin luvussa 5.5, mutta tässä yhteydessä on paikallaan luoda niihin vielä lyhyt kokoava katsaus.

Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimustulosten mahdollistamia johtopäätöksiä. Toisessa, koko tutkielman päättävässä alaluvussa keskityn puolestaan jatkumahdollisuuksien hahmotteluun.

7.1 Johtopäätöksiä

Tämän tutkimuksen peruslähtökohtana on ollut ajatus siitä, että media on nykyään yksi länsimaalaisten ihmisten merkittävistä oppimisen paikoista, niin sanotuista pedagogisista tiloista. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on ollut ylittää tämä median pedagogisuudesta käytävän keskustelun yleistaso ja edetä yksittäisten toimittajien kokemuksiin.

Haastateltujen toimittajien ensireaktiot ja näkemykset heidän työnsä pedagogisten ulottuvuuksien olemassaolosta ja merkittävydestä vaihtelivat paljon. Ajatus oli monelle uusi ja erikoinen. Haastattelujen päättyessä toimittajat olivat kuitenkin lähes yksimielisiä siitä, että media kasvattaa, eli että medially on pedagogisia ulottuvuuksia. Eräs haastateltavista esimerkiksi vierasti ensin koko näkökulmaa, mutta hetken mietittyään hän kuitenkin totesi, että median sisältöjen avulla ihmiset voivat oppia ymmärtämään itseään ja omia toimiaan. Myös toinen toimittaja, joka oli epävarma pedagogisten ulottuvuuksien olemassaolosta, katsoi median kuitenkin osallistuvan ihmisten ajatusten ja maailmankatsomuksen muotoiluun, mikä tässä tutkimuksessa ymmärretään juuri informaaliksi pedagogiseksi toiminnaksi.

Vaikka medially nähtiin olevan pedagogista voimaa, toimittajien oli aluksi vaikea nähdä itseään minkäänlaisessa pedagogisessa roolissa. He liittivät tuon roolin paremmin tietäjän asemaan, jota he eivät pitäneet naistenlehden toimittajalle sopivana. Kuten edellä tuli ilmi, haastattelut olivat monelle toimittajista todennäköisesti ensimmäinen tilanne, jossa he pohtivat omaa työtään

kasvatuksen näkökulmasta. Tältä kannalta tutkimushaastattelutkin on mahdollista nähdä yhdenlaisiksi pedagogisiksi tilanteiksi, joissa toimittajat saattoivat tulla uudella tavalla tietoisiksi oman työnsä potentiaalista.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan toimittajat asettavat teksteilleen monentyypisiä lukijoiden merkitysrakenteiden muuttumiseen tai vahvistumiseen, eli oppimiseen, tähtääviä tavoitteita. He pyrkivät paitsi ravistelemaan lukijoiden ajattelutapoja ja pehmentämään asenneilmastoa, myös innostamaan yhteiskunnalliseen toimintaan, aktivoimaan julkista keskustelua ja tukemaan lukijoiden elämänhallintaa. Ari Kivelän (2004) esittämää pedagogisen toiminnan määritelmää soveltaen naistenlehden lukemistilanteet voidaan nähdä lukijoiden sivistymisprosessien ja toimittajien informaali pedagogisten pyrkimysten kohtaamisina, joiden luonne on jo lähtökohtaisestikin jännitteinen. Tämä tekee naistenlehdestä pedagogisesti jännitteisen tilan, jossa vallasta taistelee myös toimittajan työnantajalehti. Sen näkökulmaa voi pitää korostuneen liiketaloudellisena. Myös toimittajien henkilökohtaisia pedagogisia pyrkimyksiä rajoittavat toimitustyön jatkuvasti kiristyvät vaatimukset, kuten juttujen myyvyys ja aikataulupaineet. Toisaalta naistenlehtien toimittajilla on käytettävissään erilaisia työn pedagogisuutta tukevia keinoja tai työkaluja. Niitä ovat esimerkiksi sosiaalisen oppimisen kannalta otollinen tarinamuotoisuus ja lukijan ja toimittajan tasavertaisuutta ja kuviteltua ystävyysuhdetta korostava vinkkaaminen.

Yhteenvedona voidaan todeta, että naistenlehtitoimittajien työtä on perusteltua pitää informaalina pedagogisena toimintana. Tämä toiminta näyttäytyy tutkimuksessa pikemminkin erilaisten valinnanmahdollisuuksien esittelynä ja oppimisen mahdollisuuksien hienovaraisena tarjoiluna kuin ”oikeiden polkujen” osoittamisena.

Tutkimustulosten valossa toimittajakoulutuksessakin olisi syytä pohtia toimittajuuden informaaleja pedagogisia puolia ja kannustaa opiskelijoita kasvattamaan omaa tietoisuuttaan siitä, millaista maailmaa he haluavat edistää tulevassa ammatissaan ja millä tavoin. Tätä etukäteispohdiskelua voi pitää erityisen tärkeänä nyt, kun media-alaa puristavat taloudelliset haasteet, toimittajia uhkaavat yt-neuvottelut, ja toimitustyön perusteellisuutta syö työn tehokkuuden kasvava vaatimus. Työkiireiden keskellä vaihtoehtoisten esitystapojen ja työn laajempien seurausten pohtiminen kun on usein haastavaa, jollei lähes mahdotonta.

Vaikka tässä tutkimuksessa haastatellut naistenlehtien toimittajat suhtautuvat työhönsä hyvin vastuullisesti, haastattelut antoivat viitteitä myös siitä, että kenties juuri työn paineiden seurauksena

toimittajat haluaisivat siirtää mediasisältöjen tulkintoja koskevaa vastuuta entistä vahvemmin lukijoille. Eräs haastateltavista kiteytti tämän erityisen hyvin:

”Musta pitäis ehkä enemmänki opettaa ihmisiä, lukijoita, kuulijoita ymmärtämään se, että tää ei oo todellakaan herran sanaa tää, minkä täältä lehdestä luet, tai radiosta kuulet, televisiosta kuulet, vaan että tää on tän yhden toimittajan tai ton yhden lehden tai yhden viestimen tämänhetkinen näkökulma. Tietää, että jutun, jos sä kirjoitat tällä viikolla nii siitä tulee erilainen ku jos sä kirjoittaisit sen ens viikolla, joka tapauksessa, että se on niin monesta asiasta kiinni.”
(Toimittaja 2)

Käsillä olevan tutkimuksen rikas aineisto tuo esiin ammattilaisten joukon, jonka näkemyksiä on tutkittu toistaiseksi suhteellisen vähän, ja vielä vähemmän kasvatuksen maailman näkökulmasta. Tutkimus on mahdollista nähdä journalismin sisäisiä järjestyksiä ja toimintalogiikoita purkavana pelinavauksena, joka voi tarjota uudenlaisia näkökulmia niin kasvatustieteilijöille, journalisteille kuin mediakasvatuksen parissa toimiville.

7.2 Jatkolukuja

Tutkimukselle lienee tyypillistä, että prosessin lopussa kädessä on vastaus tutkimuksen pääkysymykseen, mutta myös nipullinen avoimia kysymyksiä, joiden vastaamiseen tarvitaan lisää tutkimusta. Niin on käynyt tässäkin.

Tutkimukseni ei anna vastauksia esimerkiksi siihen, millaisia erilaisia pedagogisia orientaatioita tai suuntautumistyyylejä yksittäisillä naistenlehtitoimittajilla on, ja miten ne ovat yhteydessä muun muassa heidän henkilöhistoriaansa. Orientaatioiden selvittäminen olisikin mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe. Uskoakseni se täydentäisi tässä hahmottelemaani toimittajien informaalin pedagogisen toiminnan yleiskuvaa, joka keskittyy toimittajia yhdistäviin piirteisiin. Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe löytyy lukijanäkökulmasta. Tämän tutkimuksen jatkoksi olisi kiinnostavaa saada lisätietoa siitä, miten naistenlehtien lukijat kokevat toimittajien informaalit pedagogiset pyrkimykset, ja millaisina informaalin oppimisen paikkoina tai tiloina naistenlehdet näyttäytyvät heille.

Pedagogisilla näkökulmilla voisi olla annettavaa myös painettujen lehtien ja lehtien verkkosivujen muodostamien kokonaisuuksien kehittämisessä. Lehtien verkkosivuista olisi mahdollista rakentaa entistä puhuttelevampia paikkoja, joissa toimittajat ja muut toimitusorganisaation jäsenet valottavat juttujen taustoja, tuovat esille omia ajatuksiaan tekoprosessin eri vaiheista ja kannustavat lukijoita

ideoimaan, äänestämään, keskustelemaan ja kommentoimaan. Tämän tyyppisiä kokeiluja on jo tehtykin. Yksi tuoreimmista suomalaisista esimerkeistä on naistenlehti Oliviassa toteutettu Oma Olivia (Oma Olivia 2012), jossa toimitustyötä tehdään yhdessä lukijoiden kanssa. Uskon mediakentällä olevan tilaa muillekin vastaaville avauksille. Ne vaativat lehdiltä resursseja ja uskallusta, sillä toimitusprosessin avaaminen merkitsee samalla sitä, että lehdet altistavat itsensä kritiikille ja nykyisten toimintatapojensa kyseenalaistamiselle. Tuloksena voisi kuitenkin syntyä matalahierarkkisia ja innostavia informaaleja pedagogisia tiloja, joissa lukijat ja toimittajat voivat oppia toinen toisiltaan.

LÄHTEET

- Abrahamson, D. 2007. Magazine Exceptionalism. The concept, the criteria, the challenge. *Journalism Studies* 8 (4), 667–670.
- Aikakausmedia 2011a. Aikakauslehtinimikkeiden määrä.
<<http://www.aikakauslehdet.fi/Etusivu/Tietoa-Tutkimuksia/Perusfaktat/Aikakauslehtien-nimikemaarat/Aikakauslehtinimikkeet/>>. Luettu 6.11.2011.
- Aikakausmedia 2011b. Mediakortit.
<<http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=12341&vuosi=2011>>. Luettu 23.7.2012.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Cortés, C. E. 2005. How the Media Teach. Teoksessa G. Schwarz & P. U. Brown (toim.) *Media Literacy: Transforming Curriculum and Teaching*. 104th Yearbook of the National Society for the Study of Education. Part I. Massachusetts: Blackwell Publishing Malden, 55–73.
- Dohmen, G. 1998. Another Approach to get more Adults into Continuous Learning. Teoksessa P. Alheit & E. Kammler (toim.) *Lifelong Learning and its Impacts on Social and Regional Development*. Contributions to the First European Conference of Lifelong Learning. Bremen: Donat Verlag, 223–230.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: Gummerus, 24–42.
- Fairclough, N. 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Ferguson, M. 1985 (1983). *Forever Feminine: Women's Magazines and the Cult of Femininity*. Aldershot: Gower.
- Giroux, H. A. 1996. *Fugitive Cultures: Race, Violence and Youth*. New York: Routledge.
- Giroux, H. A. 1999. Cultural Studies as Public Pedagogy. Making the Pedagogical More Political. *Encyclopaedia of Philosophy of Education*.
<http://www.ffst.hr/ENCYCLOPAEDIA/doku.php?id=cultural_studies_and_public_pedagogy>. Luettu 30.10.2011.
- Giroux, H. A. 2000. *Impure Acts. The Practical Politics of Cultural Studies*. New York: Routledge.
- Giroux, H. A. & McLaren, P. 1992. Introduction. Media Hegemony. Towards a Critical Pedagogy of Representation. Teoksessa J. Schwoch, M. White & S. Reilly (toim.) *Media Knowledge. Readings in Popular Culture, Pedagogy, and Critical Citizenship*. Albany: State University of New York Press. XXIII.

- Gough-Yates, A. 2003. *Understanding Women's Magazines. Publishing, Markets and Readerships.* London: Routledge.
- Haavisto, S. 1999. *Käytännön sanelema juttu? Aikakauslehtigenreä etsimässä.* Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Hartley, J. 1999. *Uses of Television.* London and New York: Routledge.
- Heikkinen, H.L.T., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. 2005. Kartta kasvatustieteiden maastosta. *Kasvatus* (5), 340–354.
- Heinonen, A. 1995. *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat.* Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja. Sarja A; 84/1995.
- Heinonen, A. 1996. Ihanteet ja arki – Journalistien itsekritiikki. Teoksessa H. Luostarinen, U. Kivikuru & M. Ukkola (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia.* Jyväskylä: Gummerus, 87–104.
- Helle, M. 2010. *Toimitustyö muutoksessa. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsitteellistämisen ja kehittämisen kehyksenä.* Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1578. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hemánus, P. 1976. *Joukkotiedotus piilovaikuttajana.* Keuruu: Otava.
- Hemánus, P. 1990. *Journalismin perusteet. Johdatusta tiedotusoppin 2.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Hermes, J. 1995. *Reading Women's Magazines. An Analysis of Everyday Media Use.* Cambridge: Polity Press.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Holmes, T. 2007. *Mapping the Magazine. An Introduction.* *Journalism Studies* (8) 4, 510–521.
- Huovila, T. 1998. *Toimittaja – vastuussa oleellisesta muutoksessa.* Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja. 3. painos. Jyväskylän yliopisto: Yliopistopaino.
- Jarvis, P. 1987. *Adult Learning in the Social Context.* London, New York and Sydney: Croom Helm.
- Jarvis, P. 1992. *Paradoxes of Learning. On Becoming an Individual in Society.* 1st Edition. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Journalistiliitto. 2012. *Jäsenmäärän kehitys.*
<http://www.journalistiliitto.fi/liitto/liiton_jasenet/jasentilastoja/jasenmaaran_kehitys/>.
Luettu 8.1.2012.
- Juntunen, L. 2009. *Kiireen ja kilpailun haasteet journalistiselle etiikalle.* Teoksessa E. Väliaverron (toim.) *Journalismi murroksessa.* Helsinki: Gaudeamus, 171–192.

- Jyväskylän yliopisto. 2012. Humanistisen tiedekunnan kurssimateriaalisivusto Koppa. Menetelmäpolkuja humanisteille. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja>> Luettu 21.9.2012.
- Kansallinen mediatutkimus 2011. KMT Lukija Syksy 2010/Kevät 2011 lukijamäärät pääkohderyhmissä. <http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukija_S10-S11_perustaustat.pdf>. Luettu 14.1.2012.
- Karvonen, E. 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kauppila, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2008. Elämänkulku ja elinikäinen oppiminen. Teoksessa J. Suoranta, J. Kauppila ja H. Rekola, P. Salo & M. Vanhalakka-Ruoho. Aikuiskasvatuksen risteysasemalla. Johdatus aikuiskasvatukseen. Joensuun yliopiston täydennyskeskuksen julkaisuja, sarja B. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 41–113.
- Kellner, D. 1998. Mediakulttuuri. Suom. R. Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.
- Kivelä, A. 2004. Subjektifilosofiasta pedagogisen toiminnan teoriaan. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. Series E, Scientiae rerum socialium. Oulu: Oulun yliopisto. <<http://herkules oulu.fi/isbn9514273052/>> .
- Kotilainen, S. 2001. Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 807. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kotilainen, S. 2009. Suhteet mediaan – Avainkokemuksia nykykulttuurissa. Johdanto teokseen S. Kotilainen (toim.) Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Jyväskylän yliopisto, 7–18.
- Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru U. (toim.) 1999. Mediakasvatus. Helsinki: Edita.
- Kotilainen, S. & Kivikuru, U. 1999. Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa S. Kotilainen, M. Hankala & U. Kivikuru (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Edita.
- Kunelius, R. 2000. Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. Tiedotustutkimus 23 (3), 4–27.
- Kupiainen, R. 2005. Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. 2005. Sosiokulttuurinen innostaminen yhteisöllisyyden rakentamisena. Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski. Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino, 335–357.
- Kuutti, H. 2006. Uusi mediasanasto. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Kylmä, J., Vehviläinen-Julkunen, K. & Lähdevirta, J. 2003. Laadullinen terveystutkimus – mitä, miten ja miksi? Duodecim 119 (7), 609–615.

- Lacey, C. & Longman, D. 1997. *The Press as Public Educator: Cultures of Understanding, Cultures of Ignorance*. Luton: John Libbey Media. University of Luton.
- Lahtinen, A. 2005. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Maija Töyryn väitöshaastattelu. Ennen ja nyt (2). <http://www.ennenjanyt.net/2005_2/lahtinen4.pdf>. Luettu 6.11.2011.
- Leiman, M. I.a. Avuttomuus ja toimijuus. Teoksessa Tuetusta toimijuudesta itsenäiseen toimijuuteen. Dialoginen ohjaus ja neuvonta käytännössä. Optio työelämään – Joensuun seudun EQUAL. Polku työelämään -osahankkeen julkaisuja. <<http://www.pkky.fi/Resource.phx/pkky/hallinto/opiskelu/opiskelu.htx.i1551.pdf>>. Luettu 1.6.2011.
- Lindeman, M. 1997. Elämisperäinen ja rationaalinen ajattelu. Tieteessä tapahtuu (5). <<http://www.tieteessatapahtuu.fi/597/lindema.html>>. Luettu 23.7.2012.
- Malmberg, I. 1998. Uroot ja naaraat – Journalismin kaksi tiedonintressiä. Teoksessa A. Kantola & T. Mörä (toim.) *Journalismia! Journalismia?* Porvoo: WSOY, 41–52.
- Malmberg, R. 1991. Naistenlehdet ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa P. Tommila (toim.) *Suomen lehdistön historia 8. Aikakauslehdistön historia. Yleisaikakauslehdet*. Jyväskylä: Gummerus, 193–291.
- Marsick, V. J. & Watkins, K. E. 1990. *Informal and Incidental Learning in the Workplace*. London: Routledge.
- McLaren, P. & Farahmandpur, R. 2001. Critical Literacy for Global Citizenship. *Center X Forum* 1 (2). 1, 9–10.
- Melin-Higgins, M. 1996. *Pedagoger och spårhundar. En studie av svenska journalisters yrkesideal. Istitutionen för journalistik och masskommunikation. Göterborgs universitetet*.
- Metsämuuronen, J. 2006. Metodologian perusteet ihmistieteissä. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.) *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp.
- Niinistö, H. & Suoranta, J. 2008. Mediakasvatus globaalin vastuun edistämiseksi. Teoksessa L. Rohweder (toim.) *Kasvaminen globaaliin vastuuseen. Yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja. Opetusministeriön julkaisu 2008:40*. <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm40.pdf>>. Luettu 24.2.2010.
- Nuutinen, P. 2000. Opettajat vallassa ja vallan alla. Teoksessa J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (toim.) *Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 177–189*. <<http://sokl.joensuu.fi/verkkajulkaisut/kipinat/kansi.htm>>. Luettu 3.6.2012.
- Nygren, G. 2008. *Yrke på glid. Om journalistrollens de-professionalisering*. Stockholm: Sim(o).
- Nyysölä, K. 2008. *Mediakulttuuri oppimisympäristönä*. Opetushallitus. Helsinki:Edita.

- Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. 2009. Lukijalle (johdanto) sekä Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa. Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino, 7–12; 13–38.
- Oma Olivia 2012. Olivia-lehden Oma Olivia -verkkosivut <<http://www.omaolivia.fi/>>. Luettu 30.9.2012.
- Oulun yliopisto. 2011. Opiskelijan hyvinvointisivusto. Elämänhallinta. <http://www oulu.fi/hyvinvointi/opiskelijan_terveys__ja_voimavarat/elamanhallinta.htm> Luettu 20.4.2011.
- Paavilainen, U. 1999. Aikakauslehti kiinnostaa nuoria – myös opetuksen materiaalina. Teoksessa S. Kotilainen, M. Hankala & U. Kivikuru (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Edita, 133–146.
- Pantti, M. 2009. Tunteellisempaa journalismia. Teoksessa E. Väliaverron (toim.) Journalismi murroksessa. Helsinki: Gaudeamus, 193–206.
- Panula, J. 1997. Vaikutussuhde, käyttösuhde, merkityssuhde. Näkökulmia todellisuuden, joukkoviestinnän ja yleisön väliseen suhteeseen. Jyväskylä: Atena.
- Pikkarainen, E. 2004. Merkityksen ongelma kasvatustieteessä. Lähtökohtia pedagogisen toiminnan perusrakenteen analyysiin. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Oulu: Oulun yliopisto. <<http://herkules oulu.fi/isbn9514273214/isbn9514273214.pdf>>. Luettu 24.5.2011.
- Puustinen, L., Ruoho, I. & Mäkelä, A. 2006. Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat. Teoksessa A. Mäkelä, L. Puustinen ja I. Ruoho (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 15–44.
- Railo, E. 2011. Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuviissa vuosina 1975–2005. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto.
- Raivio, J. 2012. “Serenadi G-ruudissa”. Jerry Cottonin portinvartijat. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopiston viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Roos, J.-P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ruoho, I. 2006. Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa A. Mäkelä, L. Puustinen & I. Ruoho (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 171–192.
- Ruoho, I. & Torkkola, S. 2010. Journalismin sukupuoli. Tampere: Vastapaino.
- Ruoho, I. & Saarenmaa, L. 2011. Edunvalvonnasta elämänpolitiikkaan. Naistenlehdet journalismina ja julkisuutena. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö & Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Räty, P. 1998. Henkilökuvaa ajan kuvana. Teoksessa Kantola, A. & Mörä, T. (toim.) Journalismia! Journalismia? Juva: WSOY, 137–150.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 15.3.2011.
- Salovaara, H. 2004. Oppimisen teoriasta tukea tieto- ja viestintätekniiikan käyttöön. Käsittehakemisto. Suomen virtuaaliyliopiston opetusmateriaaleja. <http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_1/johdanto.htm>. Luettu 12.4.2011.
- Sandlin, J. A., Schultz, B. D. & Burdick, J. (toim.) 2010. Handbook of Public Pedagogy. Education and Learning Beyond Schooling. London and New York: Routledge.
- Sanomalehtien liitto. 2011. Eri viestimien päivittäiseen seuraamiseen käytetty aika 2007. <<http://www.sanomalehdet.fi/?s=2486>>. Luettu 15.4.2012.
- Sanomalehtien liitto. 2012. Osuudet eri viestimien päivittäiseen seuraamiseen käytetystä ajasta 2010. <<http://www.sanomalehdet.fi/index.phtml?s=139>>. Luettu 15.4.2012.
- Schubert, W. H. 2010. Outside Curricula and Public Pedagogy. Teoksessa J. A. Sandlin, B. D. Schultz & J. Burdick (toim.) Handbook of Public Pedagogy. Education and Learning Beyond Schooling. London and New York: Routledge, 10–19.
- Siivonen, J. 2006. Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa A. Mäkelä, L. Puustinen & I. Ruoho (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.
- Siljander, P. 2011. Uusia näkökulmia kasvatustieteen tieteenalakehitykseen. Antti Saaren väitöskirjaa ”Kasvatustieteen tiedontahto. Kriittisen historian näkökulmia suomalaiseen kasvatuksen tutkimukseen” koskeva arvostelu. Kasvatus & Aika (2). <http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/saaren_arvostelu_0806111456.pdf>. Luettu 24.9.2012.
- Sirkkunen, E. 1996. Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua sanomalehtiutisen ympärillä. Teoksessa H. Luostarinen, U. Kivikuru & M. Ukkola (toim.) Sopolisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Jyväskylä: Gummerus, 61–82.
- Suoranta, J. 1998. Kriittinen pedagogiikka ja mediakasvatus. Tiedotustutkimus 21 (1), 32–45.
- Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Mitä kasvattajien tulee tietää. Jyväskylä: Gummerus.
- Suoranta, J. 2006. Koulutussosiologiasta julkiseen pedagogiikkaan. Kirja-arvio. Yhteiskuntapolitiikka 71 (6), 670–672.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.

- Tuomisto, J. 1992. Aikuiskasvatuksen perusaineksia. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisusarja B 2/92. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tuomisto, J. 1994. Elinikäisen oppimisen muodot – teoreettiset lähtökohdat ja käytäntö. Teoksessa A. Kajanto & J. Tuomisto (toim.) Elinikäinen oppiminen. Vapaan sivistystyön 35. vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus, 13–45.
- Tuomisto, J. 2003. Elinikäisen oppimisen toinen sukupolvi – unohtuiko jotain? Teoksessa P. Sallila (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura, 49–83.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. Kasvatus 22 (5–6), 387–398.
- Tynjälä, P. 2000. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. Tampere: Tammi.
- Töyry, M. 2005. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Akateeminen väitöskirja. Viestinnän julkaisuja 10. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Töyry, M. 2006a. Anna, Akkaväki ja Tulva sukupuolisopimuksen neuvottelukenttänä. Teoksessa A. Moring (toim.) Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa. Helsinki: Otava, 77–84.
- Töyry, M. 2006b. Nainen mediassa – Kuinka sukupuolta rakennetaan ja luetaan. Teoksessa R. Lehtimäki (toim.) Nainen mediassa. Naistoimittajat ry. 60 vuotta. Helsinki: Edita, 92–105.
- Töyry, M. 2006c. Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa A. Mäkelä, L. Puustinen & I. Ruoho (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 207–225.
- Töyry, M. 2008. Naistenlehtien keskinäiset erot ja samankaltaisuudet. Tiedotustutkimus 31 (1), 21–34.
- Töyry, M. 2009. Lukijalähtöisyys aikakauslehtijournalismissa. Teoksessa E. Väliverronen (toim.) Journalismi murroksessa. Helsinki: HakaPaino, 129–149.
- Töyry, M., Rätty, P. & Kuisma, K. 2008. Editointi aikakauslehdessä. Jyväskylä: Gummerus.
- Van Zoonen, L. 1998. A professional, unreliable, heroic marionette (M/F). Structure, agency and subjectivity in contemporary journalisms. *European Journal of Cultural Studies* 1 (1), 123–143.
- Varto, J. 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Elan Vital. <http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf>. Luettu 24.9.2012.
- Värri, V.-M. 2002. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Akateeminen väitöskirja. Matemaattisten tieteiden laitos. Tampereen yliopisto.

- Ylistö, S. 2006. Vastuussa omasta elämästä. Elämänhallinta sosiologisena näkökulmana jälkimodernin ihmisen elämään. Sosiologian Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Suom. R. Sironen ja J. Tuormaa. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1. Ennakkotehtävä

Hei,

Kiitos, että lupauduit haastateltavakseni. Osallistumisesi on todella tärkeää tutkimukseni kannalta. Lähetän tässä lämmittelykysymyksen, josta kerroin. Sen vastauksia, kuten taustatietojakin, tullaan käyttämään tutkimusaineistona haastattelun ohessa. Ensin kuitenkin vielä pari tutkimuksen taustoihin liittyvää asiaa.

Pääaineeni on siis kasvatustiede ja teen graduani Tampereen yliopiston Kasvatustieteiden laitokselle. Lisäksi teen yhteistyötä yliopistolla toimivan Journalismin tutkimusyksikön kanssa. Yhteistyö tarkoittaa sitä, että joitakin haastatteluvastauksia saatetaan käyttää yksikössä meneillään olevassa naistenlehtitutkimuksessa. Lisätietoja tuosta tutkimushankkeesta löydät täältä: <http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/jourtutkimus/tutkimus/naistenlehti.php>

Aivan kuten gradussani, myös tutkimusyksikön tutkimuksessa huolehditaan siitä, ettei tutkittavien henkilöllisyys käy ilmi valmiista tutkimuksesta. Jos vastauksiasi EI SAA käyttää tässä toisessa tutkimuksessa, kerrothan siitä sähköpostissasi.

Sitten lämmittelykysymykseen, joka on: miten ja miksi sinusta tuli naistenlehden toimittaja? Voit vastata suoraan tähän sähköpostiin ja kirjoittaa vapaasti niin pitkästi tai lyhyesti kuin haluat. Kaikki ajatuksesi ovat tutkimukselleni arvokkaita. Vastaathan myös taustatietokysymyksiin. Toivon, että lähetät vastauksesi mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään keskiviikkona 10.3.

TAUSTATIEDOT

1. Ikäsi:
2. Koulutuksesi:
3. Nykyinen tehtävänimikkeesi:
4. Kuinka pitkään olet ollut nykyisessä tehtävässäsi?
5. Missä muissa tehtävissä olet ollut samassa lehdessä ja kuinka pitkään?
6. Missä muissa tehtävissä ja kuinka pitkään olet ollut muissa lehdissä / medioissa?
7. Oletko työskennellyt kasvatus-/opetusalailla?
8. Jos olet, niin missä tehtävissä, milloin ja kuinka pitkään?

Suurkiitos vastaamisesta! Jos sinulle tulee kysyttävää, vastaan mielelläni.

Terveisin
Johanna Ruhanen

Liite 2. Teemahaastattelurunko

I JUTTUIHHEET

Mistä saat juttuaiheesi?

Kuinka suuri osa on omia ideoitasi, kuinka paljon toimituksessa ideoituja?

Miten näkökulmista päätetään (kuka päättää)?

Minkälaisista tai mistä aiheista kirjoitat mieluiten ja miksi?

Minkälaisista tai mistä aiheista taas et halua kirjoittaa ja miksi?

Onko joitakin asioita, joista haluaisit kirjoittaa, mutta et kirjoita? Mitä asioita ja miksi et?

Onko joitakin erityisiä kysymyksiä, näkökulmia tai teemoja, joita haluat tuoda esille omalla työlläsi juuri nyt/uran alkuaikoina/tulevaisuudessa?

Koetko, että saat kirjoittaa tärkeinä pitämistäsi asioista tarpeeksi?

Saatko kirjoittaa niistä siten kuin haluat?

Millaisia rajoja lehden linja asettaa työllesi?

Voisitko kirjoittaa omien arvojesi vastaisesti? Oletko joskus joutunut tekemään niin?

II SUHDE LUKIJOIHIN

Kenelle kirjoitat?

Miten kuvailisit tämänhetkistä suhdettasi lehden lukijoihin? (Läheinen/etäinen, auktoriteetti/vertainen)

Ovatko ajatuksesi lukijoista muuttuneet jollakin tavalla uran aikana?

Millä tavalla ja kuinka paljon uskot tekstiesi vaikuttavan lukijoihin?

Millä tavalla toivoisit tekstiesi vaikuttavan lukijoihin?

Kuinka paljon mietit sitä, miten tekstiesi vaikuttavat lukijoihin?

Saako lehti/toimittaja opettaa lukijaansa? Miksi/miksi ei?

Voiko lehti/toimittaja opettaa lukijaansa? Miten ja miksi/ Miksi ei?

Oletko mielestäsi vastuussa siitä, mitä seurauksia kirjoittamillasi jutuilla on lukijoiden elämässä?

Mihin asti vastuu ulottuu?

III AMMATTI-IDENTITEETTI

Millaisena näet naistenlehtitoimittajan merkityksen nykypäivänä?

Millainen toimittaja itse olet?

Mitä toimittajuus merkitsee sinulle? Onko toimittajuus enemmän kuin työ?

Ovatko ajatuksesi naistenlehden toimittajan työn merkityksestä muuttuneet vuosien aikana jotenkin? Miten?

IV KASVATTAJUUS

Mitä mieltä olet väitteestä, jonka mukaan media kasvattaa?

Koetko itse olevasi jollakin tavalla lukijoitteesi opastaja, valistaja, jopa kasvattaja?

Millainen tuntuma sinulla on: mitä muut naistenlehtitoimittajat ajattelevat asiasta?

V JULKISUUS JA JOURNALISMI

Millaisena julkisuuden alueena/julkisuutena hahmotat edustamasi lehden ja sen juttutyypit?

Millaista journalismia omat juttusi edustavat?

Naistenlehdet leimautuvat usein hömpäksi. Mitä itse ajattelet asiasta?